

125-13-10

**TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON
SANAYİNİN EKONOMİK ANALİZİ**

Elife GÜLER

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir-1998

**T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ.**

**TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON
SANAYİNİN EKONOMİK ANALİZİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Elife GÜLER

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Rana EŞKİNAT

Anadolu Üni. Sos. Bil. Enst.
Mertan - 1998

Eskişehir -1998

ÖZET

Tekstil Sanayii; insanın beslenme, giyinme ve barınma gibi üç temel ihtiyacından birini karşılayan önemli bir sanayii dalıdır.

Tekstil sanayii elyaftan başlayan iplik ve kumaş olarak devam eden bir üretim sürecini kapsamaktadır. Her türlü yapay ve doğal olarak elde edilen lifler tekstil sanayiinin hammaddesidir. Tekstil ürünleride konfeksiyon sanayiinin hammaddesidir.

Tekstil ve konfeksiyon sanayii, giyimden uzay teknolojisine kadar çok çeşitli alanlarda kullanılan, çağdaş yaşama uygun biçimde hızla yenilenip, çeşitlenen geniş bir ürün yelpazesine sahiptir.

İnsanoğlunun en eski mesleklerinden birisi olan ve Türkiye sanayinin temellerinin atılmasını sağlayan, emek yoğun teknolojinin kullanıldığı tekstil ve konfeksiyon sanayii, her zaman Türkiye ihracat ve kalkınmasının itici gücü olmuştur.

Türkiye'nin yurt dışı pazarlardaki başarısının temelinde hammadde kaynaklarına sahip olması, coğrafi ve kültürel olarak pazarlara yakınlık, hızlı teslimat ve kalite ile iletişim ve ulaştırma alt yapısı sayılabilir. Ayrıca, yaratıcılık ve moda değişikliklerini anında uygulayabilecek kapasite ve esneklikte kurulu makina parkı da rakip ülkelere karşı diğer önemli üstünlüklerdir. Dünyanın önemli tekstil üreticileri arasında ilk sıralarda yer alan Türkiye, sanayiide kurulu kapasite, fiili üretim ve ihracat açısından Avrupa ile rekabet edebilecek durumdadır.

ABSTRACT

The Textile Industry is a very important branch which covers one of the three basic needs of human beings; clothing, nutrition and shelter.

The Textile Industry which contains a continuing production process starts from fibres, thread and material. Every kind of fibre which is obtained artificially and naturally is the raw material of the textile industry.

The Textile and ready-to-wear clothing have a very wide varying product fan which can be used in various fields from clothing to space technology which can change rapidly in a way which suits contemporary life.

The Textile and ready-to-wear clothing industry which is one of the oldest professions of human beings and which provides the way to extend the principals of Turkish Industry is always a propulsive force of Turkey's exportation and development.

Possessing the sources of raw material; geographical and cultural nearness to these markets; a fast delivery and quality with communication and transportation infrastructure can be counted as Turkey's basis for success in the markets abroad. Besides, its other important industries against other rival countries, is its nestled engine park which has the capacity.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
TABLolar	VIII
GRAfİKLER-ŞEKİLLER	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ

1. TEKSTİL SANAYİİNİN TANIMI VE KAPSAMI	3
1.1. Tekstil Sanayinin Tanımı	3
1.2. Hammadde Gruplarına Göre Tekstil Sanayinin Sınıflandırılması	7
1.2.1. Pamuklu Sanayii	9
1.2.2. Suni ve Sentetik Sanayii	10
1.2.3. Yünlü Sanayii	10
1.2.4. Hazır Giyim Sanayii	11
1.2.5. Deri ve Deri Mamulleri Sanayii	11
2. KONFEKSİYON SANAYİİ TANIMI VE KAPSAMI	13
3. DÜNYADA TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ	16

	<u>Sayfa No</u>
3.1. Dünyada Tekstil ve Konfeksiyon Ticareti	16
3.2. Dünyada Elyaf Üretimi	23
3.3. Dünyada Elyaf Talebi	25
3.4. Dünyada Kişi Başına Elyaf Tüketimi	27
3.5. Dünyada Elyaf Tüketimi Açısından Kendi Kendine Yeterlilik Durumları	29

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ

1. TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN

TARİHİ GELİŞİMİ	34
1.1. Türk Tekstil Sanayiinin Tarihi Gelişimi	34
1.2. Türk Konfeksiyon Sanayiinin Tarihi Gelişimi	41

2. TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN

SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	44
+ 2.1. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Sorunları	44
+ 2.2. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Sorunlarına Çözüm Önerileri	49

3. TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN TÜRKİYE

EKONOMİSİNDEKİ YERİ	55
+ 3.1. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Coğrafi Dağılımı	59
3.2. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Kullanılan Belli Başlı Hammaddelerin Genel Durumu	61
3.3. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Yatırım ve İstihdam	64
3.4. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde İhracat-İthalat	70
3.5. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Üretim ve Talep	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ ÜLKELERLE İLGİLİ GELİŞMELERİN TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİNE ETKİSİ

1. AVRUPA BİRLİĞİ İLE GÜMRÜK BİRLİĞİNİN TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİNE ETKİSİ	78
1.1. Türkiye'nin AB'ye Karşı Uyguladığı Korumanın Azalması.	85
1.2. Türkiye'nin Üçüncü Ükelere Karşı Uyguladığı Korumayı Kaldırması	86
1.3. Türkiye'nin Üçüncü Ülke Ürünlerine Kota Uygulaması.	88
1.4. Türkiye'nin AB Damping Mevzuatını Uygulaması	88
1.5. Muaf İthalat Uygulamasının Sona Ermesi.	90
1.6. Gümrük Birliğinin Olumlu ve Olumsuz Etkilerinin Genel Olarak Değerlendirilmesi	92
2. HONG-KONG VE ÇİN BİRLEŞMESİNİN TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİNE ETKİSİ	97
3. TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİNİN GELİŞİMİ VE GELECEĞİ.....	100
3.1. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Gelişimi.....	100
3.2. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Geleceği.....	101
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	114

TABLolar

Tablo 1 : Dünyada Elyaf Üretimi 1980-95 (Milyon ton)	24
Tablo 2 : Dünyada Nihai Elyaf Tüketimi	26
Tablo 3 : Dünyada Kişi Başına Elyaf Tüketimi	28
Tablo 4 : Dünyada Elyaf Tüketimi Açısından Kendi Kendine Yeterlilik İndeksi	30
Tablo 5 : GSMH İçinde Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Payı	58
Tablo 6 : Türkiye'nin Tekstil Merkezleri	60
Tablo 7 : Belli Başlı Pamuk Üreticisi Ülkeler	61
Tablo 8 : Bölgeler İtibariyle 1995 Tekstil-Konfeksiyon Yatırım Teşvikleri	65
Tablo 9 : 1995 Yılı Tekstil ve Konfeksiyon Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı	66
Tablo 10 : 1996 Yılı Ocak-Aralık Aylarında Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri İçinde Tekstil-Konfeksiyon Sanayiinin Payı	68
Tablo 11 : Tekstil ve Konfeksiyon İhracatı	73
Tablo 12 : Tekstil ve Konfeksiyon İthalatı	75
Tablo 13 : Tekstil ve Konfeksiyon Sanayii Talebi	76
Tablo 14 : Tekstil ve Konfeksiyon Sanayii Üretimi	77
Tablo 15 : AB Ülkelerinin Türkiye Çıkışlı Tekstil Ürünlerine Uyguladıkları Sayısal Kısıtlamaların Gelişimi (Kategori Bazında)	82

Tablo 16 : AB Ülkelerinin Türkiye Çıkışlı Hazır Giyim Ürünlerine Uyguladıkları Sayısal Kısıtlamaların Gelişimi (Kategori Bazında)	84
---	----

GRAFİKLER

Grafik 1 : Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Türkiye Üretimi İçindeki Payı	56
Grafik 2 : Tekstil Sanayiinin Toplam Türkiye Üretimi İçindeki Payı	57

ŞEKİLLER

Şekil 1 : Niteliklerine ve Kaynaklarına Göre Lifli Maddeler Sınıflandırması	8
Şekil 2 : Hammaddeden Mamül Ürüne Tekstil Zinciri	12
Şekil 3 : Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Ana Problemleri	46
Şekil 4 : Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiine Sağlıklı Bir Yapı Kazandırılması	52

GİRİŞ

Tekstil, gelişmekte olan ülkelerde ihracat içindeki payı ve emek yoğun üretim tekniği içermesine bağlı olarak, yarattığı istihdam imkanlarıyla özel önemi olan bir sanayiidir. Zira gelişme sürecinde önce tarım, daha sonra tarıma dayalı sanayiiler ve bu geçiş sürecinde tekstil ve konfeksiyon sanayii ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ülke içinde yaşayan insanların giyim ihtiyaçlarını karşılama özelliği de bulunmaktadır.

Tekstil ve konfeksiyon sanayii, geniş ürün çeşitleri, yarattığı istihdam olanağı ve kazandırdığı döviz girdisiyle ekonomiye katkısı önemli olan bir sanayii dahıdır. 1980'li yılların başında ekonomide dışa dönük sanayileşme politikalarının izlenmesi sonucu sanayiide büyük bir ihracat artışı yaşanmıştır. Türkiye, son yıllarda dünyanın en önde gelen tekstil ve konfeksiyon ihracatçısı ülkeleri arasına girmiştir.

Ekonomik ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda insanların refah düzeyi artmıştır. Bunun sonucu olarak insanlar tekstil ve konfeksiyon ihtiyaçlarını daha bilinçli ve daha farklı tarzlarda gidermeye başlamışlardır. Gelecekte tamamıyla talebin hakim olacağı tekstil ve konfeksiyon piyasasında kalite, stil, maliyet ve teslim süresi çok önemli olacaktır. Çünkü 21.yüzyılda tekstil ve konfeksiyon sanayiinde müşteri, marka ve geleneklerden bağımsızlaşarak, kendisine sunulan modelleri değil, özel zevk ve isteklerine uygun, daha bireysel modelleri satın almak isteyecektir. Bu çalışmada uluslararası pazarın giderek küreselleştiği 21. yüzyıla doğru Dünya'da ve Türkiye'de tekstil ve konfeksiyon sanayii incelenip, değerlendirilmiştir.

Birinci bölümde tekstil ve konfeksiyon sanayii genel kalıplar içinde tanıtılmış ve dünyadaki durumu incelenmiştir.

İkinci bölümde Türkiye açısından tarihi gelişimi incelenip, önemi ve genel durumu değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde AB ile gümrük birliği ve Çin Hong-Kong birleşmesinin sonuçları yani dış ticaret etkileri incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılarak ve önerilerde bulunarak çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ

1. TEKSTİL SANAYİNİN TANIMI VE KAPSAMI

1.1. Tekstil Sanayinin Tanımı

Tekstil Sanayii; insanın beslenme, giyinme ve barınma gibi üç temel ihtiyacından birini karşılayan önemli bir sanayi dalıdır.

Doğal lifleri¹ veya insan yapısı lifleri² bir araya getirerek onlardan ince , esnek, dayanıklı ve koruyucu özellikler taşıyan kişisel ve evrensel bir çok gereksinimleri karşılayan ürünlerin yapıldığı sanayie **Tekstil Sanayii** denilmektedir.

Tekstil üretimi; üretimin temel hammaddesi olan liflerin üretimi ile başlayan ve ham kumaş, mamul kumaş, giysi yapımı ve tekstile bağımlı ihtiyaçların karşılanması ile devam eden çok sayıda işlemi kapsamaktadır. Bu değişik işlemler emek unsuruna ihtiyacı da artırmış önce emek/yoğun şekilde oluşan yapı, ilerleyen teknoloji sebebiyle sermaye/yoğun yapıya hızla dönüşmüştür.³

1 “Lif” yeterli uzunluk, incelik ve mukavemete sahip, eğrilmeye, sarılmaya ve katlanmaya elverişli maddelere denir.

2 “İnsan yapısı lifler” kimyasal yöntemlerle elde edilirler ve bunlar akrilik, naylon, poliester gibi liflerdir.

3 **Dünyada ve Türkiye’de Tekstil Sanayii**, TEKSİF Yayını, Ekim 1992 Ankara, s.7.

Tekstil ürünleri, çeşitli dokuma ve örme iplikleri, dikiş ve nakış iplikleri, giysilik, perdelik, döşemelik kumaşlar, halılar, kadifeler, havlular, keçeler, emniyet kemerleri, transmasyon kayışları, kord bezi gibi teknik kumaşlar, şeritler, kordonlar, uzay giysilerine kadar varan her tür giysi olmak üzere geniş bir tüketim ürünleri grubunu oluştururlar.⁴

Tekstil ürünlerinin basit el araçlarından en gelişmiş makinalara kadar çeşitli araçlarla üretilebilmeleri ve yaygın tüketimleri nedeniyle, tekstil endüstrisi yeni endüstrileşen toplumların gelişen ilk endüstrileri olmaktadır. Tekstil ürünlerinin daha çok tüketilmesi bir yandan yaşam düzeyini yükseltirken, daha çok üretilmesi de gelir sağlayıcı bir faktör yaratmaktadır. Bu nedenle de hem ülke içi, hem de ülkeler arası ticarete tekstil ürünleri en önemli mallar içinde yerlerini almaktadırlar ve yine bu nedenledir ki ulusal ekonomilerde olsun, dünya ekonomisinde olsun gelişme ya da duraklama eğilimleri tekstil ticaretine ciddi ve hızlı biçimde yansımaktadır.

Üretim hızlarındaki büyük artışlara karşın, tekstil ürünleri üretim hacminin büyük oluşu, tekstil endüstrisinin geniş istihdam sağlayan ağırlıklı bir sanayii olmasına katkıda bulunurken önemli sosyo ekonomik sorunlar da yaratmaktadır.⁵

Çok sayıda ve çeşitli makinaların kullanıldığı bir dizi işlemi gerektirmesi sebebiyle emeğe fazla ihtiyaç duyulan tekstil sanayii, ayrıca ücret, prim, iş güvenliği, kalite ve verimlilik gibi ciddi konuları da beraberinde getirmiştir.

Bireysel ihtiyaçlarda önemli bir yer tutan tekstil harcamaları, Dünya ticareti içinde de önemli bir paya sahip olmaktadır. Bu durum Dünya Tekstil ticaretinde büyük bir rekabet ortamının oluşmasına yol açmıştır.

⁴ “Tekstil Mühendisliği Ana Komisyonu Çalışma Programı”, **Tekstil ve Mühendis Dergisi**, TMMOB Yayını, S:28, Ağustos 1991, s.214.

⁵ Güngör BAŞER, “Tekstil Endüstrisine Bütünsel Bir Bakış”, **Tekstil ve Makina Dergisi**, S:12, Aralık 1988, s.299.

Tekstil sanayii, insanlığın müşterek ihtiyacını karşılama özelliğini taşıması nedeniyle, Ekonomik ve Sosyal hayatı büyük ölçüde etkilemesi ile de ayrı bir önem taşımaktadır.⁶

Gerek giysilik olarak gerekse konut içinde kullanım eşyası olarak tekstil ürünlerinin estetik ve psikolojik işlevleri de önemlidir. Giysi insan kişiliğini yansıtan, kişiliğini etkileyen bir araçtır. Ev içindeki çeşitli kullanım eşyaları olarak da tekstiller insanın konforunu ve yaşadığı atmosferi etkileyen yaşam ortamının önemli öğeleridir. Bu açıdan tekstillerde estetik değerlerin aranmasının yanısıra, insanın değişikliğe olan gereksinimini doyuran nitelikler de aranmaktadır. Bunun sonucu tekstil ürünleri hem insanın değişken zevklerine, hem de moda eğilimlerine uygun bir çeşitlilik ve değişkenlik içinde üretilen esnek bir ürün özelliği göstermektedirler. O halde tekstil teknolojisinin bunu sağlayacak bir yapıda olma zorunluluğunda bulunmaktadır.

Tekstil ürünlerinin çeşitliliği yanında, bunların üretimlerinde kullanılan lif hammaddelerinin özgün nitelikleri tekstil işlemlerine birbirini izleyen bir dizi fiziksel ve kimyasal işlemin bileşiminden oluşan uzun süreli bir dönüşüm niteliği vermektedir. Bu özellikle tekstil teknolojisini karmaşık ve çok geniş spektrumlu bir teknoloji olarak özgün bir duruma getirmiştir. Tekstil alanındaki gelişmeleri sürekli destekleyen ve yönlendiren makina ve kimya teknolojilerindeki yenilikler yanında, elektronik, bilgisayar ve malzeme teknolojilerinin etkilerini de gittikçe artan bir ivme ile tekstil teknolojisine yansımaktadırlar.⁷

Tekstil teknolojisindeki gelişmeler ise şu temel eğilimler doğrultusunda olmaktadır:

Otomasyon

Küçük üretim partilerinin ekonomik üretimini sağlayan sistemlerin geliştirilmesi

Pazar sistemlerine öncelik veren hızlı tepki (quick response) ve esnek üretim yaklaşımı

⁶ **Dünyada ve Türkiye’de Tekstil Sanayii**, s.7-8.

⁷ BAŞER, s.299.

Yüksek kalite

Yeni ürünlerin geliştirilmesi

Otomasyon otomatik makinaların yüksek fiyatları yanında tüm işletmelerin reorganizasyonunu ve yeni donanımları zorunlu kılarak yüksek sermaye yatırımlarını gerektirmektedir. Diğer yandan otomasyon tekstil sektöründe istihdamı düşürürken, yüksek yatırımları yapabilen firma ve ülkelere kesin üstünlük sağlamaktadır.

Dünya tekstil ticaretinde tüketici isteklerini ön plana alan pazarlama anlayışı teknolojiyi büyük ölçüde etkilemiştir.

Dünya tekstil pazarı, kaliteyi, moda uygunluğu, çeşitliliği, stoksuz çalışmayı ve tüketici eğilimlerini ön plana çıkararak bir yaklaşım içindedir. Bu durum hızlı tepki (quick response) ve tam zamanda (just in time) terimleriyle açıklanan hızlı sevkiyat, esnek üretim ve düşük maliyette en iyi kalite koşullarını zorlamaktadır. Bilgisayar teknolojisinin sağladığı olanaklarla gerek makinaları gerekse üretimin organizasyonunu bu koşullara uyacak biçimde geliştiren yeni bir tekstil teknolojisi oluşmaktadır.

Tekstil teknolojisindeki gelişmelerin önemli bir alanı da yeni liflerin ve yeni ürünlerin geliştirilmesidir. Örnek vermek gerekirse; Keşmir yünü ile tiftik arası "cashgora" adı ile tanıtılan yeni bir hayvansal lifin üretimi yanında, karbon lifi, seramik lifleri ve termotropik polyester lifleri gibi bazı yeni sentetik liflerin özelliklerinde de gelişmeler sağlanmaktadır.⁸

⁸ "İplik, Dokuma ve Örme Alt Sektörlerine İlişkin Rapor", **Tekstil ve Mühendis Dergisi**, S:29, Ekim 1991, s.285-286.

1.2. Hammadde Gruplarına Göre Tekstil Sanayiinin Sınıflandırılması

Tekstil sanayii ürünlerinin ana girdisini lifli maddeler oluşturmaktadır. Niteliklerine ve köklerine göre yapılan sınıflandırmada lifli maddeler doğal ve yapay lifler diye iki ana gruba ayrılmaktadır.⁹

Dokuma ve örgü işlerinde kullanılan doğal ya da kimyasal kökenli liflerin uzunluğuna göre yapılan sınıflandırmada iki tip lif vardır:

1. Kesiksiz lifler (Filament): Bu gruptaki lifler sonsuz uzunluktadır. “Monofilament” ve “multifilament” olarak iki gruba ayrılır. Monofilament, kalın görünümlü bükülmeden kullanılır nitelikte ve çoğunlukla 7, 12, 15 denye¹⁰ olacak şekilde üretilen liflerdir. Aynı kalınlıkta bir ipliği oluşturan ve her biri 5 denye olan filamente göre monofilament daha düşük maliyetlidir. Multifilament, birkaç telin biraraya getirilmesi ile hazırlanan yapay liflerdir.

2. Kesikli lifler (Stapel¹¹ ve Tow¹² Lifler): Uzunlukları sınırlı lifler bu gruba girer.

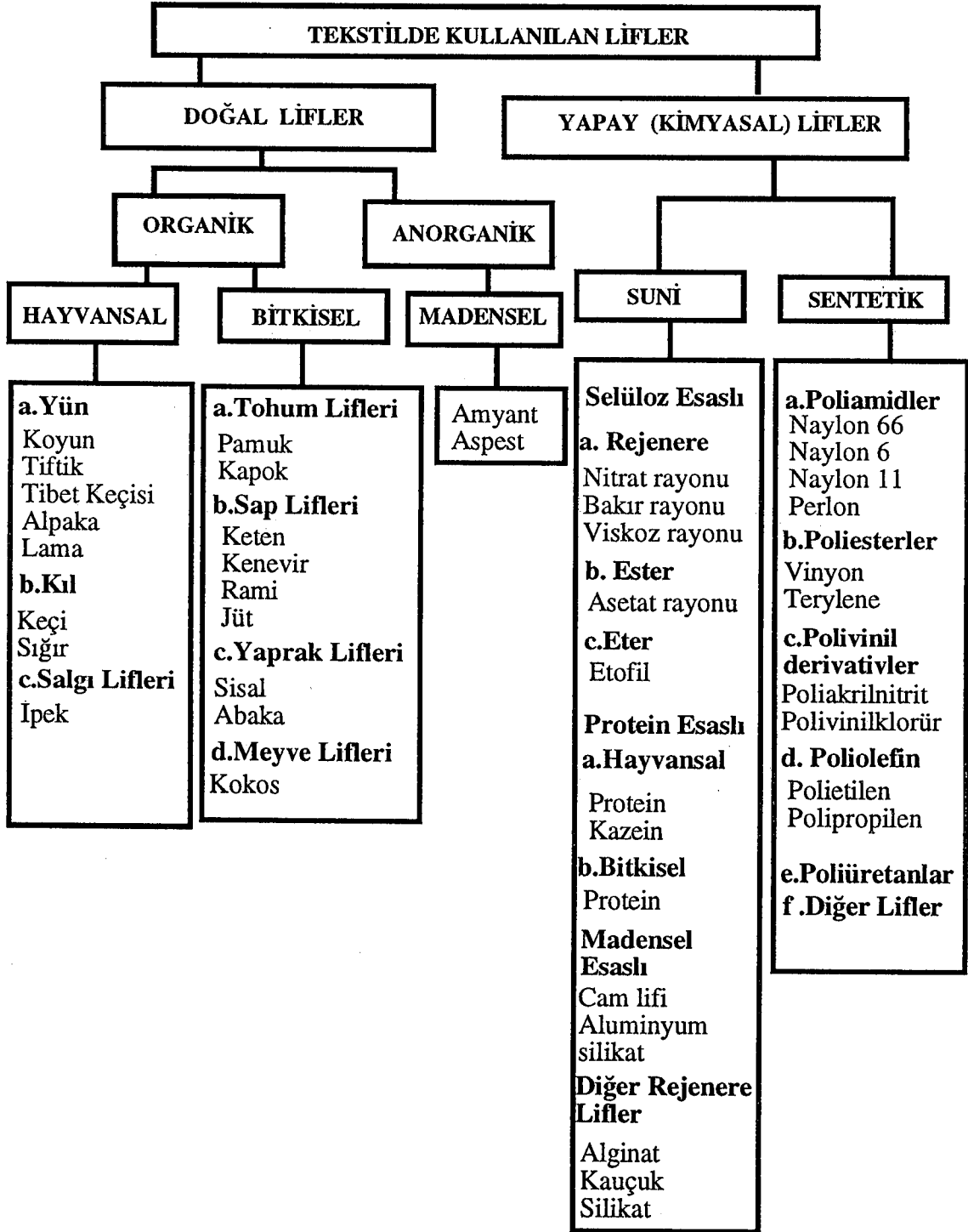
Tekstil sanayii çeşitli alanlarda kullanılan, yaşama uygun biçimde hızla yenilenip, çeşitlenen geniş bir ürün yelpazesine sahiptir. Sanayii, üretimde kullandığı ana hammaddeler temel alınarak yapılan sınıflandırmada pamuklu, suni ve sentetik, yünlü, hazır giyim ile deri ve deri mamulleri olmak üzere beş ana gruba ayrılır.

⁹ **Tekstil Sektörü (Suni-Sentetik, Yünlü, Hazır Giyim, Deri ve Deri Mamulleri)**, Sektör Araştırma Serisi/No:8, İMKB Yayını, Mayıs 1996, s.3.

¹⁰ 9 km. ipliğin gram cinsinden ağırlığı denye olarak tanımlanmaktadır.

¹¹ Daha çok pamuk ve yün gibi liflerin ortalama demet uzunluğunda kesilen lifler “Stapel lifler” olarak adlandırılmaktadır.

¹² Yapma liflerden üretilen pamuk ve yün iplikleri dışında, keten tipindeki saçaklı lifler “tow lifler” olarak adlandırılmaktadır.

Şekil 1 : Niteliklerine ve Kaynaklarına Göre Lifli Maddeler

Sınıflandırması¹³

¹³ Erdem KOÇ-Emel Ceyhun SABİR, *Dünyada ve Türkiye’de Tekstil-Konfeksiyon Sektörü ve Genel Durum Değerlendirmesi*, Ağustos 1996, Adana, s.9.

Pamuklu ve ynl tekstil, kaynağı doğada bulunan maddeleri ana girdi olarak kullanır. Suni ve sentetik tekstil, doğal ve kimyasal lifleri karışımlı kullanılabildiği gibi, tamamen kimya ve petrokimya sanayi ürünlerinden de üretim yapabilir. Hayvancılıkla doğrudan bağlantılı olan deri ve deri mamulleri sanayiinde ana hammadde olarak tabii derinin yanısıra suni deri ve tekstil ürünleri de kullanılabilmektedir. Doğal ve/veya karışımlı ipliklerden dokunan kumaşlardan çeşitli kültür ve zevklere uygun hazır giyim eşyası üretilmektedir.

Tekstil sanayiinde, üretimde kullanılan hammaddeler temel alınarak yapılan sınıflandırmada oluşturulan alt grupların kapsamaları aşağıda tanıtılmaktadır.¹⁴

1.2.1. Pamuklu Sanayii:

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin yaygın üretim zincirinde, dokuma ve hazır giyim sanayilerine ana girdileri sağlaması bakımından pamuklu tekstil sanayii en önemli halkayı oluşturmaktadır. Tekstil rnlerinde kullanılan elyaf¹⁵ türleri doğal ve insan yapımı olmak üzere iki gruptur. Pamuklu tekstil sanayii, başlıca girdi olarak doğal elyaflardan pamuğun kullanıldığı iplik ve dokuma üretimini kapsamaktadır. İpliğin kalitesi, pamuk elyafının cinsine, karıştırılan sentetik elyaf miktarına ve özelliğine göre değişebilmektedir. Dokumada %100 pamuklu ipliklerin yanısıra, pamuk ile karıştırılabilen doğal ve sentetik elyaf karışımlı iplikler de kullanılmaktadır.

Sanayiinin kapsamı; pamuk ve pamuk ile karıştırılabilir doğal ve yapay kesikli liflerden iplik üretimi, ipliklerin dokuması, dokunan bezlerin boyanması ve diğer bitim işlemlerinin yapılmasından oluşmaktadır.¹⁶

¹⁴ **Tekstil Sektörü**, s.3-4.

¹⁵ "Elyaf" Arapçadan gelmekte olup, çoğul anlamdadır. Yani "lifler" in karşılığıdır.

¹⁶ **Pamuklu Tekstil Sektörü**, Sektör Araştırmaları Serisi-No:2, İMKB Yayını, Ekim 1995, s.3.

1.2.2. Suni ve Sentetik Sanayii:

Suni ve sentetik tekstilde ana girdiyi insan yapımı elyaflar teşkil eder. Suni tekstilde, doğal lifler, ısıya dayanıklılık, elektriği iletme gibi kimyasal özellikleri korunarak enine kesitleri, mukavemetleri, uzama yetenekleri gibi fiziksel yapıları değiştirilmiş biçimde üretime girmektedir. Sentetik tekstil ürünleri ise kömür, petrol ve petrokimya endüstrileri artıklarının kimyasal birleşimleri sonucu elde edilen lifleri ana girdi olarak kullanmaktadır. Sanayii üretimi elyaf ve ipliğin yanısıra katıksız ya da karışımli ipliklerden oluşan dokumayı da kapsamaktadır.

Sentetik elyaflardan üretilen iplikler tekstil sanayiinin her alt grubuna başlıca hammaddeyi oluşturması bakımından oldukça önemlidir. Suni elyaflardan tekstil sanayiinde en fazla kullanımı olan viskon ve viskoz; sentetik elyaflardan ise polyamid, polyester, akrilik ve polipropilendir. Sentetik elyaf grubundan tamamen polyester, akrilik, polyamidden oluşan ipliklerin yanısıra doğal elyaflarla karışımli iplikler de üretilmektedir. Trikotaj ve örgü iplikleri ile battaniye ve halıda yüzde 100 akrilik iplik sıkça kullanılmaktadır.¹⁷

1.2.3. Yünlü Sanayii:

Yünlü sanayii yün¹⁸, tiftik¹⁹ ve diğer hayvansal maddelerin yanısıra sentetik kökenli uzun elyafların ana girdi olarak kullanıldığı tekstil üretimini kapsar. Yünlü tekstil üretimi üç ana gruba ayrılır. Söz konusu gruplar iplik, kumaş ve battaniye ile halı gibi ürünlerin yer aldığı diğer eşya gruplarıdır.

Yünlü iplikler, karışımli saf yünün yanısıra yünün doğal ya da sentetik elyaflarla harmanlanmasıyla elde edilen elyaftan da elde edilebilir. İplikte kaliteyi yünün niteliği

¹⁷ **Tekstil Sektörü**, s. 4-5.

¹⁸ “Yün” sadece koyundan elde edilen liflere verilen addır.

¹⁹ “Tiftik”, ana vatani İç Anadolu yaylası olan tiftik keçisinden elde edilen bir çeşit yündür.

belirler. Yün kalitesinde belirleyici unsurlar; uzunluk, incelik, esneklik, dayanıklılık ve parlaklıktır. Yünün bu özellikleri koyunların cinsine, yaşına, beslenmesine ve bakımına bağlı olarak değişir. Yünlü iplikler inceliklerine göre kamgarn ve strayhgarn adı altında iki gruba ayrılır. Kamgarn iplik temizlenmiş, taranmış ve kısa lifler ayıklandıktan sonra kalan uzun lifli yapağıdan²⁰ elde edilir. Ağırlıklı olarak ince yünlü kumaşlarda ve trikoda kullanılır. Straygahgarn türü iplikler ise ceketlik, paltoluk kumaşlar, battaniye, halı, kilim üretiminde kullanılır. İplikte girdi olarak lama, alpaca, kışmir (kaşmir) ve devetüyü gibi ticari değerleri yüksek hayvansal maddeler de kullanılabilir. Ancak, sözkonusu maddelerin elde edildiği hayvanlar sınırlı sayıda yetiştirildiği için bu maddeler değeri yüksek kumaşların üretiminde kullanılmaktadır. Yünlü kumaşlar da, iplikler gibi saf yünden üretilmediği gibi karışımli ipliklerden de elde edilebilir.

1.2.4. Hazır Giyim Sanayii:

Hazır giyim; pamuklu, yünlü ya da sentetik karışımli ipliklerden üretilen dokumaların moda ve talebe uygun şekilde konfeksiyon haline dönüştürülmesidir. Sanayiide, penye iplikten üretilen örme eşya ağırlıklı bir yere sahiptir.

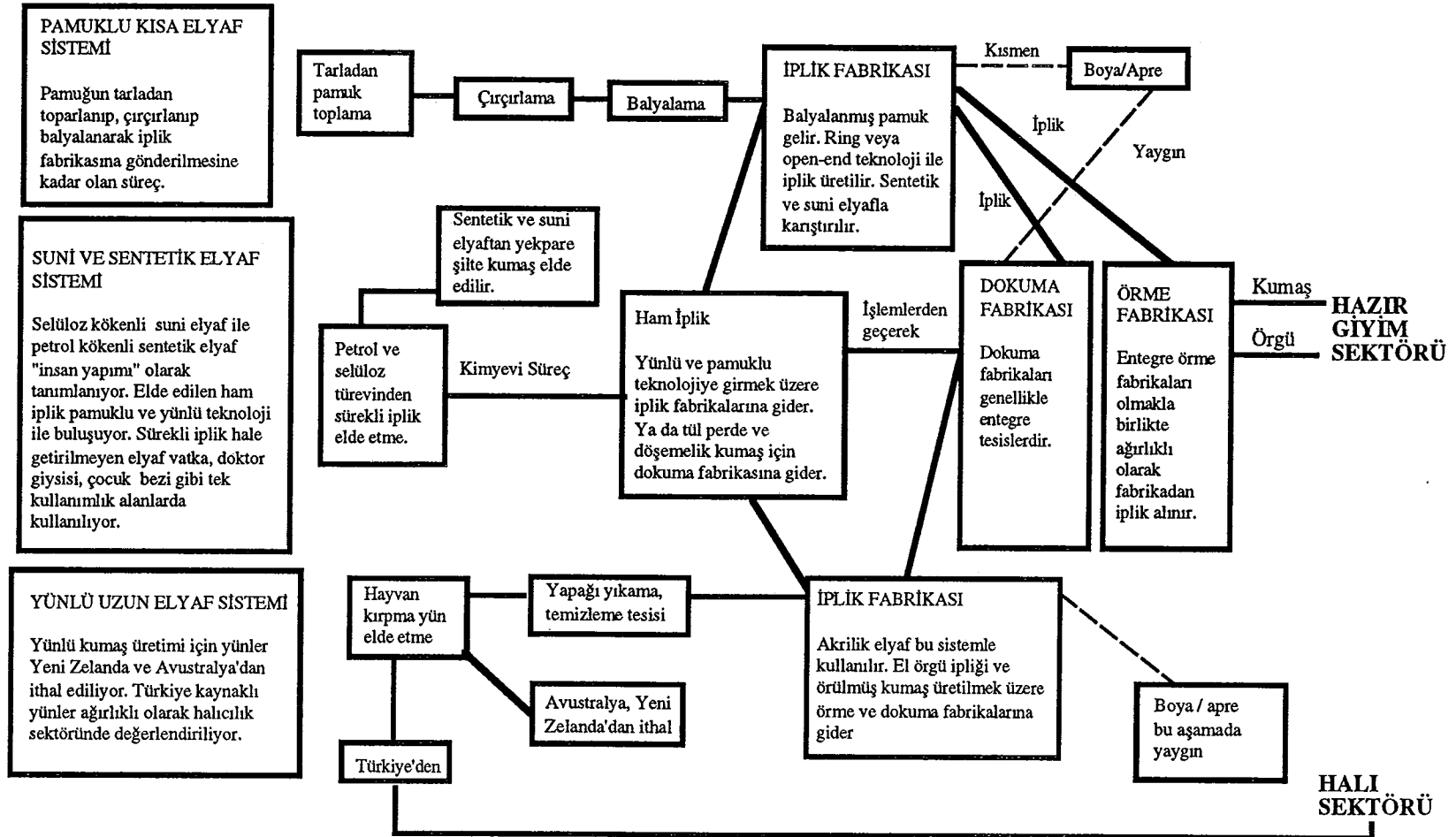
1.2.5. Deri ve Deri Mamulleri Sanayii:

Deri ve deri mamulleri sanayii, küçükbaş ve büyükbaş hayvan derilerinin bir dizi kimyasal işlemle geçirilerek deri konfeksiyon, deri eşya (saraciye) ve aksesuar üretimini kapsar. Sanayii, ham deri, deri işleme, deri eşya, hazır deri giyim, kürk ve ayakkabı ile birlikte altı alt gruptan oluşmaktadır.²¹

²⁰ Koyundan kırkıldığı şekilde yıkanmamış, yabancı maddeleri atılmamış liflere "yapağı" denir.

²¹ **Tekstil Sektörü**, s.5-6.

Şekil 2 : Hammaddeden Mamül Ürüne Tekstil Zinciri

2. KONFEKSİYON SANAYİİ TANIMI VE KAPSAMI

Tekstil Sanayiinin iplik, dokuma ve örme üretimini gerçekleştiren “Dokuma” ve hazır giysi üretimini gerçekleştiren “Hazır Giyim” olmak üzere iki büyük alt sanayii bulunmaktadır. Dokuma dışındaki yöntemlerle üretilen ürünleri de kapsadığından iplik, dokuma ve örme üretimini gerçekleştiren alt sanayii sun’i ve sentetik lif ve iplik üretim sanayiilerini de içerecek biçimde uluslararası terminolojide “Tekstil Sanayii” olarak nitelenmekte, hazır giysi ve diğer dikilerek üretilmiş ürünler “Konfeksiyon” sanayii içinde ele alınmaktadır.

Tekstil endüstrisinin ürünü olan yapma lifler ve iplikler kumaş üretiminin ham maddesi, dikiş ipliği ve kumaşlar ise hazır giyim üretiminin hammaddesidir. Bu nedenle tekstil sanayii ve konfeksiyon sanayii birbirini tamamlayan iki parçadır. Tekstil sanayii elyaftan ipliğe, iplikten kumaşa, kumaştan da konfeksiyona doğru dikey bir imalat sırası takip eder.²²

Hazır giyim ve mensucattan hazır eşya-konfeksiyon-sanayii yünlü, pamuklu, ipekli, suni ve sentetik veya bunların karışımı kumaşların model ve patron hazırlama, kesim, dikim, ütü ve terbiye yollarıyla hazır giyim eşyasına veya giyim olmayan hazır eşyaya dönüştürülmesine dönük bir imalat sanayii alt faaliyet dalıdır.

Konfeksiyon üretimi, giysilerin ve tekstilden mamul eşyaların fabrikasyon olarak seri üretimi şeklinde tanımlanabilir.

Giyinme ihtiyacı insanlığın varoluşundan bu yana vardır. En fakirinden en zenginine her insanoğlu az ya da çok giyinmek ihtiyacındadır. İster pamuk, ister yün, ister deri, ister sentetik, ister tabii kaynaklı olsun, her giyim eşyası en basitinden en karmaşığına bir

²² “1991 Sanayi Kongresi Tekstil Sektör Raporu”, *Tekstil ve Mühendis Dergisi*, S: 30, Aralık 1991, s.391.

konfeksiyon işleminden geçmektedir. O halde bu iş dalı insanoğlu var oldukça yaşayacaktır. Modern yaşam ilkel yaşama göre, kişileri daha fazla olarak başkalarına bağımlı kıldığı gibi, giyim kuşamda da bu böyle olmuştur. Artık giyim kuşam ihtiyaçları aile içi olanaklarla, ya da çevresel terzi ve dikişçiler eliyle karşılanmaktan çıkmıştır. Seri halinde belirli model, tip ve ölçülerde imal edilen giyim kuşam mamülleri gerek ülke içi, gerekse ülkeler arası ihtiyaçları karşılar duruma gelmiştir ki konfeksiyon sanayii bu oluşumun sonucudur.²³

Konfeksiyon eşyası şu kollara ayrılmaktadır.

I. Mensucattan mamul hazır giyim eşyası

1) Üst giyimler:

- Palto,manto, kaban,
- Yağmurluk, trençkot, pardesü

2) Dış giyimler

- Takım elbise
- Pantolan
- Ceket
- Elbise
- Etek
- Gömlek
- İş elbisesi

3) İç giyimler

- Gecelik, sabahlık
- İç çamaşırları

²³ **Tekstil ve Konfeksiyon Semineri**, İstanbul Ticaret Odası (İTO) Yayın No:1987-9, İstanbul, s.123.

4) Diğerleri

-Kıavat, Őapka v.s.

II. Örne eşyası

-Trikotaj

-İç çamaŐını

- Çorap

- Jarse ve tül perde

III. Mensucattan hazır eşya

- Yatak yorgan

- Masa örtüleri

- Havlu, perde v.s.

- Diğerleri

Üretimdeki genel iş akıŐı:

Hammadde Deposu

Kesimhane

Düzenleme

Dikimhane

Ütü-Paket

Mamul Madde Deposu

Őeklinindedir. Bu ana bölümlere ilaveten, model-kalıp hazırlama, planlama, etüd gibi ara bölümler de bulunmaktadır. Üretimin yapısı bilhassa dikimhane olmak üzere emek yoğun

şekildedir. Bu temel özelliği nedeniyle, işsizlik sorunu olan ülkelerde, çok revaçta olan bir sanayiidir.

Konfeksiyon üretim prosesi aşağıda ki gibidir. İlk aşamada ürüne bir stil verilir. Buna dizayn aşaması denir. İkinci aşamada, üründe kullanılacak kumaş ve gerekli aksesuarların seçimi yapılır. Gerekli malzemelerin belirlenmesinden sonra bir prototip hazırlanır. Koleksiyon seçildikten sonra ürün, gelişim aşamasına girer. Ana imalat aşaması gelişim aşamasıdır. Bu aşamada nihai ürünün örneği oluşturulur. Gerekli maddeler temin edilir ve kesim planlaması yapılır. İmalat aşaması ise kumaşın kesimini, dikimini, baskıyı ve bitim işlemlerini kapsar.²⁴

3. DÜNYADA TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ

3.1. Dünyada Tekstil ve Konfeksiyon Ticareti

Tekstil mamulleri tüketimi, hem nüfus artışıyla, hem de ülkelerdeki kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla artışıyla doğru orantılı olarak arttığından 1950 yılında görülen %0.5'lik bir azalma dışında sürekli artmaktadır.

Dünya da tüketilen tekstil liflerinin yarısı, dünya nüfusunun %25'ini oluşturan sanayileşmiş ülkeler ve Rusya dahil Doğu Avrupa ülkeleri tarafından tüketilirken, diğer yarısı da dünya nüfusunun %75'ini oluşturan geri kalmış ülkelerde tüketilmektedir.

Tekstil sanayinde son 30 yılda meydana gelen gelişmeleri birbirini izleyen 3 dönemde incelersek:

1) 1960'lı yıllarda dünya tekstil sanayiinde imalat talebi karşılayamamıştı. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra genişleyen talep sonucunda ne üretilirse satılıyordu. O zaman da tekstili Batılı ülkeler bırakmış, Doğulu ülkeler girmeye başlamıştı. 1960'lı yıllarda üretim

²⁴ **Tekstil Sektörü**, s.31.

pazarlamanın önündeydi. Kısaca ne yaparsan satıyordun. 1970’li yıllarda “yap ve sat” dengeye geldi.

1960’lı ve 70’li yıllarda, başta G.Kore ve Taiwan olmak üzere bir grup sanayileşmekte olan ülkede ihracata yönelik tekstil sanayiileri kurulmaya başlanmıştır.

2) 1980’li yıllarda pazarlama üretimin önüne geçti. Yine bu yıllarda tekstil sanayii emek yoğun yapıdan özellikle primer tekstil sanayiinde, sermaye-yoğun yapıya geçti. Bu defa 1960’lı yıllarda “bu bizim işimiz değil “ diyen Batılı ülkeler tekstil sanayiine döndüler. Yüksek verim ve teknoloji ile 1980’li yılların sonunda üretim arttı.

1970’li ve 80’li yıllarda, klasik emek yoğun tekstil teknolojisiyle üretmeye devam ettikleri takdirde, el emeğinin ucuz olduğu ülkelerde yeni kurulan tekstil sanayiileriyle rekabet edemeyeceklerini gören sanayileşmiş ülkeler, tekstil teknolojisini geliştiren ve üreten ülkeler olma avantajını en iyi şekilde değerlendirerek ve devlet korumacılığının şemsiyesi altında, tekstil sanaiiyini dünyanın 4. sermaye-yoğun sanayii haline getirmeyi başarmışlardır.

3) 1990’lı yıllarda artık pazarlamanın yönlendirdiği bir sanayi olmaktan öte, müşterisine göre yönelen ve günden güne imalatını değiştirebilecek kıvraklığa sahip olan bir karakter kazandı.

1990’lı yıllarda ise top yine, bir taraftan rekabet güçlerini yeniden kazanan zengin sanayileşmiş ülkelerle, diğer taraftan da bilinçsiz bir şekilde ihracata yönelik sanayii kurmaya başlayan yeni bazı geri kalmış ülkelerle rekabet etmek zorunda kalan sanayileşmekte olan ülkelere dir.²⁵

²⁵ Işık TARAKÇIOĞLU, “Uluslararası Tekstil Dış Ticareti, İhracat Politikaları ve Türk Tekstil Sanayiinin Modernizasyonu”, **Tekstil ve İşveren Dergisi**, S:173, Mayıs-Haziran 1993,s.28-29.

Dünya tekstil ticaretindeki gelişmeler içinde Türkiye'nin konumu şöyledir: 1970'li yıllarda dünya tekstil ticaretinin hacmi yüzde 15 dolaylarında arttı. 1980'li yıllarda dünya tekstil ticaret hacmi ortalama yüzde 6 arttı. Biz bu trene 1980'de atladık, 10 sene geç kaldık. Bizden 10 sene önce atlayan Güney Kore ve Taiwan gibi ülkeler, yüzde 15 hızla büyüyen bu pazardan pay aldılar. Biz 1980'li yıllarda gerçek anlamda dünya pazarlarına açıldığımız zaman dünya pazarının genişleme hızı yüzde 6'lara düşmüştü.

Dünya tekstil ticaret hacminin yüzde 6'lık pazar genişlemesi içinde olduğu 1980 döneminde bizim pazar büyümemiz ortalama olarak yüzde 24 oldu. 1980'li yılların başında dünya tekstil ticaretinden binde 3 pay alıyorduk, bunu 1980'li yılların sonu 1990'nın başında yüzde 3'e çıkardık. Bu 10 misli pazar büyümesini kimse yapamadı. 1990'ların başında ise dünya tekstil ticaret hacmi yüzde 5'ler civarında, bu da giderek azalıyor. Dolayısıyla daha zor olan pazarda daha zor mücadele veriyoruz.

Gelişmiş ülkelerin tekstil sanayiinde uygulamaya koyduğu yeni teknolojiler aslında tekstil sanayiini emek-yoğun bir sanayii olmaktan çıkarıp, daha bilgi-yoğun bir sanayie dönüştürdü. Fakat daha da önemlisi, bu dönüşüm, uluslararası pazarda rekabetin dayandığı temeli, rekabet koşullarını da değiştirdi. Eskiden rekabet daha ziyade fiyat bazında yapılıyor, başarılı olmak için büyük ölçeklerde standart norm üretmek gerekiyorken; şimdi rekabet sadece fiyat bazında değil, onun yanında yaratıcılık ve esnekliğe de dayandırılıyordu. Başka bir deyişle; bu yeni tür rekabet standart bir malın büyük ölçeklerle üretimi yerine hızla değişen model taleplerine çok çeşitli malı büyük bir hızla üretebilen esneklikte üretim sistemleri gerektiriyordu. Böylece hem nitel, hem nicel olarak değişen pazar taleplerine hızla cevap verebiliyordu.

Yeni teknolojilerle birlikte tekstilde kalite ve tasarım gücüyle birlikte pazarlama gücü de büyük ölçüde arttı. Kısacası, pazarda rekabet koşulları tamamen değişmiş, bu da gelişmekte olan ülkelerin uluslararası rekabet gücüne büyük bir tehdit oluşturmuştur.²⁶

²⁶ "Tekstil Sektör Raporu Sunuş/Tartışma", *Tekstil ve Mühendis Dergisi*, S:31, Şubat 1992, s.30.

Tekstil teknolojisinin, elektronik ve yeni teknikleri kendisine adapte ederek, yüksek verimli fakat sermaye yoğun bir hale gelmesi, bu sanayiide yeni yatırımları yapabilen sanayileşmiş ülkelerin tekrar avantajlı duruma gelmelerinde etkin olmuştur.

Teknolojik sahadaki gelişmeler, yeni makinaların üretim gücünü arttırmıştır. Bu durumda artan işçilik maliyetleri belli bir oranda düşürülmüştür. Dolayısıyla, düşük kapasiteli eski makina parklarının piyasada tutunabilme gücü azalmıştır. Bu piyasada (sanayiide) ayakta kalabilmek isteyen yatırımcıda şu anda aşırı kapasiteye rağmen, maliyet muhasebesi yönünden avantaja sahip yeni makina yatırımına yönelmiştir.²⁷

Tekstil sanayiinin alt gruplarından olan konfeksiyon sanayiinde ise, bu sanayi dalı emek-yoğun yapısını daha tam kaybetmediği için, el emeğinin nispeten ucuz olduğu geri kalmış ülkeler ve çok ucuz olduğu geri kalmış ülkeler, maliyetler bakımından sanayileşmiş ülkelere nazaran daha avantajlı olmaya devam etmektedirler. Ancak konfeksiyon teknolojisini de az sayıda fakat yüksek derecede kalifiye el emeğine ihtiyaç duyulan sermaye yoğun bir teknolojiye dönüştürme çabalarının er veya geç başarıya ulaşmasıyla, bu sanayi dalında da durumun değişerek, sanayileşmiş ülkelerin avantajlı duruma gelebilecekleri unutulmamalıdır. Sanayileşmiş ülkeler için önemli olan, milli tekstil ve konfeksiyon sanayilerinin o gün gelinceye kadar su yüzünde kalabilmeleridir. Bunun için buldukları en etkili çare ise dikim işlemlerinin el emeğinin ucuz olduğu ülkelerde fason olarak yaptırılmasıdır.²⁸

1995 yılında daha az büyümüş olmalarına rağmen, yapay elyaf doğal elyafın aleyhine olarak dünyada payını arttırmıştır. İlk kez olarak selülozik elyaf sentetiklerden daha hızlı artmıştır, üretimin yüksek olması nedeniyle, pamuk stoklarının artması ve dolayısıyla da pamuk fiyatlarının yükselmemesi beklenmektedir. Ticaret alanında, kısmen Nafta (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması 1992) ülkeleri ve Asya ülkeleri arası

²⁷ Halil Rıfat ALPAY-Yusuf OLCAY, **Türkiye’de Tekstil Sektörünün Durumu ve Tekstil Makinalarının İmalat İmkanları**, Müsiad Araştırma Raporları-7, Ekim 1994, s.9.

²⁸ TARAĞÇIOĞLU, s.29.

ticaretin patlama göstermesi dolayısıyla, dünya tekstil ve giyim eşya ticareti 1994'te iyice toparlanmıştır. Ancak, Avrupa pazarları hareketsiz olmaya devam etmiştir. Genelde, tekstil ticareti giyim eşya ticaretinden daha hızlı büyümüştür. En büyük giyim eşyası ithalatçısı olan ABD'nin ticaret açığı 1994'te 36,1 milyar ABD dolarına yükselmiştir. İşçilik maliyeti Bangladeş'in 55 katı yüksek olan Japonya'da da Tekstil Ticaret açığı kesin surette artarak, 13,1 milyar ABD dolarından 25,6 milyar dolara yükselmiştir, ancak bu ülkede işçilik maliyeti ve tekstil ithalatıda artmaktadır. Şimdi Hong Kong en büyük tekstil ihracatçısı ve ithalatçısı konumuna ulaşırken Çin ise en büyük giyim eşyası ihracatçısı olmuştur. ABD dünya giyim eşyası ithalatında en ön sırada yer alırken Almanya ikinci sırada gelmektedir.

Maliyetlerin yükselmesi, tüketici isteksizliği, Nafta ve Karaib ülkelerinden gelen ithalatın hızla artması yüzünden 1995'te ABD tekstil sanayii zor bir yıl yaşamıştır. Fakat, Çin'den yapılan ithalat azalmaktadır. Avrupa pazarlarında yerel talebin düşüklüğü ve güçlü ihracat AB'nin 1995'te ticaret açığının önemli ölçüde azalmasına yardımcı olmuştur. AB'de giyim eşyası üretimi artmış ancak tekstil üretimi azalmıştır. Japonya'da, ithalat arttığından ve üretim yapan kuruluşlar ülke dışına taşınmaya devam ettiği için üretim azalmaya devam etmektedir. ABD'inde korumacılığın artması ve hammadde maliyetlerinin yükselmesi Çin'in ticaretinin büyümesine darbe vurmuştur. Hong Kong'un giyim eşyası ihracatı ancak marjinal surette artmışken, tekstil ihracatı azalmıştır. Güney Kore 1995'in ilk yarısında güçlü bir şekilde büyümüşken, bu yılın ikinci yarısında bu yavaşlamıştır. Tayvan, cesaret verici ticaret performansına rağmen, bazı olumsuzluklarla karşılaşmıştır. Vietnam müstesna, Asean ülkeleri ve Güney Asya'dan gelen rekabetle savaşmaktadırlar. Sri Lanka olumlu sonuç almıştır. Ancak bölgede yerel para birim değerinin düşmesi sorun oluşturmaktadır.²⁹

²⁹ "Dünyada Tekstil Ticareti ve Üretim Eğilimleri", **Tekstil İşveren Dergisi**, Ekim 1996, s.24.

2000'li yıllara girerken dünya çapında gelecek yüzyılın ekonomik ve siyasi coğrafyasını belirleyecek önemli gelişmeler şunlardır:

1) 1996 yılında Nafta, Kuzey Amerika ülkelerinin kendi içinde sağlam bir dayanışma içine girmesini sağlarken, Uzakdoğu ile olan ekonomik ilişkilerin yapısını büyük ölçüde olumsuz yönde etkileyecektir. (Başta ABD olmak üzere Kuzey Amerika ülkeleri tekstil, hazır giyim tedarigi Orta ve Güney Amerika ülkelere kaydırma eğilimi taşımaktadır.)

2) Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin AB üyesi olma süreçleri hız kazanmıştır. 1997 yılı itibariyle gümrük vergileri, 1998'de ise kotalar kalkacaktır. AB başta tekstil/hazır giyim sanayileri olmak üzere bu ülkeleri üretim merkezleri haline getirme perspektifine sahiptir.

3) AB bir Akdeniz politikası benimsemiştir. Akdeniz ülkelere orta gelir grubunun güçlendirilmesi doğrultusunda destek ve yardım yapılmaktadır. Akdeniz ülkeleri olarak adlandırılan Tunus ve Fas gibi Kuzey Afrika ülkelere dönük olarak da taşınan üretimin AB ülkelerinden bu ülkelere kaydırılması perspektifi fazlasıyla hayat bulmaya başlamıştır.³⁰

1997 yılının ilk yarısında sanayii açısından önemli gelişmelerden biri de Hong Kong'un Çin'e devri oldu. Ancak bu devir, Çin ile İngiltere arasında yapılan anlaşmaya göre 50 yıl süreyle sadece uluslararası ilişkileri ve askeri güvenliği kapsayacak biçimde şekillendirildi. Hong Kong'un kendi kota limitleri ve gümrük sınırları varlığını 50 yıl boyunca sürdürecektir.

1980'lerin ortasından itibaren hız kazanan globalleşme süreci ile birlikte dünya ticaret hacminde ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin ticaretinde önemli değişiklikler olduğu görülmektedir. Son on yılda hemen tüm göstergelerde önemli artışlar kaydedilmiş durumdadır. Önümüzdeki on yılda da bu artışın sürmesi beklenmektedir. Bu artışlar dünya çapında yaşanmakla birlikte, gelişmekte olan ülkelere büyüme ve genişleme, gelişmiş ülkelerin iki katı olarak gerçekleşmiştir.

³⁰ "2000'li Yılların Eşiğinde 1996'dan Geriye Ne Kaldı", **TGSD Mesaj Dergisi**, Mayıs-97/1, s.27.

Üretim Artış Oranları (yıllık %)

			(Tahmini)
	<u>1980'ler</u>	<u>1990-97</u>	<u>1997-2007</u>
Gelişmekte olan Ülkeler	3.0	4.8	5.5
Dünya	3.0	2.5	3.4

Kaynak: Dünya Bankası

Dünya ekonomisi tarih boyunca yaşanan en hızlı değişimlerinden birini yaşamaktadır. Bir hızlı büyüme döneminden geçilmektedir. Bu hızlı değişime uyarlanma yeteneği de özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından bu dönemdeki başarının göstergesi olarak nitelendirilmektedir.

Bölgelerarası Büyüme Rakamları Karşılaştırması

<u>Bölgeler</u>	<u>Yıllık Büyüme Oranı (Ortalama 1986-95)</u>
Gelişmiş ülkeler	1.7
Doğu Asya	7.4
Güney Asya	3.0
D. ve O.Avrupa-O.Asya	-4.2
Latin Amerika	0.4
Sahra Afrikası	-1.2
Ortadoğu ve K.Afrika	-0.6
Türkiye	7.5

Kaynak: Dünya Bankası

Son on yılın (1986-95 arası) büyüme rakamlarına bölgesel düzeyde bakıldığında; en hızlı büyüme yüzde 7.4 ile Uzakdoğu'da gerçekleşirken, Orta-Doğu Avrupa ve Orta Asya'da negatif büyüme (-4.2) olmuştur. Gelişmiş ülkeler için büyüme rakamı yüzde 1.7 olurken, Güney Asya için yüzde 3, Latin Amerika için yüzde -0.6, Afrika için yüzde -1.2 olarak gerçekleşmiştir.

“Dünya ticaret hacmindeki artışa paralel olarak, tekstil ve hazır giyim ticaret hacmindeki artışın da sürmesi beklenmektedir. Ancak bu artışla birlikte özellikle tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ihracat fiyatlarında görülen düşme trendi de devam edecektir. Teknolojik gelişme, ulaşım ve kominikasyon fiyatlarındaki gerileme gibi faktörler ve en önemlisi de artan rekabetin sonucu olarak tekstil ve hazır giyim ürünlerinin birim fiyatları da bir süredir düşmekte olup daha da düşmesi beklenmektedir. Ürünlerin fiyatlarındaki düşmeye karşın makina ve sektörel hizmetlerin fiyatlarında (ulaşım ve kominikasyon dışında ticari hizmetlerde) artış olması beklenmektedir.” Bütün bu saptamalar Dünya Bankası Uzmanı Uri DADUSH’a aittir ve sanayideki gelişmeleri doğrulamaktadır.

Makina üretimi ve sektörel ticari hizmetler esas olarak gelişmiş ülkeler tarafından yerine getirilmektedir. Bu ülkelerin bu alanlardaki ağırlığı sürececek olmakla birlikte özellikle makina üretiminde Güney Kore, Tayvan gibi ülkeler de ciddi atılım içerisindedir.³¹

3.2. Dünyada Elyaf Üretimi

Dünyanın her tarafında tekstil ve konfeksiyon ürünleri, insanların birinci ya da ikinci derecedeki ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Örneğin, insanlar, tekstil ve konfeksiyon ürünlerini dış etkilere karşı korunmak, göstermek ya da süslenmek ve dekoré etmek amacıyla talep etmektedirler. Her birey, içinde yaşadığı toplumun din, örf, adet ve görgü kurallarına göre çeşitli giyim ve tekstilden mamül kullanım eşyaları tüketmektedir. Tişört, gömlek, takım elbise, çorap, battaniye, havlu, iç çamaşırı vb. şekilde tüketilen tekstil ve konfeksiyon ürünleri sonuçta belirli miktarda tekstil hammaddeleri içermektedir. Dolayısıyla talep edilen toplam nihai ürünler belirli miktarda tekstil elyafına karşılık gelmektedir.

³¹ **Hazır Giyim Sanayi Yarıyıl Durum Değerlendirmesi** ,TGSD Yayını, Temmuz 1997, s.12-3-4-5-6-7.

Tablo 1 : Dünya Elyaf Üretimi 1980-95 (Milyon ton)

Yapay Elyaf	1980	1993	1994	1995
Selülozikler	3.52	2.78	2.88	3.03
Sentetikler	10.78	17.96	19.66	20.16
Toplam	14.30	20.74	22.54	23.19
Toplam Elyaf üretiminin yüzdesi	47.7	52.7	52.5	52.7
Doğal Elyaf				
Ham Pamuk	13.99	16.90	18.70	19.20 (a)
Ham Yün	1.61	1.68	1.63	1.55 (a)
Ham İpek	0.06	0.07	0.07	0.07 (a)
Toplam	15.66	18.65	20.40	20.82
Toplam Elyaf üretiminin yüzdesi	52.3	47.3	47.5	47.3
Toplam Elyaf üretimi	29.96	39.39	42.94	44.01

a=Tahmin

Kaynak: AKZO, ICAC, Uluslararası Yünlü Tekstil Teşkilatı

Üretimdeki %2.9 artışla birlikte dünya çapındaki yapay elyaf sanayiindeki iyileşme 1995'te de sürmüştür. Ancak, bu sonuç 1994'te başarılan %8.7 büyümenin yanında çok küçük kalmıştır.

1995 yılında sentetik elyaf üretimi %2.6 artmıştır. Ancak, ilk kez, selülozik elyafın büyümesi %5.2 ile daha fazla olmuştur. Sentetik elyaf talebindeki artışın en büyük faktörü filament iplik üretimindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Esasen, kısa elyaf üretimi %2 düşmüştür.

Doğal elyafa gelince, pamuk elyafı üretimdeki artış yün mahsulündeki düşüşü fazlası ile dengelemiştir. Toplam olarak doğal elyaf üretimi 1995'te ancak %2.1 artış

sağlamış ve bunun sonucu olarak, 1995'te dünyadaki toplam elyaf üretimindeki doğal elyaf payı marjinal bir düşüşle %47.3 olmuştur.³²

3.3. Dünyada Elyaf Talebi

The Economist Intelligence Unit yaptığı analizlerde tüketilen elyaf miktarını baz almakta, tek tek tüketim malları ile ilgilenmemektedir.

The Economist Intelligence Unit'in yaptığı inceleme, kullandığı veriler ve tahmin yöntemlerine göre çeşitli ülkeler ve bölgelerde talep edilen elyaf miktarının 1980 yılından 1992'ye toplam miktarı ve bu talebin 2004 yılına kadar olan tahmini seyri Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 2'in değerlendirilmesinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Dünya toplam elyaf talebi, 1980'deki 29.9 Milyon Ton'luk seviyesinden elde kesin veri bulunan 1992 yılında 37.5 Milyon Ton'a ulaşmıştır. Bu, yaklaşık olarak, yılda ortalama %2.1 oranında bir artışa karşılık gelmektedir. Bu trendin sürmesi koşullarında 2004 yılında dünya toplam elyaf tüketiminin 51.7 Milyon Ton'a ulaşması beklenmektedir. Oluşan ekstra tüketim talebinin %90'ının gelişmekte olan ülkelere temin edileceği, bu gelişmekte olan ülkelerin başını da Çin, Güney Asya, Doğu ve Güney Doğu Asya gibi bölgelerin çekeceği tahmin edilmektedir.

Dünya elyaf tüketimindeki artış daha çok gelişmiş Batı Avrupa ülkelerindeki artışla Gelişmekte Olan Ülkeler'deki artıştan kaynaklanmaktadır. Doğu Avrupa ülkeleri ile SSCB'nin yerine kurulan ülkelere ise, elyaf tüketimi 1991 yılına kadar neredeyse sabit kalmış, ondan sonra da bir azalma eğilimine girmiştir. Ancak nüfus ve gelir hareketleri ile 2000'li yıllarda en azından 1991 öncesi seviyesine ulaşması beklenmektedir.

³² "Dünyada Tekstil Ticareti ve Üretim Eğilimleri", *Tekstil İşveren Dergisi*, Ekim 1996, s.24.

Tablo 2 : Dünyada Nihai Elyaf Tüketimi

ÜLKELER VE BÖLGELER İTİBARIYLA NİHAİ ELYAF TÜKETİMİ													
1980-2004 (MİLYON TON)													
	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1995	2002	2004
GELİŞMİŞ ÜLKELER													
ABD	4.7	5.3	6.1	6.6	6.3	6.6	6.2	6.4	7.1	7.3	7.7	8.7	9.1
AB(15)	5.5	5.4	5.8	6.2	6.3	6.4	6.5	6.7	6.7	6.8	7.1	8.5	8.7
	0.4	0.5	0.5	0.5	0.4	0.4	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.5	0.6
Japonya	2.0	2.1	2.1	2.5	2.7	2.8	2.6	2.8	2.7	2.8	2.9	3.4	3.6
Diğer	1.0	1.1	1.2	1.2	1.2	1.3	1.2	1.3	1.3	1.2	1.5	2.0	2.1
Toplam	13.6	14.4	15.7	17.0	16.9	17.5	17.0	17.5	18.1	18.4	19.5	23.1	24.1
Gelişmiş Doğu Ülk. (*)													
Doğu Avrupa	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.0	0.7	0.7	0.7	0.8	1.3	1.3
Eski SSCB	3.9	4.1	4.1	4.1	4.1	4.1	4.0	3.3	2.5	2.1	2.2	3.1	3.2
Toplam Doğu Ülk.	5.1	5.3	5.3	5.3	5.3	5.3	5.0	4.0	3.2	2.8	3.0	4.4	4.5
Çin (Tayvan Dahil)	3.9	5.3	5.6	5.6	5.9	5.8	6.0	6.0	6.1	6.2	6.8	7.9	8.2
Latin Amerika	2.0	2.0	2.1	2.2	2.3	2.3	2.4	2.4	2.5	2.6	2.7	3.3	3.5
G.Asya	1.8	2.1	2.1	2.1	2.4	2.5	2.7	2.9	3.1	3.2	3.2	4.0	4.3
Doğu ve G.Asya	1.2	1.3	1.4	1.6	1.6	1.8	1.9	2.0	2.1	2.1	2.3	3.0	3.3
Diğer Geliş.Olan	2.3	2.3	2.3	2.2	2.2	2.2	2.3	2.4	2.4	2.6	2.8	3.5	3.8
Toplam Geliş.Olan	11.2	13.0	13.5	13.7	14.4	14.6	15.3	15.7	16.2	16.7	17.8	21.7	23.1
DÜNYA TOPLAMI	29.9	32.7	34.5	36.0	36.6	37.4	37.3	37.2	37.5	37.9	40.3	49.2	51.7
Dünya Toplamı	24.8	27.4	29.2	30.7	31.3	32.1	32.3	33.2	34.3	35.1	37.3	44.8	47.2
(*) Doğu Avrupa ülkeleri ve eski SSCB ülkeleri tekstil tüketimi açısından gelişmiş ülkeler düzeyine yakın olduğundan "Gelişmiş Doğu Ülkeleri" kavramı kullanılmıştır. Kaynak: The Economist Intelligence Unit tarafından ICAC ve FAO istatistiklerinden hareketle hesaplanmıştır.													

Kaynak: İTKİB 1996

Sadece Gelişmiş Ülkeler açısından baktığımızda bu ülkelerde elyaf talebinin yılda ortalama %2.8 oranında artmakta olduğu görülmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde ise toplam talebin yılda ortalama %4.05 oranında arttığı görülmektedir.

Her durumda dünya elyaf talebi dünya nüfus artışının üstünde bir hızla artmaktadır. Bu eğilimin 2004 yılına kadar sürmesi beklenmektedir.

3.4. Dünyada Kişi Başına Elyaf Tüketimi

Her ülke ya da bölgede kullanılan toplam elyaf miktarı o ülke ya da bölgede yaşayan toplam nüfusa bölünce, kişi başına elyaf tüketimine ulaşılmaktadır. Tablo 3 Bu şekilde elde edilmiş olup; ülkeler ve bölgeler için kişi başına elyaf tüketimini vermektedir.³³

Kişi başına elyaf tüketimindeki gelişmeler, büyük ölçüde ülke ve bölgelerdeki gelir artışının ve bir ölçüde de tüketim alışkanlıklarındaki değişmelerin etkisindedir. Tablo 3 bu açıdan değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır:

Kişi başına düşen tekstil ve konfeksiyon nihai tüketimi, gelişmiş ülkelerde nüfusun azalma eğilimine rağmen, gelişmekte olan ülkelere göre daha fazla artacaktır.

Konuya gelişmiş ülkeler (AB, ABD, Japonya v.b) açısından baktığımızda 1980 yılında kişi başına elyaf tüketiminin 16.8 kilogram olduğu; 1992’de bunun 21.4 kilograma çıktığı görülmektedir. Bu artış eğiliminin sürerek 2004 yılında 26.4 kilograma çıkması beklenmektedir.

Gelişmiş ülkeler içinde en fazla tüketim artışı beklenen bölge ise Avrupa ülkeleridir. Bu bölgede, AB’nin 1992’de 18.7 kg/yıl olan kişi başına tekstil ve konfeksiyon nihai tüketimi 2004 yılında 23.5 kg/yıl’a, diğer Avrupa ülkelerinde ise 8.9 kg/yıl’dan 15.8 kg/yıl’a yükselecektir.³⁴

³³ **Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü 1996**, İTKİB AR&GE ve Mevzuat Şubesi Yayını, s.46-47.

³⁴ “Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Yeni Politikalar”, **Hedef Dergisi**, İTKİB Yayını, S.42, Haziran 1997, s.26.

Tablo 3 : Dünyada Kişi Başına Elyaf Tüketimi

SEÇİLMİŞ ÜLKELER VE BÖLGELER İTİBARIYLA KİŞİ BAŞINA ELYAF TÜKETİMİ													
1980-2004 (KG/KİŞİ)													
	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1995	2002	2004
GELİŞMİŞ ÜLKELER													
ABD	20.9	22.2	25.1	28.3	26.7	27.7	25.9	26.7	29.4	29.8	30.9	33.0	33.9
AB(15)	15.4	15.0	16.1	17.4	17.7	18.0	18.0	18.0	18.7	18.6	19.5	23.0	23.5
	13.6	14.6	13.9	14.0	14.0	13.0	13.8	14.1	8.9	9.1	9.5	14.2	15.8
Japonya	16.8	17.7	17.5	20.8	22.5	23.5	21.8	22.6	22.4	22.5	23.4	26.2	27.0
Diğer	12.9	12.8	13.6	15.2	15.0	14.5	14.6	13.7	14.6	13.6	16.1	18.8	19.8
Toplam	16.8	17.2	18.5	20.6	20.5	20.3	20.9	20.1	21.4	21.5	22.6	25.6	26.4
Gelişmiş Doğu Ülk. (*)													
Doğu Avrupa	12.6	12.1	12.6	12.0	12.0	12.4	11.8	9.7	7.1	6.9	8.0	12.0	12.5
Eski SSCB	14.7	14.6	14.7	15.0	14.9	14.8	14.8	14.5	8.8	7.4	7.5	10.0	10.5
Toplam Doğu Ülk.	14.1	13.9	14.2	14.2	14.1	14.2	14.1	13.1	8.3	7.3	7.6	10.5	11.0
Gelişmekte Olan Ülkeler													
Çin (Tayvan Dahil)	4.0	5.0	5.2	5.5	5.4	5.6	5.5	5.6	5.6	5.6	6.0	6.5	6.6
Latin Amerika	5.5	5.0	5.2	5.9	5.7	5.8	5.7	5.8	5.9	6.1	6.0	6.4	6.4
G.Asya	2.0	2.1	2.1	2.3	2.5	2.6	2.7	2.8	2.9	3.0	2.9	3.1	3.2
Doğu ve G.Asya	3.5	3.6	3.7	4.5	4.4	4.4	4.7	4.8	5.3	5.3	5.5	6.3	6.7
Diğer Geliş.Olan	3.5	3.1	2.9	3.2	3.2	3.1	3.0	3.0	3.0	3.2	3.3	3.6	3.7
Toplam Geliş.Olan	3.4	3.6	3.7	4.1	4.0	4.1	4.1	4.1	4.3	4.4	4.5	4.9	5.0
DÜNYA TOPLAMI	6.8	6.8	7.1	7.9	7.9	7.9	7.7	7.6	7.6	7.5	7.7	8.5	8.6
(*) Doğu Avrupa ülkeleri ve eski SSCB ülkeleri tekstil tüketimi açısından gelişmiş ülkeler düzeyine yakın oldukları için "Gelişmiş Doğu Ülkeleri" kavramı kullanılmıştır. Kaynak: The Economist Intelligence Unit tarafından FAO ve ICAC istatistiklerinden hareketle hesaplanmıştır.													

Kaynak: İTKİB 1996

Gelişmekte olan ülkelerde de kişi başına elyaf miktarı artmakla birlikte, bu ülkelerde de kullanılan elyaf miktarı çok hızlı artışlar kaydedememektedir. (1980'de 3.4 kg/yıl iken 1992'de 4.3 kg/yıl'a yükselebilmektedir. 2004 yılında ise ancak 5 kg/yıl'a çıkması beklenmektedir.)

Doğu Avrupa ve eski SSCB'nin yerine kurulan devletlerde kişi başına elyaf tüketimi 1980'lerde Batı Avrupa'daki düzeyine yakındı. (14.1 kg). Fakat sistem değişikliği bu ülkeleri gelir düzeyi olarak sarstığından, toplam elyaf tüketimine paralel bir şekilde kişi başına elyaf tüketimi de düşmüştür. (1993'te 7.3 kilograma kadar gerilemiştir.)

Kişi başına elyaf tüketimindeki gelişmeler, toplam elyaf tüketiminin mikro düzeydeki belirleyicisi olduğundan, dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretine ve bunun geleceğine en iyi ışık tutan parametrelerden biridir.

3.5. Dünyada Elyaf Tüketimi Açısından Kendi Kendine

Yeterlilik Durumları

Kişi başına elyaf tüketimi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan dünya elyaf tüketim talebindeki artış, bu talebin nasıl karşılanacağı sorusunu gündeme getirecektir. Kuşkusuz artan dünya talebinin karşılanabilmesi için, dünya arzının da buna paralel bir şekilde artması gerekmektedir. Nitekim dünya elyaf arzı da yılda ortalama olarak %2.27 oranında artarak (1981'de 31.01 Milyon Ton olan dünya arzının 1992'de 38.11 milyon Ton'a yükseldiği dikkate alınarak hesaplanmıştır) bu talebin karşılandığı görülmektedir.

Uluslararası dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretinin gelecekteki seyri büyük ölçüde dünya tüketim talebinin hangi kaynaklardan karşılanacağına bağlıdır. Kişi başına elyaf tüketimi arttığına ve buna bağlı olarak ülkeler ve bölgelerin toplam elyaf tüketimi arttığına göre, her ülke ya da bölge artan talebini ya kendi kaynaklarını aynı ölçüde artırarak ya da üretimi tüketiminden fazla olan ülkelere, iplik, kumaş konfeksiyon ve diğer bitmiş ürünleri satın almak suretiyle karşılayacaktır. Bu durum, bizi ülke ve bölgelerde elyaf tüketimi açısından kendi kendine yeterliliği irdelemeye yönlendirmektedir.³⁵

³⁵ Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü 1996, s.48-49.

**Tablo 4:Dünyada Elyaf Tüketimi Açısında Kendi Kendine
Yeterlilik İndeksi**

SEÇİLMİŞ BÖLGELER VE ÜLKELER İTİBARIYLA KENDİ KENDİNE YETERLİK İNDEKSİ													
1980-2004													
(TOPLAM İÇ ÜRETİM/TOPLAM TÜKETİM X 100)													
	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1995	2002	2004
GELİŞMİŞ ÜLKELER													
ABD	96	80	77	76	78	79	80	79	77	77	75	73	71
AB(15)	83	86	82	78	75	76	69	64	64	62	59	51	49
	87	87	84	85	86	84	75	63	62	62	60	52	50
Japonya	111	99	97	89	81	78	82	77	73	67	66	62	60
Diğer	64	57	58	56	56	54	53	48	43	42	44	38	35
Toplam	90	83	80	77	76	76	74	70	69	67	65	60	58
Gelişmiş Doğu Ülk. (*)													
Doğu Avrupa	118	140	118	120	118	118	116	109	107	100	110	115	115
Eski SSCB	92	90	90	93	94	94	93	98	100	100	99	98	100
Toplam Doğu Ülk.	98	96	97	99	99	99	98	100	101	100	102	103	104
Çin (Tayvan Dahil)	121	130	136	141	140	143	138	142	153	155	157	163	165
Latin Amerika	102	108	108	112	109	108	110	110	110	110	112	112	110
G.Asya	126	129	137	148	143	150	155	152	149	152	147	150	156
Doğu ve G.Asya	160	173	179	179	182	178	180	183	186	196	200	197	188
Diğer Geliş.Olan	72	89	92	100	101	104	102	104	107	103	104	105	104
Toplam Geliş.Olan	113	124	129	135	134	137	136	138	143	145	146	148	148
DÜNYA TOPLAMI	100	102	102	103	102	103	102	102	104	104	103	103	102
(*) Doğu Avrupa ülkeleri ve eski SSCB'nin dağılmasıyla ortaya çıkan devletler kişi başına elyaf üretimi açısından gelişmiş ülkeler düzeyine yakın olduğundan "Gelişmiş Doğu Ülkeleri" kavramı kullanılmıştır. Kaynak: The Economist Unit tarafından FAO ve ICAC istatistiklerinden hareketle hesaplanmıştır.													

Kaynak: İTKİB 1996

The Economist Intelligence Unit, ülke ve bölgelerin elyaf tüketimi açısından kendi kendine yeterliliğini, bunların tüketim talebini ne ölçüde kendi fabrika ve tesislerinde ürettiği elyafı karşıladığını hesaplayarak ölçmektedir. Kendi fabrika ve tesislerinde

üretilen iplik ve elyaf toplamı toplam tüketimini karşılayan ülkeler, kendi kendine yeterli, karşılayamayanlar ise başka ülkeler ve bölgelere bağımlı olarak değerlendirilmektedir.

Bu amaca yönelik olarak Tablo 2 veya 3’de ele alınan ülkeler ve bölgeler için bunların kendi fabrika ve tesislerinde üretebildikleri iplik ve elyaf miktarı mevcut verilerle hesaplanmış, ayrıca çeşitli istatistiki yöntemlerle 2004 yılına kadar olası gelişmeler tahmin edilmiştir. Her ülke ve bölge için toplam tüketim talebi toplam üretime bölünerek, ülkeler ve bölgelerin kendi kendine yeterlilik oranları bulunmuş ve bu oranlar 100’le çarpılarak kendi kendine yeterlilik indeksleri hesaplanmıştır. Bu hesaplamaların sonuçları Tablo 4’te verilmiştir. Tablo 4’ten çıkarılabilecek sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

2004 yılı itibariyle yapılan tahminlere göre tekstil ve konfeksiyon tüketimi gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmaya devam edecektir.

Economist Intelligence’ın araştırma sonuçlarına göre ABD için 1992’de %77 olan tekstil ve konfeksiyon da kendine yeterlilik (self sufficiency) endeksi 2004 yılında %71’e, AB için %64’ten %49’a, Japonya için ise %73’ten %60’a düşecektir. Gelişmiş ülkelerin elyaf tüketimi açısından kendi kendine yeterliliği 1980’de %90 iken 1992’de %69’a gerilemiştir. 2004 yılında ise %58’e gerilemesi beklenmektedir.

Halihazırda dünyanın en hızlı büyüyen bölgelerinden Çin’de söz konusu endeks %153’ten %165’e, Güney Asya’da %149’dan %156’ya, Doğu ve Güney Doğu Asya’da %186’dan %188’e yükselecektir.

Latin Amerika ülkeleri ve eski SSCB Cumhuriyetlerinde endeks %110 ve %100 olarak kalacaktır. Konfeksiyonda önemli diğer bir bölge olan Doğu Avrupa ise %107’den %115’e yükselecektir.³⁶

³⁶ “Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Yeni Politikalar”, **Hedef Dergisi**, s.26.

Buna karşılık hem Doğu Avrupa ülkelerinde hem eski SSCB'nin yerine kurulan ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde kendi kendine yeterlilik artmaktadır. Yani bu ülkelerin kendi fabrika ve tesislerinde ürettikleri iplik ve elyaf miktarı, buralarda yaşayan insanların konfeksiyon, tekstil ve endüstriyel tekstil olarak kullandıklarından daha yüksektir.

1980 ve 1992 yılları arasında gelişmiş ülkelerin kendi kendine yeterlilik indeksindeki azalış %23.3 düzeyinde olmuştur. Bu, yılda ortalama %1.94'lük bir azalışa karşılık gelmektedir. Aynı yıllar arasında gelişmekte olan ülkelerin kendi kendine yeterlilik indeksindeki artış ise %26.5 düzeyinde olmuştur. Bu ise yılda ortalama olarak %2.2 oranında bir artışı ifade etmektedir. Bu trendin 2004 yılına kadar devam etmesi beklenmektedir.

Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği yerine kurulan ülkelerin kendi kendine yeterlilik indeksinin 1980'li yıllarda %100 düzeyini koruduğu, 2000'li yılların başında da bir miktar artacağı; ancak bu artışın çok yüksek olmayacağı tahmin edilmektedir.

Bu gelişmelerin kısaca anlamı, gelişmiş ülkelerin zaman içerisinde tekstil ve konfeksiyon üretiminden çekilmeye devam edeceği, tüketim talebinde doğan boşluğu ise gelişmekte olan ülkelere ithalat yoluyla karşılayacaklarıdır.³⁷

Bu gelişim sadece 1980'lerde başlayan bir oluşum da değildir. Gelişimin başlangıcı 1970'li yıllara kadar uzanmaktadır. Textile Outlook International'ın çeşitli araştırmalarına göre 1970'li yıllarda gelişmiş ülkelerin kendi kendine yeterlilik indeksi daha yüksekti; ama zaman içerisinde, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin seyri ile işgücünün pahalılaşması ile bu oran devamlı şekilde düşmüştür.

³⁷ Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü 1996, s.50-51.

Gelişmiş ülkeler tekstil ve konfeksiyondaki bu gelişmekte olan ülkelere bağımlılık sürecini hafifletmek için çeşitli tedbirlere de başvurmuşlardır. Örneğin, gelişmekte olan ülkelere yapılan tekstil ve konfeksiyon ithalatını belirli bir disiplin altında tutarak kendi yerli sanayilerini en azından belirli bir süre ayakta tutmak üzere MFA (Multi Fibre Arrangement = Çok Elyaflılar Anlaşması) imzalanmıştır. Ayrıca yeni teknolojiler geliştirmek suretiyle, tekstil üretiminde emek yoğun metotlardan sermaye yoğun metotlara geçilmek suretiyle rekabet gücü kazanmaya çalışılmıştır. Ama bütün bunlara rağmen tekstil ve konfeksiyonda üretim bazının gelişmekte olan ülkelere kayması önlenememiştir. Nitekim bu kayma, yukarıda verilen kendi kendine yeterlik indeksinde gelişmelerden izlenebilmektedir.³⁸

³⁸ Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü 1996, s.51.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ

1. TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Türk Tekstil Sanayiinin Tarihi Gelişimi

Tekstil sanayinin milattan önce 5000 yılında Mezopotamya’da başladığı tahmin edilmektedir.

Türkiye’deki tekstil sanayiine tarihsel açıdan bakıldığında eldeki mevcut belgelere göre XI. yüzyıla kadar gitmek mümkündür. Anadoluya anayurtlarından getirdikleri tekstil gelenekleriyle Türkler, Anadoluda mevcut olan değerleri birleştirerek köklü bir tekstil endüstrisinin kurulması için öncülük etmişlerdir. Dokuma ticaretiyle gittikçe gelişen pamuklu sanayii Adana , Denizli ve Sivas yörelerinde el dokuması şeklinde yayılmış, zamanla Bursa, İstanbul, Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde çeşitli özellikleri olan; bez, kadife, basma, peştemal, çatma, kemha, diba ve alaca gibi dokuma mamulleri ile dünyada tanınmaya başlanmıştır.

Boyutları küçük de olsa, tekstil endüstrisinin ilk örneklerini XV. ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğunun yükselme devrinde görmek mümkündür.

XVIII. yüzyılda başgösteren siyasal ve ekonomik çöküntü ve gerilemeler ile yabancılara ve yabancı sermayeye tanınan kapitülasyonların etkisiyle tekstil endüstrisi önemini kaybetmiştir.³⁹

Osmanlı İmparatorluğunun gerileme devrine girmesiyle Batı Avrupa'da özellikle İngiltere'de baş gösteren, sanayi devrimi bir anlamda tekstil devrimidir. Tekstil sanayii tüm Avrupa'da kapitalizmin gelişimi için önemli bir sanayii olmuştur. Sanayii bir yandan Lanchair ve Manchester gibi üretim ve pazarlama merkezleri yaratırken diğer yandan Hindistan ve Osmanlı İmparatorluğu gibi toplumlarda ise varolan küçük çaplı ve geleneksel üretimin yok olup gitmesine neden olmuştur.⁴⁰

Sanayii devrimiyle başlayan bu olumsuz gelişme zaten toprağa bağlı ve yüzde doksanı tarımsal kökenli olan sosyo-ekonomik yapının değişip moderleşmesinin bir-iki asır daha öteye itilmesine neden olmuştur. XVII. ve IX. yüzyıllarda Tanzimat hareketiyle de bir ivme kazanan makine ile üretime geçme çabaları olumsuz gelişmeyi durdurmaya muvaffak olamamıştır. Millî savunma amacına yönelik olarak kurulan İstanbul Feshane Fabrikası (1835), İzmit Çuha Fabrikası (1845), Hereke, Bursa, Balıkesir ve diğer birkaç ilçedeki fabrikalar devletin müteşebbisliğini göstermektedir. Özel teşebbüs ise, yabancı uyruklu şahısların faaliyet gösterdiği tekstil fabrikaları (Basmahane-1850, İzmir Pamuk Mensucat-1850, Yedikule İplik 1889, Tarsus Mavromati-1887, Adana Tırpani-1904 v.b.) ile yurt içi talebi karşılamaktan çok uzak kalmıştır.

1862, 1864, 1866 yıllarında toplanan sanayi ıslah komisyonlarının aldığı koruma ve teşvik tedbirleri yetersiz kalmış ve bu dönemde kurulan fabrikaların çoğu kapanmak mecburiyetinde kalmıştır.

³⁹ Ercan DÜLGEROĞLU, "Türk Tekstil Sanayiinin Dışa Açılması" *Uludağ Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Dergisi*, C:VII S: 2, Kasım 1986, s.1.

⁴⁰ Fuat ERCAN, "Tekstil Sektöründe Alt Sözleşme İlişkileri; Avrupa Topluluğu'nda Alt Sözleşme İlişkilerini Destekleme Eğilimleri ve Türkiye", *Marmara Üniversitesi Uluslararası Ekonomik İlişkiler Araştırma ve Uygulama Merkezi, İktisat Araştırmaları Dergisi*, C:1, S:2, İstanbul Ocak 1996, s.63.

1913-1915 yıllarında yapılan sanayi sayımı neticelerine göre yün ipliğinde %20, yünlü kumaşta %1, pamuklu kumaşta %10 ve ipekli kumaşta %4 oranında talep karşılanabilmiş, geri kalan büyük kısımlar ithal edilmek zorunda kalmıştır.⁴¹

1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda devletin 22 sanayii işyerinin 18'i (%81.8); 28 anonim şirketinin 10'u (%35.7); 214 özel sektör işyerinin 45'i (%20.7) ve toplam 265 sanayi işyerinin 73'ü (%27.7) dokumacılık alanında etkinlik göstermektedir. Yani o günkü durumuyla çok zayıf olmasına rağmen ülkemizde ilk kurulan sanayi dalı tekstildir.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte genç Türk Devleti, beş tanesi yabancılara ve azınlıklara ait olmak üzere, toplam sekiz pamuk ipliği ve pamuklu dokuma fabrikası devralmıştır.⁴²

Türk tekstil sanayine yön veren kararlar 1923'de kurulan İktisat Kongresinde alınmıştır. Hazırlanmasına 1913 yılında başlanan, ancak Birinci Dünya Savaşı nedeni ile yürürlüğe konamayan Sanayii Teşvik Yasası, yeniden düzenlemelerle 1924'de uygulamaya konmuştur. 1925'te kurulan Sanayi ve Maden Bankası, Hereke ve Feshane fabrikalarının işletmesini üzerine almıştır. 1927'de yeni bir Sanayii Teşvik Kanunu ve 1929'da Gümrük Kanunu çıkarılmıştır. 1930 yılında II. Sanayi kongresinde dünyada iktisadi krize karşı tedbirler üzerinde durulmuş, sanayinin özel sektördeki sermaye, teknik bilgi ve teşebbüs eksikliği nedeniyle istenen hızda gelişmemesi hükümeti devletçi bir politika izlemeye sevk etmiştir. 1933'de Sümerbank kurularak bütün dokuma tesislerinin işletmesini devralmış ve devletçi politikanın gereği olarak ülkenin dokuma ihtiyacını karşılamak için Nazilli, Kayseri, Ereğli, Malatya ve Bursa Merinos fabrikaları faaliyete geçirilmiştir.

⁴¹ DÜLGEROĞLU, s.2.

⁴² Ertuğ YAŞAR, **1995 Türkiye-AT Gümrük Birliği'nin Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Üzerine Etkileri**, İTKİB Yayını, 1995, s.44-45.

1923-1931 dönemi, ilk ulusal sanayinin kurulmaya başladığı devredir. Bu devrede, çıkarılan destekleme yasaları ile özel sektörün sanayi kollarına yatırımı özendirilmeye çalışılmıştır. Bu çabalar bazı olumlu sonuçlar doğurmakla birlikte Türkiye'nin gereksinimi olan sanayileşme düzeyinin tutturulabilmesi için yeterli olmamıştır.

Türkiye 1920 ve 1930 yılları arasında tekstil sanayiinde yeterli üretim ve kapasitenin olmaması nedeniyle ham pamuk ihraç etmekte karşılığında işlenmiş tekstil ürünleri almaktaydı. Birinci Beş Yıllık Sanayii Planı (1931-1934) ile Türk Tekstil Sanayiinin geliştirilmesine ilişkin çabalar yoğunlaşmış ve 1933 yılında Sümerbank'ın kurulması ile teknolojik bilginin yayılması süreci hızlandırılmıştır. Bu dönemde devlet teşebbüsü ağırlık kazanmış ve "ithal ikameci politika" uygulanmıştır.

1950'li yıllara kadar tekstil sektöründeki özel işletmeler küçük ölçekli kalmış, bu tarihten sonra uygulanan teşvik tedbirleri neticesinde özel sektörün bu alandaki faaliyetleri gelişmeye başlamış ve bilhassa Çukurova'da yeni işletmeler kurulmuştur. Bunların neticesinde 1952 yılında özel sektörün pamuklu dokuma üretimindeki payı %38'e ulaşmış ve 1953 de Sümerbank'ın üretimini geçmiştir. Tekstil sanayinde özel sektör payı 1962 yılında %61'e çıkmış ve ondan sonrada sürekli artıp 1992 yılında %90'ları bulmuştur.

Yünlü dokuma sanayiinde de benzer gelişmeler kaydedilmesi sonucunda özel sektörün üretimi iplikte 1952, dokumada ise 1958 yıllarında Sümerbank'ın üretimini geride bırakmıştır.

Emek yoğun bir sanayi dalı olması, üretim ve ihracatta büyük payı bulunması nedeniyle ülke ekonomisi için önemi büyük olan tekstil sanayi yatırımları planlı dönemde giderek artmaya başlamıştır.⁴³

⁴³ **Dünyada ve Türkiye'de Tekstil Sanayi**, DPT, Yayın No: 2003, 1985, s.145.

I. ve II. Plan dönemlerinde alınan tedbirler sonucu tekstil sanayiinde teşebbüslerin büyük işletmeler haline dönüşmesi hızlanmıştır.

Türkiye’de II., III. ve IV. Plan dönemlerinden önce pamuklu dokuma ve pamuk ipliği ve yünlü dokumada atılan adımlar ve alınan sonuçlar her iki alanda da hazır eşya sanayiinin hızla gelişmesine yol açmıştır. Özellikle III. Plan döneminde gerçekleştirilen yatırımlar sonucu, suni, sentetik ve ipek ipliği ile suni, sentetik ve ipekli dokuma sanayiinde önemli gelişmeler olmuştur. Ayrıca bu plan döneminde ihracat imkanlarının artması sonucu konfeksiyon mamulleri, hazır giyim ve hazır eşya üretiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. IV. Plan döneminde, özellikle el dokuma halı ve makine halısı ile örme eşya ve hazır giyimde önemli gelişmeler olmuştur.

V. Plan döneminde dokuma ve giyim sanayiinin ihracata dönük olarak geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması, kapasite artışlarının yeni bağımsız tesisler kurulması yerine ekonomik kapasitesinin altında kurulmuş olan tesislerin tesvi ve modernizasyonu yolu ile gerçekleştirilmesi ilkeleri getirilmiştir. Bu çerçevede V. Plan döneminde kamu kesiminde yenileme ve modernizasyon dışında yatırım yapılmamış, üretim artışı özel kesimde kapasite kullanım oranının artması ve yenileme, modernizasyon ve yeni yatırımlarla gerçekleştirilmiştir.⁴⁴

VI. Plan döneminde kapasite kullanım oranı artışlarıyla üretim artışı yerine yeni kapasite yaratacak yatırımlara yönelinmiştir.

Dokuma sektöründe özel sektör tarafından son yıllarda önemli boyutlarda yatırım yapılmıştır. Yeni yatırımlar özellikle iplik, örme ve boya-baskı apre alt sektörlerinde yoğunlaşmıştır. 1993 yılında başlayan yatırımların tamamlanması ile pamuk ipliğinde kapasite yıllık 890 bin tona ulaşacaktır.⁴⁵

⁴⁴ VI.Beş Yıllık Kalkınma Plan Öncesinde Gelişmeler, DPT, Yayın No: 2190, 1990, s.187.

⁴⁵ 1995 Yılı Geçiş Programı, DPT, 1995, s.151.

1960 ve 1970’li yıllar Türk tekstil sanayinin tüm sanayii ve imalat sanayi içindeki payının süratle arttığı hakim sınaî sektör durumuna girdiği bir dönem olmaktadır. Bu dönemde de 1970’li yılların başlangıcına kadar Türkiye’nin net tekstil ithalatçısı bir ülke olduğunu söylemek mümkündür. 1960 -1980 döneminde Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi bir rekabet ve birleşme unsurunun da zorladığı şartlarda, Türk tekstil sanayii en uygun yatırım alanı olarak benimsenmiş ve teşvik edilmiştir. Türkiye’nin 1970’li yıllarda tekstil ihracatına başladığında dünya piyasalarında karşılaştığı ilk engel; gerek AET gerekse ABD cephelerinde “kota” şeklinde olmuştur.

Türkiye’de ihracata yönelik olarak geliştirilen ilk ve en önemli sanayi dalı tekstildir. 1972-1976 yılları arasında Türkiye’deki kurulu pamuklu iş sayısı 1.45 milyondan 3 milyona çıkmış ve Türkiye 1976 yılında 78.641 ton pamuk ipliği ihraç etmiştir. Bu miktar o günkü AET pamuk ipliği ithalatının yaklaşık %25’ini oluşturmuştur.

1 kg pamuğun değeri 100 kabul edildiğinde, özel ürünler hariç, 1 kg pamuk ipliğinin maliyet değeri 140-190, 1 kg ham bezinki 220-290, 1 kg mamul kumaşınki 300-470, 1 kg giyim eşyasınki ise 450-1000 ve daha yukarıdır. Bu nedenle Türkiye’de son yıllara gelinceye kadar “pamuk yerine iplik, iplik yerine kumaş, kumaş yerine konfeksiyon mamül üretim ve ihracatı şeklinde, gittikçe daha yüksek katma değerli ürünlerin üretilmesi ve ihraç edilmesi” olarak özetlenebilecek bir politika izlenmiştir.⁴⁶

1980 ve sonraki yıllarda tekstil endüstrisinde “ihracata yönelik bir politika” ile dışa açılmasına geçilmiş bulunmaktadır. Türkiye 1980’li yılların ortasında iki milyar doların üzerinde ihracat yapan bir ülke konumuna gelmiştir. 1980’li yıllarda, tekstil sektörü, temelde hazır giyim ihracatına yönelik olarak sürekli büyümüştür. 1985 yılında tekstil ve konfeksiyon ile ilgili net ihracat rakamlarına bakıldığında Türkiye altıncı sırada yer almaktadır.

⁴⁶ Işık TARAKÇIOĞLU, “Türk Tekstil Sanayii İçin Teknoloji Seçimi”, 3.İzmir İktisat Kongresi 4-7 Haziran 1992 Sektörel Gelişme Stratejileri, DPT, s.147.

1984-1987 arasında kapasite kullanım oranı %90 civarında seyretmiştir.

Türkiye 1990'lı yıllara; reel TL değeri ve reel işçi ücretlerindeki artış sonucu, azalan rekabet gücü ve dolayısıyla: İhracatı düşerek (1990 yılında iplik bazında %25), ithalatı hızla artarak (1990 yılında iplikte %744, dokumada ise %155), iplikte kapasite kullanım oranı (eski makina parkının büyük bir bölümü üretim dışı kalarak) %60'lara düşmüş, üretim ve ihracatta net gerileme görülerek girmiştir.

1995 yılında ülkemiz dokuma sektörüne en fazla yatırım yapan ülkeler arasında ilk sırada yer almıştır pamuk ipliği kapasitesi ring sistemde 4,5 milyon iğ (637.372 ton/yıl), open end de 250.432 rotor (372.668 ton/yıl) olmak üzere toplam 1 milyon ton/yıl'a ulaşmıştır. On yaşında yeni makinelerin oranı ring sistemde yüzde 40,8 open-end sistemde ise yüzde 87'dir. Mevcut rotorların yüzde 62,6'sı 1990-95 modelidir.

İplik yatırımları GAP, Marmara ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Toplam kapasitenin ring sistemde yaklaşık dördte biri, open-ende sistemde yarısı, toplamda ise üçte biri GAP yöresinde bulunmaktadır.

Son yıllarda open-end iplik üreten küçük ve orta boy işletmelerin sayısı da hızla artması sonucu toplam firma sayısı içinde open-end firmaların payı yükselmiştir. Modern dokuma tezgahlarına sahip küçük ve orta boy işletmelerin sayısı da hızla artmaktadır. 1995 yılında pamuklu dokuma kapasitesi bir önceki yıla göre yüzde 8,6 artmıştır.

1996 yılında tamamlanması beklenen yatırımlar sonucu pamuk ipliğinde kapasitenin 191 bin ton/yıl artacağı tahmin edilmektedir. Yatırımların son yıllarda olduğu gibi özellikle open-end iplikte GAP yöresinde yoğunlaşacağı beklenmektedir. 1996 yılında tamamlanması beklenen iplik yatırımlarının yarısı GAP yöresinde yapılmaktadır.

VIII. Plan döneminde de yatırımlara devam edileceği gözlenmektedir.

AT ile gümrük birliği sonucu kotaların ve kota fiyatlarının kalkması nedeniyle 1997 yılında toplam ihracatta yüzde 16,3 artış beklenmektedir.⁴⁷

1.2. Türk Konfeksiyon Sanayiinin Tarihi Gelişimi

İlk insanların dünya yüzünde çoğalıp topluluk halinde yaşamaya başlamaları insancıl duygu ve düşüncelerinde yavaş yavaş bir gelişmenin meydana gelmesine yol açmıştır. İnsan toplumlarında utanma hissini uyanması ve bunun uygarlık seviyesi ile ilişkili olarak değişmesi insanlarda giyinmeyi aynı zamanda sosyal bir ihtiyaç haline getirmiştir. Nitekim bugün insan toplumlarının uygarlık anlayışı içinde giyim insanın maddi ve manevi varlığını tamamlayan temel bir ihtiyaç maddesidir.⁴⁸

Giysi imalatı, bilindiği gibi kumaş veya benzeri metaryelden vücudun örtülmesi için yararlı şeylerin yapımıdır. Arkeolojik çalışmalar Kuzey Avrupa'da Taşdevri zamanında insanların deriden imal edilmiş giysileri kullandıklarını ortaya çıkarmıştır. Aynı devre ait Avrupa'nın güneyinde yapılan kazılarda ise ortaya çıkarılan uçları sivri ve kanca şeklinde olan kemikten iğneler daha o zamanlarda insanların daha kolaylıkla giysi dikiş yapabilme çabasında olduklarının delilidir. Giysi dikiminde çok mühim olan bir ilerleme orta çağlarda demirden mamul iğnelerin yapılması ile olmuştur.

Tekstil ve buna bağlı olarak hazır giyim ilk modern endüstriyel kitle üretiminin dolayısıyla ilk fabrika sisteminin ortaya çıktığı sanayi olarak büyük önem taşımaktadır.

Giyim eşyasında kitle üretimine geçişte dikiş makinasının icadı bir başlangıçtır. Dikiş makinalarının icadına kadar giysilerin tamamının el ile dikildiği bilinmektedir.

⁴⁷ Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 1997 Yılı Programı Destek Çalışmaları, DPT, s.49-50-51.

⁴⁸ Erhan KIRTAY, "Tekstil Endüstrisinde Kalite ve Standardizasyon", **Tekstil ve Makina Dergisi**, C:1, S:4, Temmuz 1987, s.209.

Fransız Bartholemy Thimmonier ilk dikiş makinasını yapmıştır. Daha sonraları Eliâs Howen 2 iplikli, 1 iğneli ve 1 mekikli Loc-Stitch makinasıyla geliştirilen dikiş makinası ve 1851 yılında Amerikalı Isaac M.Singer, yatay olarak işleyen ucu delikli iğneyle düz dikiş yapan dikiş makinasıyla sanayileşme başlamıştır.

Kumaşların el vasıtasıyla birer birer kesilmesi hem zaman kaybına hem de rasyonel çalışma yapılmasına engel olmuş, 1860 yılında İngiliz John Barran üst üste serilmiş çeşitli kalınlıklardaki kumaşları aynı anda kesebilen bir makina geliştirmiştir. Şerit-bıçak adı verilen bu makina sanayileşmenin en önemli buluşlarından biri olarak kabul edilmiştir.⁴⁹

Yine XVIII asrın sonlarına doğru Amerikalılar tarafından icad edilen ilik açma makinası, düğme dikme makinası ile ütüleme işlemini son derece kolaylaştıran Hoffman ütüsü vasıtasıyla sanayileşmiş ülkelerdeki hazır giyim sanayiinin rasyonel çalışması sağlanmıştır.

Konfeksiyon endüstrisindeki teknolojik gelişim tekstil endüstrisine kıyasla daha yavaş olmakla birlikte hızlı bir yeniden yapılanma içerisindedir. Geleneksel üretimin yerini mikroelektronik aksamli teknolojiler almaktadır. Bunlar, üretimden doğan kayıpları en aza indirgeyerek, üretim hızını ve kalitesini yükseltir. Verimlilikte artışa yolaçan teknolojiler arasında; elektronik kesim kontrolü sayılabilir. Sözkonusu teknolojilere örnek olarak; ürünün dizayn aşamasında kullanılan CAD (Computer-Aided Design) sistemleri verilebilir. Bu sistemde alıcı ve üretici gerek renk, gerekse desen seçimlerini birlikte yapabilmektedirler. Ayrıca bu sistemde serilendirme, pastal hazırlama ve kesim işlemlerinde esnekliğin yanısıra kumaşın daha ekonomik kullanılması olanaklı kılınmaktadır. Bunlar malların teslimatını hızlandırıcı niteliktedir.

1950'li yıllarda ülkedeki giyim üretimini tamamen terziler karşılamakta idi. Çünkü o zamanlar el emeği ucuzdu. 1960'larda küçük konfeksiyon atölyeleri "Standartlara yakın" takım elbiseler ve gömlek üretmeye başlamıştır.

⁴⁹ Dokuma ve Giyim Sektörü, IV. BYKP Özel İhtisas Komisyon Raporu, DPT, s.560.

1960 ve 1970 yılları içinde Hazır Giyim Sanayi daha ileri adımlar atmış, küçük atölyeler oluşmuş ve bununla beraber 50-100 kişilik sayıları çok az olan konfeksiyon fabrikaları kurulmaya başlanmıştır. Fakat bu fabrikalar hammaddeyi istediği kalitede, miktarda temin edemediği ve nitelikli eleman bulamadığı için ufak atölyelerle rekabet edemediklerinden kapanmıştır.

Zaman içinde ülkeye döviz girdisini artırmak ve katma değeri yurt içinde bırakmak amacıyla bitmiş ürün olan konfeksiyon mamülleri üretimine ve ihracatına önem verilmiş ve kalkınma planlarında öncelik tanınarak devlet desteği sağlanmıştır.

1980'li yıllara gelindiğinde uygulamaya konan istikrar programı ve alınan ekonomik önlemler, Türk ekonomisinde yeni bir dönem başlatıyordu. Yeni stratejilerin en önemli özelliği, serbest piyasa sistemine işlerlik kazandırarak, dışa açılımı, ihracatı teşvik etmekte. Bu desteğin doğal sonucu olarak 1960 yıllarında başlayan konfeksiyon sanayiinin kuruluşu artan bir hızla gelişmiştir.

1980'lerde başlayan ihracat hamlesi hem işyeri sayısının hem de işyerlerinde çalışanların sayısının artmasına sebep olmuştur. Ancak, sayısı çok yüksek olan küçük işyerlerinin büyük bir çoğunluğu büyük işyerlerine ihracata yönelik fason imalat yapmaktadır.

Türkiye 1965'e kadar geleneksel sanatkar makinelerine sahipti. Spesiyal makineler ancak 1965'ten sonra ithal edilmeye başlanmıştır. 1975-1985 döneminde dikiş makinası kapasitesi %22 oranında artırılmış ise de eski makina parkı muhafaza edilmiştir. Ancak, 1985'ten sonra yeni makinelerin ülkemize girişinde artmalar olmuştur. Örneğin sadece 1989 yılında elektronik dikiş makineleri ithalatı 2.9 milyon doları bulmuştur. Ayrıca dikiş makinesi parkı yanısıra imalatın diğer hatlarında da yenilikler kendini göstermeye başlamıştır.⁵⁰

⁵⁰ Dünyada ve Türkiye'de Tekstil Sanayii, s.74-80-81.

2. TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Sorunları

Türkiye’de tekstil ve konfeksiyon sanayicilerinin yetkili bir üst kuruluşları yoktur. Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası’nın, Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği’nin yetki ve etkileri sınırlıdır. Türkiye Madde İhracatçıları Birlikleri, Sanayi ve Ticaret Odaları ise, ümit edildiği kadar etkili olamamışlardır.

Kamu kesimine bakıldığında ise, İhracatı Geliştirme Merkezi’nin amaçlanan etkinliği sağlayamadığı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, DPT, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığ’nın, ihracatımızın tek başına %35-40’ını sağlayan tekstil ve konfeksiyona gereken önemi vermediği görülmektedir.

Bütün bu koordinesiz ve tutarsız durumlara rağmen Türkiye Cumhuriyeti’nin tekstil ve konfeksiyon için, öyle olur olmaz nedenlerle sık sık değiştirilmeyecek, uzun vadeli bir DEVLET (Hükümet değil) POLİTİKASI yoktur.

Bir sanayi dalı kurulur ve geliştirilirken başlangıçta çok faydalı olan devlet teşvik ve destekleri, kendi problemlerini çözmeyen, subvansiyonkolik, sağlıksız bir sanayinin kurulmasına neden olmaktadır. “Devlet güdümlü liberal ekonomi” politikasının uygulandığı Türkiye’de, subvansiyonların dağıtımında, büyük bir haksız rekabet ortamı ortaya çıkmaktadır.⁵¹

Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayii başlangıçta, katma değeri yüksek, kaliteli üretim yerine daha ziyade ucuz sıradan malların üretim ve ihracatına uygun bir şekilde kurulup gelişmiştir. Çünkü Türk Tekstil Sanayiinde “Ürün geliştirme yetersizliği” söz

⁵¹ TARAKÇIOĞLU, s.31.

konusudur. Türkiye’de Sanayiindeki makina ve teknoloji yaş ortalaması rakiplerimize göre yüksektir. Özel, ilginç, kaliteli, çarpıcı, çok kârlı, çok üstün vasıflı v.s. bir yeni ürünün geliştirilebilmesi için üç hususun bir araya gelmesi gerekmektedir:

1. Nasıl bir ürün üretilmesine ihtiyaç olduğunu doğru olarak belirleyecek yönetim ve pazarlama elemanları;

2. Bu ürünün konstrüksiyonunu, desenini, modelini en iyi şekilde ortaya koyabilecek ve üretiminin en rasyonel ve kaliteli bir şekilde yapılmasını sağlayabilecek özgün tasarımcı ve teknik personel;

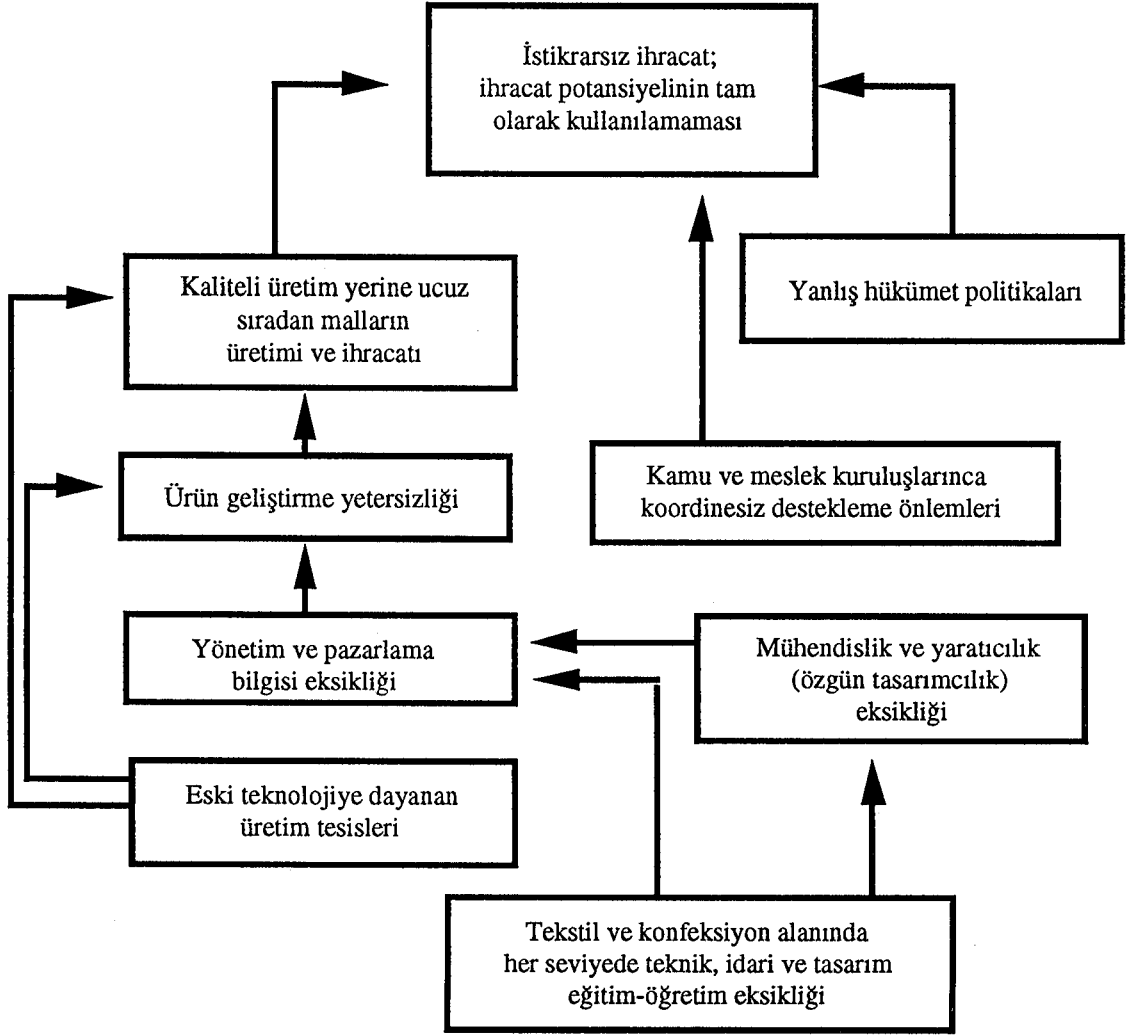
3. Bu ürünün en rasyonel ve kaliteli bir şekilde üretilmesine uygun makina teçhizat.

Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin temelde yatan en önemli sorunu, tekstil ve konfeksiyon alanında her seviyedeki teknik, idari ve tasarım eğitim-öğretim-araştırma-geliştirme eksikliğidir. Gerek nitelik, gerekse nicelik olarak bu eksiklik giderilmeden, yapılacak her türlü girişimin başarı şansı düşük olacaktır. Türk tekstil sanayinin eğitim sorunları daha çok kalifiye işçi ve teknisyen yetiştirme alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Türkiye’de tekstil ve konfeksiyon alanındaki AR-GE çalışmaları, yok denilebilecek kadar azdır. Dünyanın önde gelen tekstil ve konfeksiyon üreticileri ve ihracatçıları arasında yer alan Türkiye, tekstil teknolojisi geliştirilmesi ve üretilmesinde ise, hiç bir varlık göstermemektedir.⁵²

Hammadde, yardımcı madde ve enerji rakiplerimizden daha pahalıdır. Ayrıca ucuz işçilik avantajıda kalmamıştır. Türkiye önemli bir pamuk üreticisi olması yanında , yün ve ipek gibi doğal lifleri, önemli tüm sun’i ve sentetik lifleri üreten bir ülkedir. Floş adı verilen devamlı reyon ipliği ile ip ve çuval yapımında kullanılan jüt ve ince yünlü kumaş yapımında kullanılan merinos yapağısı, ithal yoluyla sağlanmaktadır. Dışarıdan ithal ettiğimiz bazı girdilerin fiyatlarını, doğrudan üretim yerlerinden almamız nedeni ile pahalıya gelmektedir. Hemde, gerçek kaliteli girdileri alamamıza neden olmaktadır.

⁵² TARAKÇIOĞLU, s.32-33-36.

Şekil 3 : Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Ana Problemleri

İşçiyi, işvereni ve devleti memnun edecek kârlılık markayı ihraç etmekle mümkün olur. Bu konuda sadece konfeksiyon sanayiini düşünmek eksik olur. İplik ve kumaş sanayimizin de uluslararası fuarlara katılarak kendi markaları ile ürünlerini ihraç etmesi gerekir. Bugün çoğunlukta iplik ve kumaş fabrikalarımız kaliteli imalat yapmasına rağmen, modayı renk ve tema olarak geriden takip etmekte, hatta önemli bir bölümü etmemekte, bu nedenle de mamül üreten firmalarımız hammadde ihtiyaçlarını dış pazarlardan temin etmektedirler.

Türkiye'nin toplam ihracatı içinde tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin önemli bir yer tutmasına rağmen tekstil ve konfeksiyon yan sanayii belli bir kapasite ve kaliteye henüz ulaşmamıştır. Bir ülkede sanayiinin gelişmesi, devamlılığının sağlanması ve diğer ülkelerle rekabete girebilmesi için önce yan sanayiinin gelişmiş olması gerekir.

İç pazarda yüksek enflasyon nedeniyle bir talep azalması görülmektedir. Tekstil kapasite ve üretim artışları dışsatımdaki genişlemeye bağlı ve paralel olacaktır.

Dışsatımda karşılaşılan sorunların en önemlisi dışsatımın finansmanı, yasal güçlükler ve alıcı bazı ülkelerin uyguladıkları miktar kısıtlamaları ve gümrük vergileridir. Ayrıca denizaşırı ülke pazarlarına yönelecek ihracatın özel önlemlerle özendirilmesi sağlanmalıdır.

Tekstil ürünleri üretiminin maliyet yapısı büyük ölçüde değişmiştir. Maliyetler içinde işçiliğin payı düşerken hammadde maliyetleri yükselmiş, faiz yükü büyük boyutlara varmıştır. Su, enerji ve taşıma maliyetleri her geçen gün artmaktadır.

Tekstil sanayiinde kalite sağlamadaki güçlükler yanında, Türk tekstil ürünlerinin kalitesi, maliyet ve eğitim faktörlerindeki etkisi altındadır. Yüksek vasıflı hammadde sağlamadaki güçlükler ve bunun maliyeti, tekstil işletmelerimizin büyük bölümünün düzensiz yapısı, bilgi kalite geleneğinin eksikliği düşük maliyetle yüksek kalite sağlamayı güçleştiren etkenlerdir.

Tüm diğer sanayi sektörlerinde olduğu gibi, finansman sorunları ve faiz yükü, kur farklarının getirdiği beklenmeyen ek yükler, tekstil sanayimizde de yatırımları zorlaştıran en önemli faktörlerdir. Türkiye'nin dışa açılarak ihracat gelirlerini artırması, ekonomik kalkınmasını devam ettirmesi ve sayısı her geçen gün artan işsizler ordusuna istihdam imkanları yaratabilmesi için yeni yatırımlar yapılması kaçınılmazdır. Mevcut işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri yanında yeni yatırımların gerçekleştirilmesi için ağır

finansman maliyeti meselesinin çözüme kavuşturulması gerekir.⁵³

1980'li yılların başında uygulanmaya başlayan Türk parasının yabancı dövizler karşısındaki değerinin gerçek değerinden birkaç puan düşük tutulması uygulamasının birden bire tersine döndürülmesi, yani Türk parasının yabancı dövizler karşısında değer kaybının (devalüasyon) Türkiye'deki fiyat artışlarının (enflasyonun) çok altında tutulmaya başlaması (Kur makasının açılması), Türk ihracat ürünlerinin döviz olarak fiyatlarının artmasına yol açarken, ithal ürünlerin Türk Lirası olarak fiyatlarının da göreceli olarak düşük kalmasına neden olmuştur ve ithalatı cazip hale getirmiştir. Herşeyi ithal eden ve ithalatımızı teşvik eden uygulamalar, Türk sanayi mamüllerinin kalkınmasına darbe vurmuştur.⁵⁴

Avrupa, Türk Tekstili açısından çok önemli bir pazardır. Gümrük Birliği ile bu pazarda işlem hacmimiz bir miktar artacaktır. Ancak hedefimiz yeni pazarlar olmalıdır. Türk tekstilinin uluslararası pazarlardaki payını koruyabilmesi için yeni bir pazarlama stratejisine ihtiyaç vardır. Gelecekte tamamıyla talebin hakim olacağı tekstil ve konfeksiyon piyasasında kalite, stil, maliyet ve teslim süresi çok önemli olacaktır. Zira batıdaki hedef pazarlar doyum noktasına gelmiştir. Bu piyasaların sürekli araştırılması ve buna göre pazarlama stratejilerinin belirlenmesi .gerekir.⁵⁵

Katma değeri daha yüksek ürünler üretmek istiyorsak, Türk Tekstil Sanayisinin en zayıf halkası olan "Tekstil Terbiyesi'nin" geliştirilmesine de özel bir öncelik ve önem vermemiz gerekmektedir.

⁵³ Adnan ATEŞ, **Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü**, TEKSİF Yayını, Eylül 1995, Ankara, s.9.

⁵⁴ Işık TARAKÇIOĞLU, "Türk Tekstil Sanayii...", s.147.

⁵⁵ Ömer TAŞÇI, "Trikotaj ve Tekstil Sanayine Genel Bir Bakış", **Tekstil İşveren Dergisi**, S:193, Kasım 1995, s.13.

2.2. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Sorunlarına Çözüm Önerileri

Tekstil sanayii, konfeksiyon sanayiinin hammadde tedarikçisi, konfeksiyon sanayii de tekstil sanayinin en büyük müşterisidir. Eğer bir ülkede güçlü bir tekstil sanayii yoksa, o ülkenin konfeksiyon sanayii hammadde tedariki bakımından tamamen dışa bağımlı; eğer ülkede güçlü bir konfeksiyon sanayi yoksa, bu takdirde de o ülkenin tekstil sanayii satışlar bakımından tamamen dışa bağımlı demektir. Güçlü bir konfeksiyon sanayiine sahip bir ülkenin tekstil sanayii, rakiplerine nazaran daha avantajlı ve güçlü olurken; güçlü bir tekstil sanayiine sahip bir ülkenin konfeksiyon sanayii de, rakiplerine nazaran daha avantajlı ve güçlü olmaktadır. Tekstil ve konfeksiyon sanayileri bir bütünün birbirlerini tamamlayan iki parçası gibidirler. Kısa vadede ulusal konfeksiyon sanayii için yararlı olan bir uygulama, eğer ulusal tekstil sanayii için zararlı ise, uzun vadede konfeksiyon sanayii için de zararlı olacak demektir.

Kısacası, tekstil ve konfeksiyon sanayileri için uzun vadede en akılcı çözüm yolu, işbirliği ve güç birliği yaparak, sanayi kuruluşları arasında iletişim koordinasyonu sağlamaktır. Türkiye’de iktidar ve muhalefet partileri, ilgili kamu kuruluşları, üniversite ve AR-GE kuruluşları, tekstil ve konfeksiyon kuruluşları temsilcilerinden oluşan yetkili bir “TEKSTİL ve KONFEKSİYON KONSEYİ” oluşturulmalıdır. Bu konsey’in katkısıyla, tekstil ve konfeksiyon sanayii için, müsteşarlar, bakanlar veya hükümetler değiştiğinde değişmeyecek, uzun vadeli bir DEVLET POLİTİKASI saptanmalıdır. Ayrıca tekstil ve konfeksiyon sanayinin bir bakanlık, müsteşarlık veya en azıyla bir genel müdürlük düzeyinde tek çatı altında toplanması sağlanmalıdır.⁵⁶

Tekstil sanayimizin daha ileri bir teknoloji düzeyine çıkarılması için teknoloji satın alan firmalar, yerine teknoloji üreten ve satan firmalar, bilgi ve teknoloji üreten eğitim kurumlarının yaratılması gerekir. Bunun için sanayide kalite kontrol planlama ve araştırma birimlerinin hızla kurulması, üniversitelerde araştırma etkinliklerinin artırılması

⁵⁶ TARAKÇIOĞLU, s.33.

gerekmektedir. Teknoloji seçiminin ise ülke koşullarına uygun ve uzun dönemli amaçlar göz önünde bulundurularak ekonomiye en büyük katkıyı sağlayacak yönde yapılması kaynakların en iyi kullanımı açısından son derece önemlidir.⁵⁷

Türk tekstil sanayiinin uluslararası tekstil ürünleri pazarlarında rekabet gücünü kaybetmemesi için, daha bir süre iki hatlı olarak yürütülmesi gerekmektedir. Yani Türkiye’de daha bir süre, hem nispeten emek-yoğun, hem de en yeni high-tech makinalar, teknolojiler, iyi tesbit edilmiş bir denge ve işbölümü çerçevesinde birlikte kullanılmalıdır.

Teknolojinin çok hızlı olarak gelişip değiştiği tekstil sanayiinde, üretim tesislerinin sürekli modernizasyonu şarttır. Ancak bu modern, high-tech tesisleri en verimli şekilde çalıştıracak, en basit işçiden en üst seviyedeki yöneticisine kadar her seviyede yeterli kalitede ve sayıda eleman yetiştirilmeden yapılacak modernizasyon çalışmaları, amaçlanan başarıyı sağlayamayacaktır. Yeni high-tech tekstil teknolojileri son derece sermaye yoğun olduklarından, bu teknolojilerle üretim yaparken maliyetleri düşürebilmek için, işçi üretim verimliliğinin rakip sanayileşmiş ülkelerdekiyle aynı seviyeye çıkarılması, yıllık makina çalışma saatlerinin artırılması ve Kapasite Kullanım Oran’larının yüksek olmasının sağlanması şarttır.

Özellikle evlerde ve atölyelerde bulunan çok eski dokuma tezgahları ve benzerleriyle üretime devam edildiği takdirde ortaya çıkan kalite ve maliyet problemlerinin çözüm yolu ise kesinlikle kullanılmış, tekstil makinası ithalatı olmayıp, Türkiye’de ucuz fakat asgari bir teknolojik düzeye sahip dokuma tezgahı ve benzeri makinaları imal edecek bir sanayinin kurulmasının acilen teşvik edilmesidir. Böylece kurulup, gelişecek bu tekstil makinaları sanayiinin marş motoru etkisi sayesinde, Türkiye’nin teknoloji geliştirip üreten gerçek bir sanayileşmiş ülke olması yolunda önemli bir adım daha atılmış olacaktır.⁵⁸

⁵⁷ ATEŞ, s.11.

⁵⁸ TARAKÇIOĞLU, “Türk Tekstil Sanayii...”, s.157.

Modern teknoloji ve iyi eğitilmiş kaliteli elemanlarla, “ucuz fiyat” nedeniyle rekabet gücüne sahip olabilen sıradan ürünler üretmeye devam edilirse, başarı yine eksik kalacaktır. Başarının tam olması için, katma değeri yüksek “yenilik-yoğun”, “yatırım-yoğun”, “Know-how” ürün strüktürüne de ağırlık vermek gerekmektedir. Aynı zamanda işletmelerin fleksibilitesi arttırılmalı, “Quick response” için uygun yapı ve sistem oluşturulmalıdır. Üretimde, kreasyon-marka-kalite ve pazarlama faktörlerinin fiyatı belirlediği katma değeri yüksek ürünlere geçilmelidir. Yeni çıkan Fikri-Sinai-Ticari Mülkiyet Kanunu çerçevesinde model, desen ve marka korunması ciddi olarak uygulanacak olup, bu faktör maliyeti etkileyecektir.

Türkiye tekstili, modernizasyon, genişleme ve yeni tesis yatırımları ile dünya pazarlarından daha çok pay almayı amaçlıyor. Bugün sanayiinin temel rekabet gücü ucuz işçilikten geliyor. Ama bu rüzgar, dünyada daha üstün bir noktaya gelmeye yetmiyor. Verimlilik diğer sanayilere göre düşük. Örneğin 1990’da kişi başına katma değer sanayi genelinde yıllık 77 milyon TL’yi bulurken tekstilde 40 milyon TL civarındaydı. Bu düşük verim dünya tekstili ile karşılaştırıldığında da sözkonusu. Yüksek verim için, işgücünü eğitilmiş kılmak ve teknolojiyi yenilemek, 2000’lerin teknolojisine dönüştürmek gerek. İçeride ve dışarıda engellere meydan okuyan Türk tekstil sanayinde eksik olan bu.⁵⁹

Önümüzdeki yıllarda belirli bir süre için, Türkiye’de yeni tekstil işletmelerinin kurulması ve salt kapasite artırıcı yatırımlar teşvik edilmemeli, bunun yerine mevcut tekstil işletmelerinin:

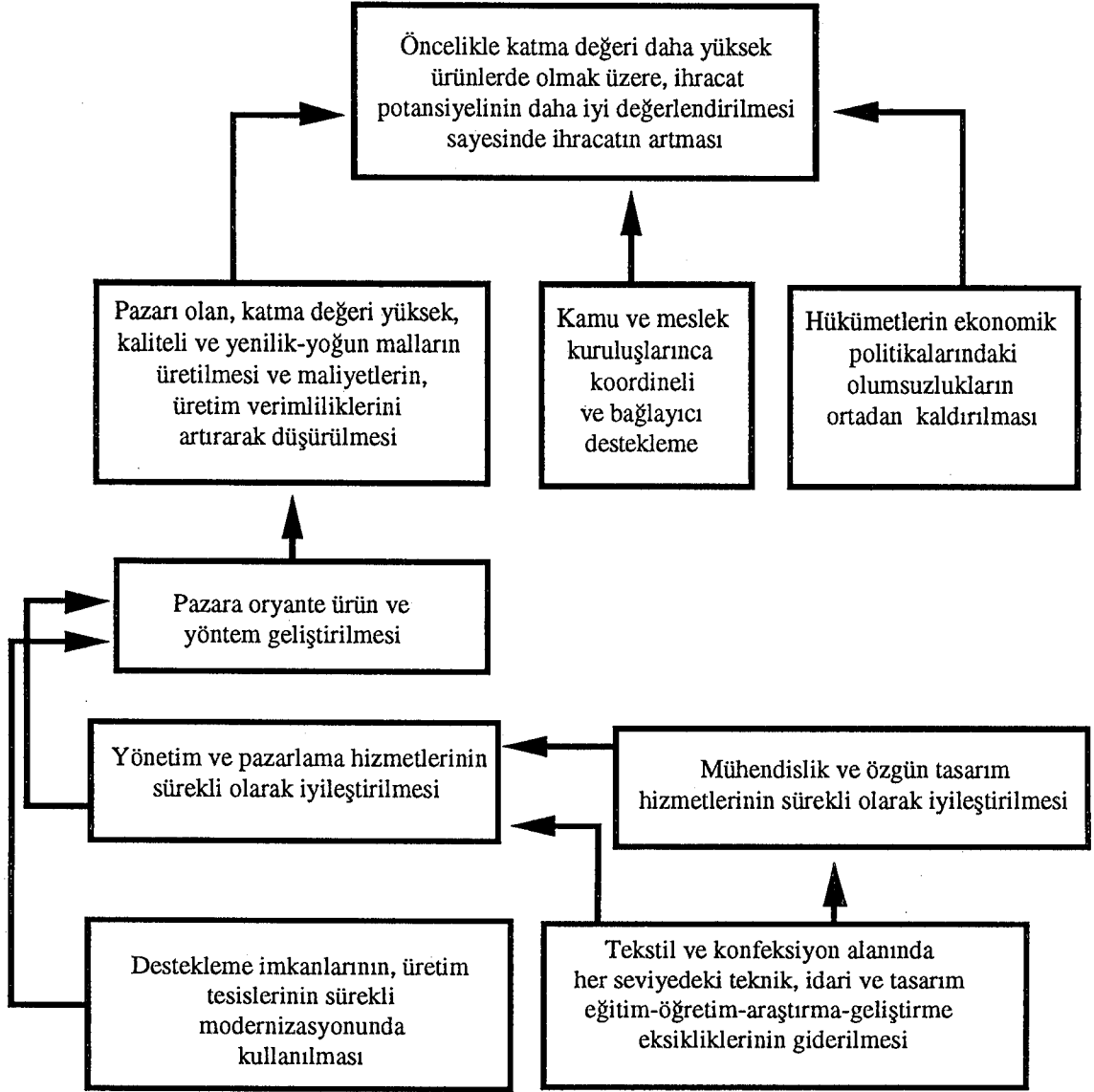
Darboğaz giderici

Kalite artırıcı

Enerji, su ve malzeme tüketimini ve/veya maliyetini azaltıcı yatırımları ile

Modernizasyon ve yenileme yatırımları teşvik edilmelidir.

⁵⁹ “Özel Rapor Tekstil-Konfeksiyon’97”, **Ekonomi Forum Dergisi**, Ekim 1997, s.38.

Şekil 4 : Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiine Sağlıklı Bir Yapı Kazandırılması

Nasıl yetersiz basit bir temel üzerine bir gökdelen inşa edilemezse, Türkiye’de bugün mevcut yetersiz eğitim-öğretim ve AR-GE faaliyetleri üzerine de, üstün rekabet gücüne sahip birinci sınıf bir tekstil sanayii kurulamaz. Üniversiteler hem eğitim işleviyle sanayiye en üst düzeyde nitelikli insan gücü sağlama, hem araştırma ve yayın etkinlikleriyle tekstil teknolojisindeki ve işletmeciliğindeki en son ve yeni bilgileri sunma

görevini üstlenmişlerdir. Bunun yanısıra üniversiteler, bünyelerindeki kalite kontrol ve araştırma laboratuvarları ve uzman kadroları ile sanayiye doğrudan hizmetde sunabilirler.

Ev ve atölyelerdeki örgütsüz tekstil sanayiini bir tarafa bırakırsak, organize büyük tekstil işletmelerinde en modern teknolojilerin uygulanması şarttır.

Türk Tekstil Sanayiinin yeniden sağlıklı bir yapı kazanmasına yardımcı olabilecek hükümet politikasında yer alması gerekli bazı hususlar şunlardır:

Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayii, hammaddesini yardımcı maddelerini, enerjiyi ve parayı en azıyla rakipleriyle aynı şartlarla temin edebilmelidir.

İşçi ücretlerindeki artışların, döviz bazında (veya reel olarak) o dönem de işçi üretim verimliliğinde sağlanan artıştan daha yüksek olması önlenmelidir.

Gerek sanayileşmiş, gerekse sanayileşmekte olan ve geri kalmış ülkelerde tekstil ve konfeksiyon sanayilerine gizli veya açık teşvikler sağlanırken, Türkiye’de her türlü teşviğin birden ortadan kaldırılması tehlikelidir. Teşviklerin azaltılması, diğer önlemlerle birlikte ve belirli bir plan-program çerçevesinde yapılmalıdır.

Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiileri haksız dış rekabete karşı titizlikle korunmalıdır. Dampingly ürünlerin Türkiye’ye girmesine bile bile izin vererek, bu sayede dış politikanın veya yol müteahitliği gibi başka sektörlerin sağlayacağı kazançların faturası, Türk Tekstil Sanayiine ödettilmemelidir.

İhracatın lokomotifi olan tekstil konfeksiyon sanayimize dış pazarlarda uygulanan kısıtlamaların azaltılması veya kaldırılması için mücadele edilmeli ve dış ilişkilerimizdeki politik ve ekonomik gelişmelerde tekstil ve konfeksiyon sanayii için yeni pazarların yaratılmasına önem verilmelidir.⁶⁰

⁶⁰ TARAKÇIOĞLU, s.34.

İhracatımızda adet bazında artış, değer bazında düşüş vardır. Bunun sebebi dünyadaki ekonomik ve siyasi istikrarsızlık. Doğu Bloku ülkelerin kabuk değiştirmesiyle beraber dünyadaki ekonomik ve siyasi dengeler altüst oldu. Henüz bu dengeler oturmadı. Bu nedenle büyük rekabet ve istikrarsızlık var. Halkın alım gücü düşmüştür. Ayrıca Türkiye hala fason konumundan çıkmış değildir. Kısaca moda satmıyoruz. Çünkü ürünün kimliği yok, kimliği olmayan bir malın pazarlamasını nasıl yaparsınız? Malı üretiyor, Hans Josep'in etiketlerini dikiyorsunuz. Ürettiğimiz ürünler kimliksizdir. Kimliksiz ürünler üretirsek , biz ne bunun pazarlamasını yapabiliriz, ne de dünya pazarlarında söz sahibi olabiliriz. İstedığınız kadar güzel bir mal yapın, eğer siz o mala bir isim vermediyseniz, o ürünü pazarlamanız mümkün değildir. Ne zaman katma değeri yüksek mal satarsa, değer bazında artış olur.⁶¹

Prof.Dr.Işık TARAKÇIOĞLU “Ülkeler sanayileşmeye tekstil sanayii ile başlıyorlar, fakat tekstil sanayii ile sanayileşmiş ülke olunmuyor” diyor. Çünkü İngiltere, Almanya, Fransa,... gibi sanayileşmiş ülkelerde de, Türkiye, Pakistan, Hindistan, Brezilya,...gibi kalkınmakta olan ülkelerde de ilk kurulan, geliştirilen sanayi dalı tekstil olmuştur. Ancak bunlardan İngiltere, Almanya, Fransa,... gibi ülkeler tekstille birlikte makina ve kimya sanayilerini, son olarak da elektronik sanayilerini kurup geliştirebildiklerinden, bu ülkeler dünyanın önde gelen sanayileşmiş ülkeleri olmuşlardır. Türkiye ve diğerleri ise, üretimlerinde ihracatlarında arslan payı tekstil ve gıda sanayilerinde kaldığı sürece kalkınmakta olan ülke statüsünden, sanayileşmiş ülke statüsüne geçemeyeceklerdir.

Birinci adımda tekstil sanayii bir ülkenin sanayileşmesini başlatarak önemli bir görev görmektedir.

İkinci adımda ise, gelişen tekstil sanayi zamanla tekstil makinaları, boyarmadde ve tekstil yardımcı maddeleri ve hatta kimyasal lifler sanayilerinin kurulmasında da sürükleyici bir rol (marş motoru rolü) oynamakta ve böylece ikinci önemli bir görevi daha yerine getirmektedir.

⁶¹ Dünya Tekstil-Konfeksiyon Dergisi, S:29, 10 Nisan 1997, s.19.

Türk tekstil ve konfeksiyon sanayii özellikle 1970’li yılların başından itibaren büyük gelişmeler göstererek, birinci görevini yerine getirmiştir. Şimdi eğer kısa vadeli ve dar kapsamlı olarak düşünmeyecek isek, tekstil sanayimizin ikinci görevini yerine getirmeye başlaması, yani Türk tekstil makinaları ve tekstil kimyası sanayilerinin kurulmasına destek vermesi gerekmektedir.⁶²

3. TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

İnsanoğlunun en eski mesleklerinden birisi olan ve Türkiye sanayinin temellerinin atılmasını sağlayan, emek yoğun teknolojinin kullanıldığı Tekstil ve Konfeksiyon sanayii, her zaman Türkiye ihracat ve kalkınmasının itici gücü olmuştur. Türkiye’de pek çok kimse, Tekstil ve Konfeksiyon sanayiini “Türkiye’nin Petrolü” olarak değerlendirmektedir. Tekstil sanayimiz, Türkiye’de olduğu kadar dünya ekonomisinde de önemli bir paya sahiptir.

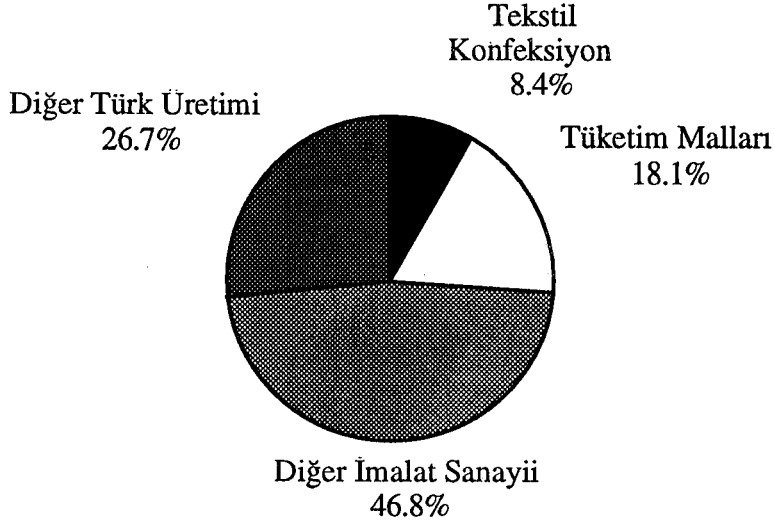
Türkiye tekstil ve konfeksiyon sanayiine yapısal olarak çok uygun bir ülke. Bu durum sanayiinin başarılı olmasında en büyük etken. Ülkemizin bu yapısal durumunu şöyle özetleyebiliriz: Türkiye’nin coğrafi konumunun getirmiş olduğu birtakım avantajlar, bir pamuk ülkesi olması, genç ve yaratıcı bir nüfusa sahip olması, işsizliğin had safhada olması, usta-çırak ilişkilerine dayalı da olsa bir alt yapısının olmasıdır. Ayrıca sanayiide bazı alanlarda kapitalin değilde, emeğin yoğun olması.

1990 yılında “World Economic Forum”da yayınlanan bir raporda; Türkiye’nin ürün kalitesi açısından 23 ülke arasında 19.sırada; ürün dizaynı stil ve ambalajlama açısından 21.sırada; ürün güvenilirliği açısından 23.sırada; ürünlerin zamanında teslimi açısından 19.sırada olduğu belirtilmektedir.

⁶² Işık TARAKÇIOĞLU, “Türkiye’de Tekstil Teknolojisi Seçiminde Strateji Ne Olmalıdır?”, *Tekstil ve Makina Dergisi*, S:18, Aralık 1989, s.284-285.

1992 (1988 Sabit Fiyatları ile)

Toplam Türkiye Üretimi = 134,2 Trilyon TL.

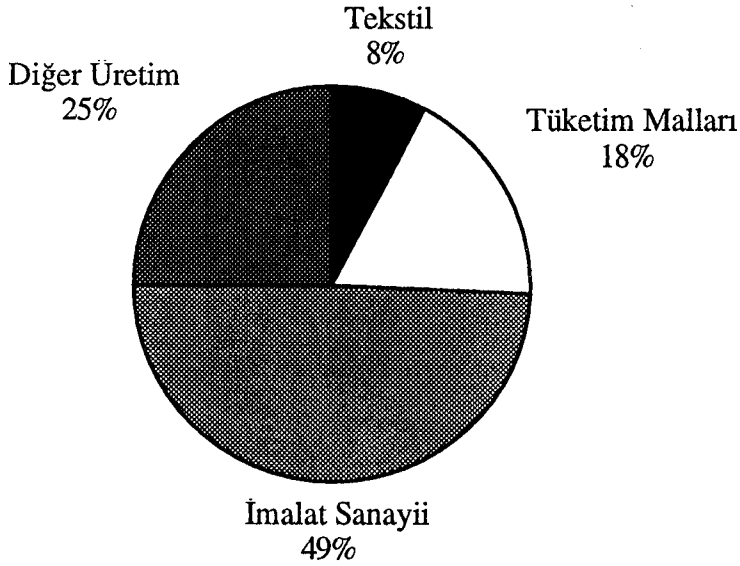
Grafik 1: Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Türkiye Üretimi İçindeki Payı

Tekstil ve konfeksiyon sanayii, Türkiye sanayii üretimini sağlayan en büyük sanayiilerden biridir. Türkiye'nin 1992 yılı toplam fiziki üretimi, 1988 yılı sabit fiyatları ile, 134 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir. (T.C. Resmi Gazete, 1993 Yılı Hükümet Programı, 31.01.1993.) Bu üretimin 98,4 trilyon TL'lık kısmı imalat sanayine aittir. İmalat sanayi üretimi, tüketim malları, ara malları ve yatırım malları olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Tekstil ve konfeksiyon sanayii, tüketim malları altında değerlendirilmektedir. 1992 yılı Türkiye tüketim malları üretimi, 35,5 trilyon TL'dır. Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin 1992 yılı üretim değeri ise, 11,3 trilyon TL'yi aşmıştır. Bu verilere göre, tekstil ve konfeksiyon sanayii, tüketim malları üretiminin %31,8'ini, imalat sanayi üretiminin %11,5'ini ve toplam Türkiye üretiminin de %8,4'ünü sağlamaktadır. Türkiye imalat sanayii içinde tekstil ve konfeksiyon sanayii üretimi, gıda sanayii üretiminden sonra ikinci sırada bulunmaktadır. Bu veriler, tekstil ve konfeksiyon sanayii üretiminin büyüklüğü ve Türkiye ekonomisi için önemini vurgulama açısından yeterli ölçüde doyurucudur.⁶³

⁶³ Ertuğ YAŞAR, Türkiye A.T.Gümrük Birliği'nin Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Üzerine Etkileri, İTKİB Yayını, Kasım 1993, s.3.

1994 (1988 yılı sabit fiyatları ile)

Toplam Türkiye Üretimi = 148,6 trilyon TL

Grafik 2 :Tekstil Sanayiinin Toplam Türkiye Üretimi İçindeki Payı

1994 yılında Türkiye'nin fizik üretimi toplamı 148 trilyon 579 milyar TL olmuştur.(1988 yılı sabit fiyatları ile) Bu fiziki üretim içinde en büyük pay 111 trilyon TL ile imalat sanayiine aittir. İmalat sanayii üretimi ise üç kalemden oluşmaktadır. En büyük pay, 46,5 trilyon TL ile ara mallara aitken 38,5 trilyon TL ile tüketim malları ikinci sırada, 26 trilyon TL ile yatırım malları üçüncü sırada gelmektedir.⁶⁴

Tekstil ve konfeksiyon üretimi, 1994 yılında ulaştığı 12 trilyon 261 milyar TL'lik üretim değeri ile toplam imalat sanayi üretimiminin %11'ini ve toplam tüketim malları üretimiminin ise %31,9'unu oluşturmaktadır.

Tüm dünya ticaretinden aldığı pay ise %3'tür. Bu yüzdeyle, Avrupa'da ikinci, dünya sıralamasında beşinci konumdadır.

⁶⁴ Ertuğ YAŞAR, "Gümrük Birliği ve Türk Tekstil-Konfeksiyon Sektörü", Gümrük Birliği Türkiye, Gümrük Birliği Dergisi, Süreç Özel Sayı, S:17-18, May./Haz./Tem./Ağ., s.147.

Tekstil ve Konfeksiyon sanayiimiz, dünyadaki kurulu kapasite sıralamasında 9. sırada yer almaktadır.

Avrupa'nın giyim eşyası ithalatı yaptığı ülkeler sıralamasında Türkiye 1. sıradadır.⁶⁵

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin Türkiye ekonomisi içerisinde büyük bir ağırlığı vardır. Bunun en iyi göstergesi ülkenin GSMH'sı içerisinde tekstil ve konfeksiyon sanayiinin payıdır. Aşağıdaki tablodan da görülebileceği gibi, tekstil ve konfeksiyon sanayii, GSMH'dan %10 civarında bir pay almaktadır.

Tablo 5 : GSMH İçinde Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Payı

GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (GSMH) İÇİNDE TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN PAYI			
Yıllar	1993	1994	1995
Tekstil ve Konfeksiyon Sanayi Üretimi (*)	161.074	172.008	183.965
Tekstil GSMH (*)	1.929.250	1.855.938	1.937.600
Tekstil ve Konfeksiyonun Payı	%8.3	%9.2	%9.4
(*) 1993 yılı sabit fiyatları ile milyar TL		Kaynak:	İTKİB

Türkiye tekstil-konfeksiyonda Avrupa Birliği'nin Çin'in ardından ikinci tedarikçisi durumundadır. 1994 istatistiklerine göre ise ABD'nin tekstilde sekizinci, konfeksiyonda onbeşinci tedarikçisi konumundadır.

Tekstil ve konfeksiyon sanayii, toplam imalat sanayii üretimimizin %14'lük, toplam sanayi üretiminin %13'lük ve toplam Türkiye üretiminin %10'luk bölümünü karşılamakta olup, toplam istihdam içinde ise % 20'lik bir paya sahiptir. 1995 yılında toplam ihracat gelirinin %9,8' tekstil, %28,6'sı konfeksiyon sanayiinden elde edilmiştir. Tekstil ve konfeksiyon sanayii ihracatının toplam ihracatımız içindeki payı %38,5'dir.

⁶⁵ Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, TEKSİF Yayını, Eylül 1995-Ankara, s.7-8.

Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşunun 123'ü bu sanayide faaliyet göstermektedir. Diğer taraftan, Türkiye'de faaliyette bulunan 850 yabancı sermayeli kuruluş içinde 143 (110 konfeksiyon, 33 tekstil) tekstil ve konfeksiyon kuruluşu bulunmaktadır. Yabancı sermayenin ülkemizde en yoğun olarak ilgi gösterdiği imalat alanları içinde gıda sanayinden sonra konfeksiyon sanayii gelmektedir.⁶⁶

Türkiye Avrupa'nın 1996 yılında tekstilde 3.tedarikçi, konfeksiyonda ise 2. tedarikçidir.

Pamuklu tekstil ürünleri söz konusu olduğunda ise, 1996 yılında Türkiye, Pamuklu sistem ipliklerde Hindistan, Endonezya ve Pakistan'ın ardından Avrupa'nın 4. tedarikçisi; pamuk ipliğinde ise Hindistan ve Mısır'ın ardından 3. tedarikçisidir.

Pamuklu sistem dokumalarda Pakistan, Hindistan, Endonezya ve Çin'in ardından 5. tedarikçi; pamuklu dokumada ise Hindistan, Pakistan ve Çin'in ardından 4.tedarikçidir.

Ev tekstilinde ise Hindistan ve Pakistan'ın ardından 3.tedarikçi konumundadır.

3.1. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Coğrafi Dağılımı

Tekstilin bölgesel dağılımı, merkezin Marmara, özellikle de İstanbul olduğunu ortaya koyuyor. Tekstil katma değerinin yüzde 40'ını tek başına İstanbul'daki 918 işyeri, 102 bin işçi ile üretiyor.

Tekstilde ikinci sıra yüzde 14.3'lük katma değer payı ile Bursa'nın, üçüncülük yüzde 8.2 ile Adana'nın, dördüncü yüzde 6.5 ile Tekirdağ'ın ve beşinci sırada yüzde 5.7'lik payıyla İzmir var.

⁶⁶ "Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü 1996", s.2-40.

Tekstilde kişi başına katma değer, yani verimlilik göstergeleri, enverimli işyerlerinin Kocaeli'nde olduğunu; ikinci sırayı Tekirdağ'ın aldığını ortaya koyuyor. Kocaeli'de kişi başına yaratılan katma değer 136.5'i buluyor. Bu iller ileri teknoloji kullanan işletmeleri barındırıyor.

Tablo 6 : Türkiye'nin Tekstil Merkezleri (91)

TÜRKİYE'NİN TEKSTİL MERKEZLERİ (91)					
İLLER	İşyeri Sayısı (*)	Çalışan Sayısı	Katma Değer (K.D) (Milyar TL)	Kişi Başına K.D. (Milyon TL)	Türkiye Tekstil K.D.'deki Payı
İstanbul	918	101.983	7583	74.3	40.5
Bursa	135	30.340	2681	88.4	14.3
Adana	31	19.656	1532	77.9	8.2
Tekirdağ	33	10.472	1217	116.2	6.5
İzmir	168	20.273	1065	52.5	5.7
Kayseri	18	9091	808	89.4	4.3
İçel	8	39.80	415	104.2	2.2
Kocaeli	8	28.21	385	136.5	2.0
Denizli	23	60.11	346	57.6	1.8
Gaziantep	32	6142	340	55.4	1.8
Aydın	14	4301	303	70.4	1.6
Manisa	16	4240	228	53.8	1.2
Kahramanmaraş	10	2765	215	77.7	1.1
Antalya	4	2812	215	76.4	1.1

(*) 25+işçi çalıştıran işyerlerini kapsamaktadır.

Tekstilde 25 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinin Türkiye toplamı 1536, çalışan sayısı ise 251 bini buluyor. Bu, imalat sanayiinde çalışanların yüzde 28'i demek. Tekstildeki "büyük işyeri" nde yaratılan katma değer de aynı yıl (1991), imalat sanayiinde yaratılan katma değerın yüzde 15'ine yakın.⁶⁷

⁶⁷ Ekonomi Forum Dergisi, S:9, 15 Eylül 1996, s.10-11.

Batı'daki belli merkezlerde doygunluk noktasına ulaşan sektör yatırımları, bölgesel avantajların ortaya çıkmasının etkisiyle, giderek Anadolu'ya yayılmaktadır. Kahramanmaraş, Urfa, Diyarbakır, Adıyaman gibi kentler, Güneydoğu Anadolu Projesi'nin yarattığı pamuk potansiyeli ile yakın gelecekte birer tekstil ve konfeksiyon merkezi olma yolundadır. Yine Ege Bölgesi ve özellikle Denizli yöresi önemli bir tekstil ve konfeksiyon merkezi haline gelmiştir.

3.2. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Kullanılan Belli Başlı Hammaddelerin Genel Durumu

Tablo 7 : Belli Başlı Pamuk Üreticisi Ülkeler

BELLİ BAŞLI PAMUK ÜRETİCİSİ ÜLKELER (Cotlook Üretim Tahmini) (1000 ton)			
	1994/95	1995/96	1996/97
Çin Halk Cumhuriyeti	4.342	4.767	4.000
ABD	4.283	3.897	4.064
Hindistan	2.372	2.686	2.635
Pakistan	1.309	1.700	1.530
Özbekistan	1.254	1.250	1.060
Türkiye	628	851	777
Brezilya	526	320	300
Arjantin	350	425	405
Türkmenistan	350	275	150
Yunanistan	335	443	305
Kaynak: Cotton Outlook 10 Ocak 1997			

Türkiye'de tekstil-konfeksiyon sanayi başlarda pamuk tarımına dayalı olarak gelişmeye başlamış, bunu suni ve sentetik liflerin üretimi izlemiştir. Ancak pamuk stratejik hammadde olarak Türkiye ekonomisindeki önemini devamlı korumuştur ve halen korumaktadır. Zira 2000 yılının eşiğinde, insan sağlığına ve çevreye verilen önem doğal

hammadelerden imal edilmiş tekstillere itibarı da arttırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin Dünya'nın altıncı önde gelen pamuk üreticisi olmak gibi doğal bir avantaja sahip olduğu görülmektedir. Bu konuda yukarıdaki tablo bir fikir vermektedir.

1993 Aralık - 1995 Kasım döneminde Türkiye'de pamuk fiyatlarının dünya pamuk fiyatları üzerinde seyretmesi ve dalgalanmalar pamuk ipliği sanayiini doğrudan olumsuz yönde etkilemiş ve bunun bir sonucu olarak dokuma ve konfeksiyon maliyetleri artmıştır. Bu durum özellikle Türk konfeksiyon sanayiinin uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğini "basic" denilen klasik, katma değeri fazla olmayan t-shirt ve benzeri basit mallarda az da olsa tehlikeye sokmuştur.

Türkiye'de suni-sentetik elyaf üretimi 1938'de rejenere selüloz üretimi ile başlamıştır. İnsanoğluna suni-sentetik elyaf üretimi buruşmazlık, çekmezlik gibi kullanım kolaylıkları sağlamıştır. Türkiye'de suni-sentetik elyaf teknolojisi en gelişmiş haliyle yerleşmiş ve bugünkü konumuna ulaşmıştır. 1984-87 döneminde yaratılan büyük kapasite artışları sonrasında, sentetik iplik ve elyaf sanayiinde yatırımlar durgunlaşmış; ardından 1990 yılında yeniden canlanmaya başlamıştır. 1994 yılında kapasite, bir önceki yıla kıyasla %20 artmıştır.

Diğer yandan, Dünya'da 2000 yılına doğru lif kullanımının yılda ortalama olarak %3.5 oranında artacağı ve polyesterin büyüme için en fazla potansiyele sahip elyaf olduğu tahmin edilmektedir.

Hali hazırda Türk sentetik iplik ve elyaf sanayii Dünya'da dokuzuncu büyük kapasiteye sahiptir ve Türkiye önemli bir sentetik elyaf ve iplik üreticidir. Ancak sentetik-suni dokumada, üretimin talebi karşılayamadığı görülmektedir.

Teknoloji ve sermaye yoğun üretim yapısının hakim olduğu suni-sentetik tekstil sanayiinde, makina parkının teknolojik donanımı, üretim hacmini, kalitesini ve maliyetleri

Sentetik-suni liflerin özellikle viskoz ile dikkatli karışımların yapılması ile tiftik mamüllerin fiyatlarının daha rekabet edebilir düzeyde tutulabileceği düşünülmektedir.⁶⁹

Yünlü tekstil sanayii, genel olarak yurtiçi talebe dönük üretim yapmaktadır. Sanayiın yurtdışı piyasalarda rekabet gücünü artırabilmek için ulusal yün arz miktarını, kalitesini ve çeşitliliğini yükseltmek için tedbirler alınması gereklidir. Bunun yanısıra, finansman desteği sağlayıcı nitelikte teşviklerle, firmaların modernizasyon yatırımlarını artırmalarına yönelik bir politika saptanmalı ve istikrarlı biçimde uygulamaya konmalıdır. Hayvancılığın gelişmemiş olması sebebiyle, Türkiye yünlü tekstilde girdi olarak kullandığı ipliği genellikle ithal etmektedir.

3.3. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Yatırım ve İstihdam

1980’de imalat sanayiinde 1 milyon 975 bin kişi çalışıyordu. Bunların yüzde 29’unu oluşturan 573 bin kişi tekstil sektöründeydi. 1990’a gelindiğinde sanayi ordusu 2 milyon 782 bine çıkarken tekstilden para kazananların sayısı 1 milyon 50 bin kişiye çıktı. Bu, toplamın yüzde 38’ine yakındı. 10 yıl içinde tekstilin, sanayi ordusundaki payı yüzde 29’dan yüzde 38’e çıkmış oldu. Yapılan yeni yatırımlarla 1995’te bu sayının yüzde 40’ı bulunduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle, Türkiye sanayiinde yeralan her 100 kişiden 40’i tekstilden eklemek yiyor.

Tekstil sanayimizin ilginç bir özelliği kadın işçi istihdamının ağırlıkta olması. 1990’da Türkiye imalat sanayiinde 560 bin kadın nüfus vardı ve bunların 422 bini tekstildeydi. Yani sanayideki her 100 kadından 75’i tekstilde yeralıyordu. Başka bir cepheden bakıldığında da kadınlarla ilgili şu yan dikkat çekiyor: Tekstilde yeralan 1 milyon 50 bin kişinin 421 binini, yani yüzde 40’ını kadınlar oluşturuyor. Özetle, sanayide yeralan kadınların yüzde 75’i tekstilde, tekstildeki nüfusun da yüzde 40’ı kadın.⁷⁰

⁶⁹ **Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü 1996**, s.3-4-5-6-7-8-9.

⁷⁰ “Özel Rapor Tekstil-Konfeksiyon’97”, **Ekonomi Forum Dergisi**, Ekim 1997, s.36-37.

1995 yılında tekstil ve konfeksiyon sanayiine toplam 1.555 159,1 Milyar TL'lık yatırım için 2.360 adet Yatırım Teşvik Belgesi verilmiş olup; öngörülen sabit yatırım tutarı 1.429.058,1 Milyar TL'dır.

Tablo 8 : Bölgeler İtibariyle 1995 Tekstil Konfeksiyon Yatırım Teşvikleri

BÖLGELER İTİBARIYLA 1995 TEKSTİL KONFEKSİYON YATIRIM TEŞVİKLERİ			
BÖLGELER	YATIRIM ADEDİ	TOPLAM YATIRIM (MİLYON TL)	İSTİHDAM
Marmara	1.037	618.693.418	102.957
Ege	541	176.515.285	44.769
Akdeniz	375	273.118.508	33.330
G.Doğu Anadolu	211	295.710.013	27.331
İç Anadolu	97	99.657.233	14.301
Karadeniz	55	27.824.166	10.868
Doğu Anadolu	44	63.640.493	8.802

Kaynak: İTKİB

Bölgeler itibariyle incelendiğinde ise; 1995 yılında tekstil ve konfeksiyon sanayiine tahsis edilen toplam 2.360 adet yatırım teşvik belgesinden 1.037 adedi yani %44'ü Marmara Bölgesi'ndeki tekstil ve konfeksiyon yatırımları için verilmiş olduğu görülmektedir.

Tekstil ve konfeksiyonda 1995 yılında girişilen yatırım atağını tesis sayısı itibariyle Marmara Bölgesi'nin ardından sırasıyla Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu bölgeleri izlemiştir. Toplam yatırım açısından bakıldığında ise, Marmara Bölgesi'ni (618.693.418 Milyon TL toplam yatırım) sırasıyla Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege Bölgeleri izlemektedir.

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin 1995 yılında aldığı yatırım teşvik belgeleri çerçevesinde öngörülen istihdam artışı 242.358 kişidir.⁷¹

Tablo 9 : 1995 Yılı Tekstil ve Konfeksiyon Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

Yatırım Yapılan Sektör	Yatırım Adedi	Toplam Yatırım (Milyon TL)	Sabit Yatırım (Milyon TL)	Döviz Kullanım (Bin \$)	İstihdam
Tekstil	1 568	1 282 536 646	1 179 715 343	15 486 948	132 370
Tekstil + Konfeksiyon	397	211 405 260	193 536 070	2 439 524	60 953
Konfeksiyon	330	38 588 261	35 007 114	383 115	43 788
Hazır eşya	42	9 621 094	8 657 563	105 017	2 585
Tekstil+ Hazır eşya	16	7 370 456	6 866 129	83 782	1 491
Konfeksiyon + Tekstil + Hazır eşya	6	4 118 016	3 988 925	44 190	871
Hazır eşya + Konfeksiyon	1	1 519 383	1 286 910	13 914	300
TOPLAM	2 360	1 555 159 116	1 429 058 054	18 556 490	242 358

Kaynak : İTKİB

Türkiye genelinde sanayie verilen yatırım teşvik belgelerinin 1.568 adedi tekstil; 397 adedi tekstil+konfeksiyon; 42 adedi hazır eşya; 16 adedi tekstil+hazır eşya; 6 adedi konfeksiyon+tekstil+hazır eşya ve 1 adedi de hazır eşya+konfeksiyon yatırımı için tahsis edilmiştir. Buradan, sanayie verilen yatırım teşvik belgelerinin %66,4'ünün tekstil yatırımlarına verildiği anlaşılmaktadır.

1995 yılında sanayiiler bazında teşviklerde en büyük payı tekstil alt grubunun da bulunduğu %87.6 ile imalat sanayii almıştır. Tarım sanayiinin %0.4, madencilik sanayiinin %0.6, enerji sanayiinin %2.4 ve hizmetler sanayiinin de %9.1 oranında pay

⁷¹ Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü 1996, s.20.

almış olması, imalat sanayiinin ve bunun içinde yer alan tekstilin (dokuma-giyimin) toplam içerisindeki %71.9'luk oranıyla Türk endüstrisinde ne kadar önemli bir yer tuttuğu görülebilmektedir.⁷²

1996 yılında tekstil ve konfeksiyon sanayii toplam yatırım teşvik belgelirinin yüzde 30'unu almıştır. Kısaca 1995 yılı göz önüne alınırsa bu oran düşüktür. Çünkü 1995 yılında bu oran yüzde 70'tir. Yine de hem toplam yatırımlar içinde hem de imalat sanayii içindeki tekstil ve konfeksiyon yatırımlarının oranı son derece yüksektir.

1997 yılında İstanbul, İzmir, Bursa, Denizli gibi önemli üretim merkezlerinde moda ve markaya yönelik yatırımlar ağırlık kazanırken, “baxis” olarak tanımlanan daha basit ve fason yatırımlar ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yöneliyor. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde işçiliğin daha ucuz olması nedeniyle üretici açısından rekabette önemli avantajlar sağlanırken, tekstil ve konfeksiyon yatırımları yöredeki işsizliğe çözüm bulmak açısından önem taşıyor. Ayrıca GAP'ın da devreye girmesiyle yörede pamuktaki üretim artışının bu yatırımlarla değerlendirilmesi amaçlanıyor.⁷³

1997 Ocak-Şubat döneminde Hazine Müsteşarlığı, toplam yatırım tutarı 154 milyon lirayı bulan 200 projeyi teşvik kapsamına aldı. Projeler için 985 milyon dolar dış kaynak ihtiyacı öngörülüyor. Projelerin tamamlanmasıyla ortaya çıkacak istihdam kapasitesi 21 bin 741 kişidir.

⁷² Erdem KOÇ-R.Tuğrul OĞULATA, “Türk Tekstil Endüstrisine Genel Bir Bakış”, **Anahtar Dergisi** MPM Yayını, S:103, Temmuz 1997, s.4.

⁷³ **Dünya Tekstil-Konfeksiyon Dergisi**, S:29, 10 Nisan 1997, s.1-30.

**Tablo 10 : 1996 Yılı Ocak-Aralık Aylarında Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri İçinde Tekstil-Konfeksiyon
(Dokuma-Giyim) Sanayiinin Payı**

Sanayiiler	Belge Sayısı	Toplam Yatırım (milyon TL)	Sabit Yatırım (milyon TL)	İşletme Sermayesi (milyon TL)	Döviz Kullanımı (ithal makine) (\$ 1000)	İstihdam
TOPLAM	5.023	1.997.992.354	1.926.820.342	29.931.988	16.758.697	271.541
İMALAT	3.304	1.472.011.599	1.408.592.224	24.358.178	12.558.143	187.251
Tekstil-Konfeksiyon	1.123	610.914.564	575.470.500	12.589.069	5.203.591	81.06
Tekstil-Konfeksiyon'un Toplam İçindeki Payı (%)	22.3	30.5	29.8	42.0	31.0	29.8
Tekstil-Konfeksiyon'un İmalat Sanayii İçindeki Payı (%)	33.9	41.4	40.8	51.6	41.4	43.3

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müd.

1994, 1995, 1996 yıllarında tekstil yatırımlarının mahiyetlerine bakıldığında; büyük oranda komple yeni yatırım, az bir kısmının ise kapasite artımı (tesvi) şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu, Türkiye'nin tekstil alanında daha ziyade yeni tesislerin kurulması ile yapılanmakta olduğunu, mevcut tesislerin ise kapasite artırımı veya modernizasyon içerikli çalışmaların pek yoğun olmadığını göstermektedir.

Türkiye'de son yıllarda artarak devam eden tekstil yatırımları ülkenin hemen her tarafında görülmeye başlanmıştır. Özellikle Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nin bazı yörelerinde istihdam sorununa da katkı sağlayacak şekilde büyük yatırımlar yapılmıştır. Gümrük Birliği'nin de bunda büyük bir etken olduğu bir gerçektir. Bu nedenle ağırlıklı olarak 1995 yılında, bilhassa ikinci yarısında, tekstil makineleri ithalatı gerçekleşmiştir. Ancak makine ithalatında, düşünülen yatırım alanlarına paralel olarak iplik üretim sistemleri ilk sırayı almıştır. Yine 1995 yılında tekstil makineleri sevkiyatına bakıldığında, bir önceki yıl 100132 olan kısa elyaf iğinin, 288220 olarak gerçekleştiğini ve Türkiye'nin Hindistan ve Endonezya'dan sonra söz konusu yıl için 3. sırayı aldığı, open-end makinelerinde ise 61956 rotorla dünya piyasalarında 1. sıraya oturduğu tesbit edilebilmektedir. Genel olarak dokuma tezgahlarında ise mekiksiz tezgahlarda aynı yıl dünya altıncılığına gelinmiş bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi iplik üretim sistemlerinde çok fazla yatırım yapılmıştır. Bunda bilhassa GAP Bölgesi'ndeki yatırımlarda, bu bölgede yetişecek pamuğun işlenmesi düşüncesi önem kazanmış olmakla birlikte, yatırım alanı seçiminde herhangi bir fizibilite çalışmasının genel olarak yapılmadığı sonucu çıkmaktadır. Ülkenin tekstil sanayiinde asıl ihtiyacı olan sahalarda gerekli yatırım yapılmadığı, aksine bilhassa katma değeri az, "open-end" iplik üretim tesislerine aşırı yoğunlaşma olduğu görülmüştür. Dolayısıyla Türkiye işleyeceği ve bugünkü şartlarda satabileceği bu tür iplikten daha fazlasını üretir duruma gelmiştir. Önümüzdeki dönemlerde bunun olumsuz etkisinin, bu tür iplik üretimi yapan tesisleri etkileyeceği kaçınılmaz gözükmemektedir.

Türkiye özellikle katma değeri yüksek ince ipliklerin üretimini sağlayacak yatırımlar yerine, opend-end sistemlerine yönelmekle büyük bir hata yapmış görünmektedir. Bugün için bu sistemlerde üretilen ipliğin yeterli iç ve dış pazarı bulunmadığı gibi, bu miktarda iplik kapasitesini işleyebilecek konfeksiyon talebi de bulunmamaktadır. Bunun yanında bilhassa demode olan dokuma makinelerinin varlığı da düşünülecek olursa, dokumanın ve söz konusu kapasiteyi en uygun şartlarda karşılayacak terbiye yatırımlarının ihmal edildiği söylenebilmektedir. Bu nedenle Türkiye bir an önce Avrupa pazarlarının istekleri doğrultusunda; katma değeri yüksek ince iplik üretimi, dokuması ve terbiyesi sistemlerine ağırlık vermek durumundadır. Ancak bu sayede Türk konfeksiyonculuğunun markayla beraber, Avrupa pazarlarında hakedeceği yere gelmesi mümkün olabilecektir.⁷⁴

3.4. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde İhracat-İthalat

1993 yılı toplam ihracatımız 15.3 milyar dolar, bunun %36.6'sını teşkil eden 5.6 milyar dolarını Tekstil ve Konfeksiyon sanayii, bunun 3.8 milyar dolarını tekstil, 1.8 milyar dolarını da hazır giyim karşılar. Toplam Tekstil İhracatımızın %50'ye yakın kısmı ile ithalatımızın %40'lık kısmı AB ülkelerinden yapılmaktadır. Ancak, AB'nin toplam dış ticaretinde Türkiye'nin payı ise %1 gibi düşük bir yüzdedir. Görüldüğü gibi, AB, Türkiye için o kadar önemli değildir. 1994 yılı toplam ihracatımız 18.1 milyar dolar, bunun %36.2'sini karşılayan 6.5 milyar dolarını, Tekstil ve Konfeksiyon sanayii karşılamıştır. Bunun da 4.5 milyar dolarını konfeksiyon sanayii karşılamıştır.

Türkiye'nin tekstil ve konfeksiyon sanayii 1980 ve 1990'lı yıllarda oldukça büyük bir atılım göstermiştir. Sanayiinin toplam ihracatı 1980'de sadece 777 Milyon Dolar iken 1995'te 8.3 Milyar Dolara ulaşmıştır. Bu büyük performansla sanayii Türkiye ekonomisinin lokomotifi olmaya hak kazanmıştır.

⁷⁴ KOÇ- OĞULATA, s.4.

1980'li yılların başından itibaren Türkiye toplam ihracatının %25-%30 arasında bir bölümünü oluşturan tekstil ve konfeksiyon ihracatı, 1990'lı yıllarda ülke ekonomisindeki yerini ve önemini, ihracat gelirindeki payını %30'ların üzerine arttırmak suretiyle perçinlemiştir. 1995 yılında Türkiye'nin ihracat gelirinin %38'i tekstil ve konfeksiyon sanayiinden gelmektedir. Tekstil sanayiinin ihracata katkısı tek başına ele alındığında %9-11 düzeyinde iken, konfeksiyon sanayii %22-29 düzeyinde paya sahiptir.

1995 yılında ihracat teşviklerinin kaldırılması, TL.'nin reel olarak değer kazanmasının yanısıra yurtiçi pamuk fiyatlarının dünya fiyatlarının üzerinde seyretmesi sonucu, dünya pamuk ipliği talebinde gözlenen artışa rağmen pamuk ipliği ve pamuklu dokuma ihracatında önemli oranda gerileme gözlenmiştir. Ancak, özellikle katma değer oranı yüksek, kaliteli mallarda rekabet gücümüzün artmasına paralel olarak birim fiyatı yüksek konfeksiyon ihracatında AT kotalarındaki artışa paralel ihracat artışı gerçekleşmiştir.

1995 yılında tekstil ve konfeksiyon sanayii ihracatı AB ülkelerinde yaşanan resesyona rağmen artmıştır. Ancak tekstil ve konfeksiyon ihracatımızın miktar bazında azalışı elyaf ve iplik ihracatımızdaki azalmadan kaynaklanmakta olup, bu durumun katma değeri yüksek konfeksiyon üretiminde iç piyasanın hammadde temini açısından olumlu bir gelişme olduğu düşünülmektedir. Son yıllar itibariyle, tekstil ve konfeksiyon ihracatında amaç edinilen ve yerleşmeye başlayan görüş de, katma değeri yüksek, modayı takip eden, markalı ve yüksek fiyatlı ürünlerin ihracatı yönündedir. 1995 yılında toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatımızın %55'i AB ülkelerine gerçekleşmiştir. ABD'ne olan ihracatımız ABD'nin uyguladığı miktar kısıtlamaları nedeniyle gerektiği kadar gelişmemiştir.⁷⁵

1996 yılında AT ile gerçekleştirilen gümrük birliği sonucunda AT ile ticaretimizde uygulanan bütün miktar kısıtlamaları kaldırılmıştır; ancak halen bazı dokuma ürünlerine uygulanmakta olan anti-damping vergileri devam etmektedir.

⁷⁵ **İhracatımızın Geleceği Üzerine Bir Çalışma**, Ağustos 1996, Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü Yayını, s.23.

Miktar kısıtlamalarının kalkmasının örme eşya ve hazır giyim ihracatında artışa neden olması beklenirken, bir yandan 1995 yılından başlayarak dünya ticaretindeki serbestleşme eğiliminin artması, diğer yandan gelişmekte olan ülkelerin rekabeti ve TL.'nin reel olarak değer kazanması ihracatın duraklamasına neden olmuştur.⁷⁶

Türkiye'nin toplam ihracatının yüzde 40'a yakın bölümünü karşılayan tekstil ve konfeksiyon sanayiinin ihracat hızı 1996'da yavaşladı. 1994'de yüzde 14.6, 1995'de yüzde 29.3 oranında gelişen ihracat hızı 1996 Ocak-Haziran döneminde ancak yüzde 7.1 oranında gerçekleşti Sanayii ihracatının yüzde 65-70'ini karşılayan giyim eşyaları ihracatındaki artış hızı ise daha düşük düzeylerde kaldı. Giyim eşyaları ihracat hızı 1995'de yüzde 37.5 iken, 1996 Ocak-Haziran döneminde yüzde 3.7 kadar oldu. Buna karşılık pamuk, iplik, dokuma ve diğer eşyaların yer aldığı diğer ürünler ihracatı ise yüzde 14 ile 1995 yılı düzeyini korudu. Bu arada 1990 yılında 4.3 milyar dolar olan tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihracatının 1995 yılında ikiye katlanarak 8.3 milyar dolara çıktığı saptandı. 1996 Ocak-Haziran dönemi ihracatı ise 4 milyar 90 milyon dolara bağlandı. İhracatın 2 milyar 644 milyon dolarlık bölümünü giyim eşyaları, 1.445 milyon dolarlık bölümünü diğer ürünler meydana getirdi. 1996 Ocak-Haziran dönemi ihracatında sentetik ve suni filametler, özel dokumalar ve teknik eşya ihracatında gerileme oldu. Diğer tüm kalemlerde artış gözlemlendi. 1996 Ocak-Haziran dönemi ihracatı ipek 451 bin, yün 41.7 milyon, pamuk 372.1 milyon, bitkisel lifler 1.6 milyon ve suni filament 152.8 milyon, sentetik ve suni devamsız lifler 295.4 milyon, vatka, keçe, halat, sicim vs. 15.8 milyon halı 131.2 milyon, özel dokumalar 59.4 milyon, teknik eşya 30.1 milyon, örme eşya 57.1 milyon, örme giyim eşyası 1.577 milyon, örülmemiş giyim eşyası 1.067 milyon, diğer hazır eşyalar battaniye, yatak takımı vs. 287.8 milyon dolar olarak kaydedildiler.

1996 Ocak-Haziran döneminde 4 milyar doları geçen ihracatın 1.410 milyon dolarlık bölümü yani yüzde 34'ü Almanya'ya yapıldı. Fransa 267.7 milyon, Belçika 87.7 milyon, Hollanda 181.2 milyon, İtalya 192.3 milyon, İngiltere, 290.4 milyon, İrlanda 9 milyon, Danimarka 32.9 milyon, Yunanistan 12.2 milyon, Portekiz 18.4 milyon, İspanya 39.1 milyon, Lüksemburg 396 bin dolar olmak üzere Avrupa Birliği'ne yönelik ihracat toplamı

⁷⁶ 1997 Yılı Programı Destek Çalışmaları, DPT, s.50.

2.5 milyar dolar olarak kaydedildi. AB'nin dışında Rusya Federasyonu 207 milyon, ABD 392 milyon dolarla Türkiye'nin tekstil ve giyim eşyası ihracatının en yüksek olduğu ülkeler olarak belirlendiler.⁷⁷

Tablo 11 : Tekstil ve Konfeksiyon İhracatı

Tekstil ve Konfeksiyon İhracatı *			
Yıllar	Giyim eşyası	Diğerleri	Toplam
1990	2.630.560	1.691.938	4.322.598
1991	2.907.782	1.685.918	4.593.700
1992	3.662.628	1.713.879	5.376.507
1993	3.841.096	1.774.022	5.615.118
1994	4.107.866	2.326.963	6.434.829
1995	5.648.884	2.670.283	8.319.167
1995**	2.549.926	1.267.762	3.817.688
1996**	2.644.562	1.445.464	4.090.026

Kaynak: DİE * Bin Dolar ** Ocak-Haziran

Türk tekstil ve konfeksiyon sanayiinin dış pazarlarda önemli bir yer edinmesinin en önemli sebeplerinden birisi kaliteli Türk pamuğunun kullanılmasıdır.

1995/96 sezonunda 837 bin ton olarak gerçekleşen ülkemiz pamuk üretiminin 1996/97 sezonunda 784 bin ton alacağı tahmin edilmektedir. 1996/97 sezonunda, devreden stok ve ithal pamuk miktarı gözönüne alındığında, toplam pamuk arzının 1 milyon ton, tüketiminin ise 950 bin ton civarında olacağı beklenmektedir. 1994 yılında 585.000 ton olan pamuk ipliği üretimimiz 1995 yılında 610.000 ton'a yükselmiştir. Pamuk ipliği üretimimizde kapasite kullanım oranları %65 civarında değişmektedir.

İTKİB verilerine göre 1996 yılında toplam ihracatımızın %36,5'i olan tekstil ve konfeksiyon ihracatımız bir önceki yıla göre %53.2 oranında artarak 8.43 milyar dolar düzeyine yükselmiştir. 1997 yılı ilk dokuz aylık ihracat kayıt rakamlarına göre söz konusu

⁷⁷ DünyaTekstil-Konfeksiyon Dergisi, S:29, 10 Nisan 1997, s.27.

ürünler ihracatımız, 1996 yılı aynı dönemine göre %18 artarak 7.6 milyar dolar olmuştur. 1997 yılında %15 artış hızına ulaşan genel ihracatın %39'unu tekstil ve konfeksiyon ürünleri oluşturmaktadır. Sanayiinin 1996 yılında gerçekleştirdiği 8.43 milyar dolar tutarındaki toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatının %65.3'ü AB ülkelerine yöneliktir. 1980 yılından itibaren istatistikler, AB ülkelerinin toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatımız içindeki payının %60 ile %75 arasında değiştiğini göstermektedir. AB yönelik genel ihracatımızın yaklaşık %55'ini tekstil ve konfeksiyon ürünleri oluşturmaktadır.

Toplam ithalatımızda %3.4'lük bir paya sahiptir. 1993 yılı toplam ithalatımız 29.4 milyar dolarken, bunun 880 milyar dolarını Tekstil ve Konfeksiyon sanayii bunun 849 milyon dolarını dokuma sanayii 31 milyar dolarını da hazır giyim karşılamıştır. 1994 yılı toplam ithalatımız 23.1 milyar dolar, bunun %4.2'ye yakınına karşılayan 992 milyar dolarını Tekstil ve Konfeksiyon sanayii karşılamıştır. Bunun da 968 milyar dolarını tekstil, 24 milyar dolarını da konfeksiyon karşılamıştır.

1995 yılında, pamuk ipliği ithalatı bir önceki yıla göre yüzde 10,3 artarak 59 bin tona ulaşmıştır. İthalatın yüzde 43,7'si Pakistan'dan yapılmıştır.

1995 yılında TL.'nin reel olarak değer kazanmaya başlaması yanında ekonomide gözlenen canlanma ve AT ile gerçekleştirilen gümrük birliği öncesi koruma oranlarının düşürülmesi sonucu ithalatta sabit fiyatlarla yüzde 34,8 artış gözlenmiştir.

Konfeksiyon ithalatı Türkiye toplam ithalatı içerisinde %0,15-0,16'lar düzeyini korurken, tekstil ithalatının payı yıllar itibariyle düzenli şekilde artmaktadır. 1995 yılında tekstil ithalatı, toplam ithalat içerisinde %7,34'lük bir paya ulaşmış ve 1994 yılına göre 1 Milyon dolar artmıştır.

Pamuk ithalatının yarıyarıya azalması nedeniyle 1996 Ocak-Haziran dönemi ithalatı da yüzde 2.4 oranında düştü. Ancak pamuk dışındaki tüm ürün gruplarında artış oldu. Bu dönemde giyim eşyası ithalatı yüzde 264 artışla 50.6 milyona oturdu. 1996 Ocak-

Haziran dönemi ithalatında 523 milyon dolarlık bölümü AB ülkelerinden yapıldı. AB'den sonra en fazla ithalat 100 milyon dolarla Çin'den oldu. İsviçre 22.8 milyon, Avusturya 33.8 milyon, Rusya 28.3 milyon, Türkmenistan 29.6 milyon, Özbekistan 10.5 milyon, Mısır 18.1 milyon dolarlık ithalatla en fazla ithalat yapılan diğer ülkeleri oluşturdular.

Tablo 12 : Tekstil ve Konfeksiyon İthalatı

Tekstil ve Konfeksiyon İthalatı *			
Yıllar	Giyim eşyası	Diğerleri	Toplam
1990	13.075	1.053.921	1.066.996
1991	16.919	882.550	899.469
1992	25.410	1.199.194	1.224.604
1993	37.944	1.601.474	1.639.418
1994	28.788	1.608.496	1.637.284
1995	41.745	2.639.331	2.681.076
1995**	13.889	1.374.567	1.388.456
1996**	50.552	1.300.469	1.355.021

Kaynak: DİE * Bin Dolar ** Ocak-Haziran

3.5. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Üretim ve Talep

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün tekstil sanayiinde 350, konfeksiyon sanayiinde 185 kadar işyerinden derlediği bilgiler ışığında hazırladığı Sanayi Üretim İndeksin'ne göre 1994 yılında 0.6 oranında üretim kaybı gösteren tekstil sanayii, bu kaybı 1995'de yüzde 12.4'lük artışla telafi etti. 1996 yılı üretim artışını ise yüzde 8.6 ile tamamladı.

Özellikle konfeksiyon sanayiinin küçük ve orta ölçekli imalatçı ve/veya ihracatçı firmalar şeklinde yapılanmış olması, Türkiye çapında sanayie dair envanterler çalışması yapılabilmesine imkan tanımamaktadır. Bu sebeple sanayie dair yeğane üretim rakamları 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1997 Yılı Programı Destek Çalışmaları'nda görülebilmektedir.

Tablo 13 : Tekstil ve Konfeksiyon Sanayii Talebi

TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ TALEBİ (Dokuma ve Giyim)							Milyar TL. 1994 Yılı Fiyatlarıyla	
MALLAR	1995 Gerçekleşme		1996 Gerç.Tahmini		1997 Tahmin		Yıllık Artış (%)	
	Miktar (1)	Değer (2)	Miktar (3)	Değer (4)	Miktar (5)	Değer (6)	1996 (4/2)	1997 (6/4)
PAMUK (Bin t)	877	50 543	956	55 089	1 003	57 774	9,0	4,9
DOKUMA								
Pamuk İpliği (Bin t)	619	53 487	701	60 592	703	60 705	13,3	0,2
Pamuklu Doku.(Milyon m)	1 244	116 675	1 310	122 797	1 326	124 335	5,2	1,3
Yün İpliği (Bin t)	113	18 883	119	19 939	122	20 382	5,6	2,2
Yünlü Dokuma (Milyon m)	68	17 431	73	18 746	74	19 081	7,5	1,8
Suni, Sen., İpek İpliği (Bin t)	65	6 246	70	6 762	71	6 868	8,3	1,6
Suni, Sen., İpek Dok. (Milyon m)	258	17 829	275	19 003	280	19 320	6,6	1,7
Kord Bezi (Bin t)	13	2 420	15	2 944	15	2 954	21,7	0,3
Keten, Ken., Jüt S.İpliği (Bin t)	31	2 499	34	2 817	35	2 899	12,7	2,9
Ket., Ken., Jüt S.Dok. (Milyon m)	51	2 211	57	2 496	58	2 544	12,9	1,9
El Halısı (Milyon m2)	3	6 064	3	6 811	3	6 819	12,3	0,1
Makina Halısı (Milyon m2)	13	4 947	13	5 140	13	5 223	3,9	1,6
Tafting, Keçe, Kilim (Milyon m2)	25	6 263	25	6 362	26	6 470	1,6	1,7
Örme Eşya (Bin t)	33	8 873	36	9 768	38	10 147	10,1	3,9
Diğerleri		7 871		8 529		8 893	8,4	4,3
ARA TOPLAM		27 1 698		292 706		296 640	7,7	1,3
HAZIR GIYİM, HAZ.EŞYA		27 519		29 075		29 729	5,7	2,3
Hazır Giyim (Bin t)	37	22 963	40	24 469	41	25 059	6,6	2,4
Hazır Eşya (Bin t)	30	4 556	30	4 606	31	4 670	1,1	1,4
TOPLAM		349 761		376 870		384 144	7,8	1,9

Üretici fiyatlarıyla değerlendirilmiştir.

Kaynak: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 1997 Yılı Programı Destek Çalışmaları DPT

Tablo 14 : Tekstil ve Konfeksiyon Sanayii Üretimi

TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ ÜRETİMİ (Dokuma ve Giyim)							Milyar TL. 1994 Yılı Fiyatlarıyla	
MALLAR	1995 Gerçekleşme		1996 Gerç.Tahmini		1997 Tahmin		Yıllık Artış (%)	
	Miktar (1)	Değer (2)	Miktar (3)	Değer (4)	Miktar (5)	Değer (6)	1996 (4/2)	1997 (6/4)
PAMUK (Bin t)	750	43 200	787	45 325	823	47 405	4,9	4,6
DOKUMA								
Pamuk İpliği (Bin t)	600	51 840	682	58 882	720	62 208	13,6	5,6
Pamuklu Doku.(Milyon m)	1 210	113 450	1 285	120 453	1 269	118 981	6,2	1,2
Yün İpliği (Bin t)	110	18 392	115	19 228	120	20 064	4,5	4,3
Yünlü Dokuma (Milyon m)	70	17 896	74	19 107	76	19 570	6,8	2,4
Suni, Sen., İpek İpliği (Bin t)	64	6 182	66	6 376	68	6 569	3,1	3,0
Suni, Sen., İpek								
Dok. (Milyon m)	68	4 692	80	5 548	84	5 796	18,2	4,5
Kord Bezi (Bin t)	25	4 769	29	5 541	32	6 082	16,2	9,8
Keten, Ken., Jüt S.İpliği (Bin t)	5	434	6	467	6	491	7,5	5,3
Ket., Ken., Jüt								
S.Dok. (Milyon m)	5	196	5	213	5	222	8,9	4,1
El Halısı (Milyon m2)	4	7 833	4	8 704	4	9 139	11,1	5,0
Makina Halısı (Milyon m2)	27	10 535	30	11 745	33	12 799	11,5	9,0
Tafting, Keçe, Kilim (Milyon m2)	26	6 546	27	6 672	28	7 050	1,9	5,7
Örme Eşya (Bin t)	195	52 765	198	53 577	205	55 471	1,5	3,5
Diğerleri		3 936		3 710		3 689	5,7	0,6
ARA TOPLAM		299 467		320 222		328 131	6,9	2,5
HAZIR GİYİM, HAZ.EŞYA		98 669		102 951		113 537	4,3	10,3
Hazır Giyim (Bin t)	135	82 967	141	86 687	157	96 376	4,5	11,2
Hazır Eşya (Bin t)	103	15 702	107	16 264	113	17 161	3,6	5,5
TOPLAM		441 336		468 498		489 072	6,2	4,4

Üretici fiyatlarıyla değerlendirilmiştir.

Kaynak: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 1997 Yılı Programı Destek Çalışmaları DPT

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DIŞ ÜLKELERLE İLGİLİ GELİŞMELERİN TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİNE ETKİSİ

1.AVRUPA BİRLİĞİ İLE GÜMRÜK BİRLİĞİNİN TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİNE ETKİSİ

1994 yılında Türkiye dışalımının %44'ü, dışsatımının ise %53'ü Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile gerçekleştirilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türk dış ticaretinin %50'ye yakın bir bölümünün AB üyesi ülkeler ile yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu gözlem, Türkiye için AB ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamak açısından ilginçtir. Türkiye açısından bu anlamda AB pazarına bir bağımlılık söz konusu iken, AB'nin, dış ticaret açısından Türkiye'ye bir bağımlılığı yoktur. Çünkü AB'nin Türkiye ile yaptığı ticareti, kendi toplam ticaretinin ancak %1'i kadardır. Bu iki gözlemin birleşmesi, AB pazarının Türkiye için ne kadar önemli olduğunu; buna karşın Türkiye pazarının AB için o kadar önemli olmadığını göstermektedir.⁷⁸

1995 yılında Avrupaya ürün satan ülkeler arasında tekstilde yüzde 7.3'lük payla dördüncü, konfeksiyonda yüzde 9.6 ile birinci tedarikçi olan Türkiye her iki sanayiinin yüzdeleri toplamında ise 10.3 pay ile lider durumdadır.

⁷⁸ YAŞAR, "Gümrük Birliği...", s.163.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1996 yılının başından itibaren Ankara Ortaklık Anlaşması'nın⁷⁹ Katma Protokolü⁸⁰ hükümleri çerçevesinde Gümrük Birliği kurulmuştur.

Dünyada tekstil ve konfeksiyon üretimi, başta İngiltere olmak üzere önce sanayileşmiş ülkelerde başlamıştır. Hammadde bolluğu ve sanayi az sermaye gerektirmesi sebebiyle ucuz ve yeterli işgücüne sahip olan gelişmekte olan ülkeler, sanayileşme sürecinde ilk olarak tekstil ve konfeksiyon üretimine yönelmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerin çok düşük işgücü maliyeti ile üretim yapmaları, gelişmiş ülkelerin üretimini olumsuz yönde etkilemiş ve serbest ticaret ortamında sanayide başarılı olma şanslarını azaltmıştır.

Bu sebeple, sanayileşmiş Avrupa Ekonomik Topluluğu üye ülkelerinin, gelişmekte olan ülkeler kaynaklı ithalattan iç pazarlarını koruma girişimleri sonucunda, dokuz gelişmiş ülke⁸¹, ile birlikte içlerinde Türkiye'nin de yer aldığı gelişmekte olan ülkeler⁸² arasında 1974 yılında Çok Elyafılilar Anlaşması (MFA - Multi Fibre Arrangement) imzalanmıştır. 20 Aralık 1973'te bağtlanan ve 1 Ocak 1974 yılında yürürlüğe giren Çok Elyafılilar Anlaşması'nın amacı, gelişmekte olan ülkelere yapılan tekstil ve hazır giyim ticaretinin, ilgili ülkelerin karşılıklı anlaşmaları sonucu, gümrük vergileri ve

⁷⁹ Türkiye'yi AB üyeliğine hazırlamak amacıyla, Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) arasında 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanıp, 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Ortaklık Anlaşması ile Türkiye AB'nin Ortak Üyesi olmuştur.

⁸⁰ Katma Protokol Ankara Ortaklık Anlaşması'nın 4.maddesi uyarınca; Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'ni sağlamak amacıyla 1970 yılında bağtlanmış ve 1 Ocak 1973 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğinin sağlanması yolunda geçiş dönemi önlemlerinin ortaya konulduğu bu Protokol'da AB ile gerçekleşmesi düşünülen Gümrük Birliği'nin oluşturulma koşulları belirlenmiştir.

⁸¹ MFA'ya taraf olan gelişmiş ülkeler şunlardır: ABD, Avusturya, İsveç, Kanada, Finlandiya, Japonya, AB, Norveç, ve İsviçre (Bölgesel bir oluşum olarak AB ülkeleri tek bir ülke gibi sayılmaktadır.)

⁸² MFA'ya taraf olan gelişmekte olan ülkeler şunlardır: Arjantin, Bulgaristan, Slovakya, Macaristan, Makao, Maldivler, Nepal, Peru, Romanya, Sri Lanka, Uruguay, Bangladeş, Çin, Mısır, Hindistan, Malezya, Mauritius, K.Kore, Singapur, Tayland, Vietnam, Brezilya, Çek Devleti, Hong Kong, Endonezya, Malta, Meksika, Pakistan, Polonya, G.Kore, Türkiye.

kotaları aracılığı ile sürekli denetim altında tutulmasıdır. Böylelikle, tekstil ve konfeksiyon ürünleri GATT'ın⁸³ bir istisnası kabul edilerek, GATT kuralları dışında bırakılmış ve sözkonusu ürünlere GATT anlaşması yerine, MFA anlaşmasının Kuralları uygulanmaya başlamıştır.

MFA anlaşması çerçevesindeki kısıtlama, başlangıçta dört yıl için planlanmıştır. Ancak, gelişmiş ülkelerin isteği üzerine, 1986 yılına kadar 1978 ve 1982 yıllarında (MFA II ve MFA III) iki kez daha uzatılmıştır. Dünya ticaretinin daha da serbestleştirilmesi amacıyla, GATT çerçevesinde sürdürülen ve Uruguay Roundu olarak adlandırılan görüşmeler sonucunda MFA IV 1993 yılı sonuna kadar uzatılmıştır. GATT görüşmelerine katılan 117 ülkenin 15 Aralık 1993 tarihinde Cenevre'de nihai bir anlaşmaya varması ile Uruguay Roundu anlaşması son halini almış tekstil ve hazır giyim ticaretinin serbestleşme konusu Dunkell Uzlaşması⁸⁴ adı verilen bir metinle sonuca bağlanmıştır. Dunkell Raporu'na göre sanayiinin, geçiş dönemi başlangıcı olan 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren 10 yıllık bir süreç içerisinde GATT kurallarına entegrasyonu öngörülmüştür.

Miktar kısıtlamasına tabi ürünlerin GATT'a entegrasyonu üç aşamada gerçekleşecektir. İlk aşamada, ilgili ülkenin 1990 yılı ithalat miktarı 100 olarak baz alınacak ve bu miktarın %16'sı ithalatçı ülkeler tarafından anlaşmanın yürürlüğe gireceği yıl olan 1995'te GATT kuralları kapsamına alınacaktır.

1 Ocak 1998'de başlayacak olan ikinci aşamada; ithalatçı ülkelerin dışalım miktarlarının %17'lik kısmı daha GATT kuralları içine dahil edilecektir. Bu aşama sonunda, GATT kuralları içine alınan tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplamı, 1990 yılı dış alım miktarının %33'üne ulaşmış olacaktır.

⁸³ GATT (General Agreement on Tariffs and Trade): Dünya ticaretinin serbestleşmesini amaçlayan Ticaretler ve Tarifeler Genel Anlaşması.

⁸⁴ Bu uzlaşma anlaşması adını, Gatt'ın o dönemdeki Genel Sekreter'i olan İsviçre'li Arthur Dunkell'den almıştır.

Üçüncü aşama, 1 Ocak 2002 tarihinde başlayacaktır. Bu dönemde ithalatçı ülkelerin 1990 yılı ithalat miktarlarının %18'i daha GATT kuralları içine alınacak ve böylece tekstil ve hazır giyim ürünlerinin GATT kuralları içine alınan toplamı %51'i bulacaktır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden on yıl sonra, 1 Ocak 2005 tarihinde tekstil ve hazır giyim ürünleri ticaretinin GATT'a tamamen entegrasyonu sağlanacaktır.

Uruguay Roundu sonucunda alınan kararlar çerçevesinde, dünya tekstil ve hazır giyim ticaretinde oluşması beklenen serbestleşmenin Türkiye'yi çeşitli yönlerden etkilemesi beklenmektedir. Çok Elyaflılar Anlaşması çerçevesinde ABD, Kanada ve AB ülkeleri Türkiye'ye kota uygulayan gelişmiş ülkelerdir. ABD ve Kanada, Türkiye'ye MFA kapsamında kota uygulamaktadır. Türkiye'nin en büyük pazarı olan AB ise, Katma Protokol nedeniyle Türkiye'ye bu kısıtlamaları MFA kapsamında uygulamaktadır. Bu sebeple, GATT Uruguay Roundu sonucunda dünyada sanayii ticaretinde oluşması beklenen serbestleşmenin Türkiye'ye etkisi ancak, ABD ve Kanada kotalarının kalkması şeklinde olacaktır. Çünkü, AB'nin Türkiye'ye uyguladığı kotalar, 1996 yılı başında gerçekleşen Türkiye-AB arasındaki Gümrük Birliği ile kaldırılmıştır⁸⁵

AT ülkeleri, sanayide serbest ticaret bulunmadığı ilkesinden hareketle, GATT kuralları çerçevesinde iç piyasalarını miktar kısıtlamaları, dumping ve fark giderici vergi mevzuatı uygulamalarıyla en iyi biçimde korumuşlardır. Katma Protokolün 9. maddesine göre AT, Türkiye'den ithal ettiği sanayii ürünlerinden aldığı gümrük vergilerini sıfıra indirecektir. Türkiye ise, AT ülkelerine kıyasla gelişmekte olan ekonomisiyle, AT'ye sağlayacağı ayrıcalıkları 12 ve 22 yıllık dönemlerde tamamlayacaktır. AT, ticaretin serbestleştirilmesi hususunda yükümlülüklerini 1971 yılından itibaren gerçekleştirmeye başlamıştır. Ancak, Türkiye'nin geçen yıllar içerisinde üzerine düşen yükümlülükleri tamamen yerine getirdiği söylenemez.

⁸⁵ **Tekstil Sektörü**, s.60-61-62.

Dünyanın en büyük pamuk üreticilerinden olan Türkiye, 1980'li yıllarda, Avrupa'nın, hatta dünyanın en önemli pamuklu tekstil üreticilerinden ve ihracatçılarından birisi konumuna gelmiştir. Bu durumdan rahatsız olan AT ülkeleri, iç pazarlarını bozan Türk pamuk ipliği dışalımını durdurabilmek amacıyla, 1979 yılında Türkiye çıkışlı pamuk iplikleri aleyhine dumping soruşturması başlatmıştır. Türkiye ile AT arasında varolan Katma Protokol Hükümlerine göre, Türkiye ile AT arasında dumping konusunda doğacak sorunlar, Katma Protokol'ün 47. maddesi uyarınca çözümlenecektir. Türkiye'nin ithalatta alınan gümrük vergisi indirimlerini yapmaması ve üçüncü ülkelere uygulanan gümrük vergilerine uyum göstermekte geri kalması sonucu AT, Katma Protokol'ün yüklenimlerine aykırı olarak⁸⁶ 1982 yılından itibaren Türkiye'den ithal ettiği tekstil ve hazır giyim ürünlerine sayısal kısıtlama uygulamaya başlamış ve ilk kotayı pamuk ipliğine koymuştur.

Tablo 15 : AB Ülkelerinin Türkiye Çıkışlı Tekstil Ürünlerine Uyguladıkları Sayısal Kısıtlamaların Gelişimi (Kategori Bazında⁸⁷)

YILLAR	KATEGORİ								
	1	2	9	20	22A	32	33	56	65
1982	75 500	-	-	-	-	-	-	-	-
1983	75 500	-	-	-	-	-	-	-	-
1984	77 100	-	-	-	-	-	-	-	-
1985	77 620	-	-	-	-	-	-	-	-
1986	82 000	12 500	1 780	6 000	-	490	-	3 150	-
1987	82 500	13 350	1 900	6 355	-	495	-	3 350	-
1988	91 000	19 700	2 975	6 748	10 100	550	-	3 650	5 000
1989	92 500	20 100	3 125	7 775	10 605	575	-	3 850	5 300
1990	96 000	24 000	3 850	8 242	11 140	600	5 300	4 061	7 350
1991	97 584	24 480	4 043	9 112	11 697	627	5 592	4 285	7 761
1992	100 000	26 650	4 800	10 550	-	-	6 650	-	12 250
1993	101 650	27 183	5 040	11 183	-	-	7 016	-	12 985
1994	101 650	30 950	6 100	12 500	-	-	9 500	-	-

Kaynak: İTKİB, 1994.

⁸⁶ Kota uygulaması Katma Protokol'ün 60.maddesine dayandırılarak yapılmıştır.

⁸⁷ Kategorilerin mal tanımı şu şekildedir: kategori 1: pamuk ipliği; kategori 2: pamuklu dokuma; kategori 9: havlular; kategori 20: yatak çarşafı; kategori 22A: akrilik iplikler; kategori 32: döşemelik kadife; kategori 33: polypropilen çuvallar; kategori 56: akrilik el örgü iplikler; kategori 65: örme kumaşlar.

Kategori bazında bölgesel olarak uygulanan kotaların dağılımı şu şekildedir: Kategori 22A, sadece İtalya ve İngiltere için; kategori 32, sadece İngiltere için; kategori 56, sadece Almanya ve İngiltere için; kategori 65, 1992 yılına kadar sadece İtalya ve İngiltere için, 1992'den sonra tüm AT için kotalardır.

Türkiye, AB'nin yetkili makamlarınca yerine getirilen miktar kısıtlaması uygulamalarının Katma Protokole aykırı olduğunu öne sürerek bu sınırlamayı kabul etmeyeceğini bildirmiştir. Bu konudaki görüşmeler sanayii adına İhracatçı Birlikleri tarafından yapılmaktadır. Yapılan anlaşmalar, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın sürekli denetiminde, Türkiye Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri heyetleri tarafından yürütülmüştür. Dolayısıyla, tekstil ve hazır giyim sanayiinde Türkiye'nin en büyük pazarı olan AB'ye yapılan ihracatta; Türkiye, AB ile kendisi arasındaki "Gönüllü Kısıtlama Anlaşması" (Voluntary Export Restriction) ile sınırlıdır.

AT, Türkiye çıkışlı tekstil ürünlerine uyguladığı kotaların kapsamını, 1986 yılında bir kategoriden altı kategoriye çıkarmıştır. 1990 yılında AT'nin, Türkiye'den yaptığı tekstil ürünleri ithalatında kota uygulaması ürün bazında dokuz kategoriye ulaşmıştır. 1992 ve 1993 yıllarında kota altında olan tekstil ürünleri sayısı altı olmuştur.

Türkiye çıkışlı hazır giyim ürünlerinin AT pazarında büyük başarı elde etmesiyle, tekstil ürünlerinde olduğu gibi konfeksiyon ürünlerinde de AT, 1986 yılından başlayarak tek taraflı kısıtlamalar getirmiştir.

**Tablo 16 : AB Ülkelerinin Türkiye Çıkışlı Hazır Giyim Ürünlerine
Uyguladıkları Sayısal Kısıtlamaların Gelişimi
(Kategori Bazında⁸⁸)**

YILLAR	KATEGORİ									
	4*	5*	6*	7*	8*	12**	13*	18***	26*	83***
1986	33.000	13.965	11.500	9.500	14.500	26.000	13.350	-	-	2.000
1987	39.922	17.605	12.075	9.880	14.935	28.130	14.265	-	-	816.000
1988	41.620	18.398	12.679	10.275	15.383	29.959	15.193	2.930	-	869.000
1989	48.650	21.900	14.700	12.600	17.500	37.000	25.000	4.250	18.400	1.025
1990	51.083	22.885	15.435	13.167	18.113	127.107	26.500	4.505	19.596	1.092
1991	58.241	26.166	17.859	15.142	19.924	144.831	31.230	5.106	22.393	1.394
1992	61.153	27.343	18.752	15.823	20.621	154.245	33.104	5.412	23.849	1.485
1993	70.000	31.350	20.500	18.200	22.100	175.800	36.800	6.000	26.500	1.750
1994	79.103	35.026	22.797	20.044	24.013	201.473	43.832	6.567	28.849	1.994
1995	90.750	47.000	26.000	23.400	26.415	235.000	49.093	7.354	32.599	2.383

Kaynak: İTKİB, 1994-1995.

Not: *: 1000 adet; **: 1000 çift; ***: ton ayrımı esas alınmıştır.

Kategori bazında bölgesel olarak uygulanan kotaların dağılımı şu şekildedir: Kategori 12, 1989 yılına kadar sadece Almanya ve Benelüks için, 1989'dan itibaren tüm AT için; kategori 13, 1989 yılına kadar sadece Almanya, Fransa ve İngiltere için, 1989'dan itibaren tüm AT için; kategori 18, 1989 yılına kadar sadece Almanya ve Fransa için, 1989'dan başlayarak tüm AT için kotalıdır.

1995 yılı başında Brüksel'de, AB Konfeksiyon İradi Kısıtlama Anlaşması'nın 1995 yılını kapsayacak şekilde yenilenmesine yönelik olarak yapılan müzakereler sonucunda önemli miktar artışları sağlanmıştır. 1995 yılında en fazla kota artışı %34 ile 5 no'lu kategoride elde edilmiştir. Avrupa Birliği üyesi 15 ülke 1994 yılında, Türkiye çıkışlı on konfeksiyon ürününe kota uygulamıştır. Üretilebilecek olan tüm konfeksiyon ürünlerine kota uygulanmasına karşın Türkiye, AB'ye en fazla hazır giyim satan ülke olabilme başarısını göstermiştir.

⁸⁸ Kategorilerin mal tanımı şu şekildedir: kategori 4: örme tişörtler; kategori 5: sweatshirtler; kategori 6: dokuma pantolonlar ve erkek şortları; kategori 7: bayan bluzlar; kategori 8: dokuma erkek gömlekleri; kategori 12: çoraplar; kategori 13: örme külotlar; kategori 18: dokuma iç çamaşırı, gecelik, pijama ve sabahlıklar; kategori 26: tek parça bayan elbiseler; kategori 83: örme diğer dış giyim eşyası.

Yıllar itibariyle AB'nin Türkiye için uyguladığı kota artış oranı dikkate alındığında tekstil ve konfeksiyon ticaretinin AB pazarıyla önemli boyutta bütünleşmeyi gerçekleştirdiği görülmektedir. Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı kararı ile 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin, Türk tekstil ve konfeksiyon sanayiini pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir. Gümrük Birliği'nin Türk tekstil ve konfeksiyon sanayii üzerindeki başlıca etkileri aşağıda sıralanmaktadır.

1. AB'ye karşı korumanın kaldırılması
2. Üçüncü ülkelere karşı korumanın azalması
3. Üçüncü ülke ürünlerine kota uygulanması
4. AB damping mevzuatına uyulması
5. Geçici kabul uygulamasının sona ermesi

1.1. Türkiye'nin AB'ye Karşı Uyguladığı Korumayı Kaldırması:

1996 yılı başında Avrupa Birliği ile yürürlüğe giren Gümrük Birliği sonrasında Türkiye, AB çıkışlı mallara uygulamakta olduğu gümrük vergilerinin sıfırlamıştır. Tekstil ve konfeksiyon ürünleri için verilecek olan iki ayrı sayısal örnek, azalan korumanın irdelenmesini kolaylaştıracaktır. İlk örnek tekstil sanayiine aittir. 1993 yılında AB ülkelerinden yapılan pamuk ipliği ithalatında vergi ve toplu konut fonu dahil Türkiye'ye girişte uygulanan etkin koruma oranı %26'dır. Pamuklu dokumada bu oran %30'dur. Gümrük Birliği'nin gerçekleşmesi ile bu koruma oranı sıfıra inmiştir. Ancak, Türkiye pamuk ipliği ve pamuklu dokuma üretiminde önemli bir yere sahip olduğu için, AB ülkelerinden sözkonusu ürünleri çok düşük miktarlarda almaktadır. Bu durum, Türk tekstil sanayiinin serbestleşmeden çok önemli oranda etkilenmeyeceğinin göstergesidir.

Türkiye'nin AB'ye karşı Durumu

Ürün	Korunma		
	1993	1995	1996
pamuk ipliği	%26	%10	%0
pamulu dokuma	%30	%15	%0

Kaynak : T.C.Resmi Gazete

İkinci örnek konfeksiyon sanayiine ilişkindir. Hazır giyimde, AB ülkeleri Türkiye'ye Lacoste, Levi's, Boss gibi tanınmış ünlü markaları satmaktadır. Ancak, bu ürünler Türkiye'ye geçmişte AB çıkışlı mallara uygulanan %40-%50'lere varan yüksek gümrük vergilerini ödedikten sonra girebilmekte idi. 1996 yılı başında gerçekleşen Gümrük Birliği'nden sonra, sözkonusu ürünlerin hiç gümrük vergisi ödemedi Türkiye'ye girmelerinin, Türk hazır giyim sanayiindeki rekabeti artıracığı beklenmektedir.

Türkiye'deki tüketici profili, çok canlı, genç ve tüketmeye hazır bir görüntü vermektedir. Ancak bu tüketicilerin alım gücü henüz çok yüksek değildir. Yine de dünyaca tanınmış markaların Türkiye'ye sıfır gümrük vergisi ile girecek olması, yüksek kaliteli Türk konfeksiyon sanayiini büyük bir rekabet ortamı ile baş başa bırakacaktır. Özetle, Türk konfeksiyon sanayii ürün dizinin üst aşamalarında bir rekabet sıkışması ile karşılaşacaktır⁸⁹

1.2. Türkiye'nin Üçüncü Ülkelere Karşı Uyguladığı Korumanın Azalması:

Türkiye, Gümrük Birliği'nin gerçekleşmesi ile birlikte AB'nin Ortak Dış Tarifesi'ne tabi olmuştur. Böylece, üçüncü ülkeler çıkışlı tekstil ve konfeksiyon sanayii ürünlerine AB'nin uyguladığı gümrük vergilerini uygulamak zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda, üçüncü ülkeler kaynaklı tekstil ve konfeksiyon sanayii ürünleri ithalatının artması beklenmektedir.

⁸⁹ YAŞAR, "Gümrük Birliği...",s.171.

Bu uygulamaya sayısal bir örnek verilirse; 1993 yılında, Türkiye'nin, üçüncü ülkeler çıkışlı pamuk ipliklerine uyguladığı vergi konut fonu dahil etkin koruma oranı %29'dur. Aynı ürün için AB üyelerindeki ithalatçılar 1993 yılında sadece %6 oranında vergi ödemişlerdir. Gümrük Birliği döneminde Türkiye, AB'nin %6 oranını uygulayacağı için ülkede tekstil ürünleri ithalatında iç piyasayı bozucu nitelikte önemli bir artış beklenmektedir.

Konfeksiyon ürünlerinde de Türkiye üçüncü ülkelere karşı, AB'nin uyguladığı daha düşük koruma oranlarını uygulamaya başlamıştır. Böylece üçüncü ülkeler çıkışlı ucuz ve isimsiz ürünler daha rahat Türkiye pazarına girebileceklerdir. Bu, Türk konfeksiyon sanayiinde iç piyasada bir rekabet artışı yaratacaktır.

Dolayısıyla, bu gelişim, Türk tekstil sanayiinde iç pazar rekabetini artıracığı için olumsuz, konfeksiyon sanayiine ise daha ucuz hammadde temin edebilme olanağını sağlayacağı için olumludur.

AB'nin gelişmekte olan ülkelerin tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uyguladığı bir ayrıcalığın belirtilmesi gerekmektedir. AB, gelişmekte olan ülkelere satın alınan tekstil ve konfeksiyon ürünlerine Genelleştirilmiş Ayrıcalıklar Sistem'i çerçevesinde belli bir orana kadar gümrük vergisi muafiyeti tanımaktadır. Gelişmekte olan ülkelere yapılacak belli miktardaki tekstil ve konfeksiyon ürünleri gümrüksüz olarak AB'ye girebilmektedir. Bu miktar, tarife kotası olarak adlandırılmaktadır. Tarife kotasında belirlenen miktar aşıldıktan sonra, Avrupa Komisyonu Kararı ile bu mal üzerindeki gümrük vergileri uygulamaya konulmaktadır. Ancak, Komisyon bu konuda oldukça yavaş davranabilmektedir. Örneğin, tarife kotasını aşan Endonezya çıkışlı pamuk iplikleri için gümrük vergisinin uygulanması, ancak 18 Eylül 1993'de yürürlüğe konulmuştur. Türkiye de bu gümrük ayrıcalıklarını, AB'nin Ortak Ticaret Politikası'na (Common Commercial Policy) uyum çerçevesinde gelişmekte olan ülkelere sağlamak durumundadır. Belli bir oranda zaten azalacak olan koruma oranlarının sıfırlanması anlamına gelen bu durum,

özellikle gelişmekte olan Uzakdoğu ülkeleri kaynaklı hazır giyim ürünlerinin, Türkiye'ye girişini artıracak ve konfeksiyonda Türkiye piyasasında rekabeti yükseltecektir.

Sonuç olarak, üçüncü ülkelere karşı uygulanan koruma oranlarının azaltılması; hem pahalı AB çıkışlı ürünlerin, hem de ucuz Uzakdoğu çıkışlı ürünlerin Türkiye piyasasına girmelerini kolaylaştıracak, bu da, hazır giyim sanayiindeki rekabet derecesini artıracaktır.⁹⁰

1.3. Türkiye'nin Üçüncü Ülke Ürünlerine Kota Uygulaması:

Gümrük Birliği oluşumuyla AB'nin Ortak Ticaret Politikası'na uymak zorunda kalan Türkiye, AB'nin Çok Elyaflılar Anlaşması çerçevesinde kota uyguladığı ülkelere kota uygulamaya başlayacaktır. 1996 yılı başından itibaren Türkiye'ye girecek tüm tekstil ve konfeksiyon ürünleri kota sınırlamasına dahildir. Tekstil ürünlerinin sayısal sınırlama altında iç piyasaya girmeleri Türk tekstil üreticilerinin iç piyasa paylarını artırmaları bakımından olumlu bir gelişmedir. Konfeksiyon üreticileri açısından ise hammadde olarak kullanılan tekstil ürünlerine ödenen bedel yükseleceği için olumsuz bir gelişmedir. Ancak, sözkonusu kota uygulaması, çok düşük maliyetle üçüncü ülkelere gelen ucuz malların Türkiye'ye girişini sınırlayacağı için Türk konfeksiyon sanayii için olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

•

1.4. Türkiye'nin AB Damping Mevzuatını Uygulaması:

Gümrük Birliği'nin bir diğer etkisi de, damping ve fark giderici vergi mevzuatının uyumlaştırılması konusudur. Türkiye, Gümrük Birliği ile AB'nin damping mevzuatına uymak zorundadır. Türkiye'de imalat sanayii üreticileri, bir sanayi ürününün ithalatında damping olduğu şüphesine varırlarsa, bu durumu düzeltmek amacıyla Brüksel'deki AB Komisyonu'na başvurabileceklerdir. Rekabet gücü azalan tekstil sanayii böylesi bir

⁹⁰ Tekstil Sektörü, s.66-67.

uygulamayı sevinç ile karşılarken, konfeksiyon sanayiinin ucuz hammadde kaynaklarını kısıtlaması bakımından bu uygulama olumsuz bir gelişme olarak görülebilmektedir.⁹¹

Türkiye'nin ve AB tarafınının GB'nin iyi işlemesi konusunda üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirmede geç kaldıkları gözlemleniyor. Bu durum AB tarafından anti-damping uygulamalarının sürdürülmesine neden olmakta ve Türkiye'ye GB ortağı değil üçüncü ülke muamelesi yapılmaktadır. Halen AB, birçok Türk tekstil ürününe anti-damping vergisi uygulamaktadır.

Türkiye anti-dampingden sanıldığığının aksine çok az etkileniyor. Türkiye'nin AB üyesi ülkelere gönderdiği ürünlerin sadece %1.5-2'sine anti-damping uygulanıyor. Geri kalan %98 anti-damping gibi bir sorunla karşı karşıya kalmıyor. Fakat Türkiye anti-damping'den kurtulmak istiyorsa? Kurulmuş olan rekabet kurulunu tam işlerliğe geçirmelidir. Kısaca gerekli mevzuat değişiklikleri yapılarak bu kurulu faal hale getirmek gerekiyor.⁹²

28 Mart 1997 tarihi itibarı ile pamuk ipliği ihracatı anti-damping'siz yapılmaktadır.1980'lerin sonlarında Türkiye, senede 100.00 ton'a yakın ihracatı ile Avrupa'nın birinci pamuk ipliği kaynağı idi. 1995 yılında bu rakam 24.519 tona düştü. İhracatın bu denli düşmesinde, 1995'de uygulanmaya başlanan anti-damping vergisi ile birlikte Türkiye'de kumaş ve konfeksiyon sanayilerinin gelişmesine paralel olarak yurtiçi talebin artışı da etkili olmuştur. Diğer taraftan Avrupa, AB ülkelerinde üretimi süren yüksek katma değerli kumaşlarda kullanılmak üzere ring ipliğini ithal etmektedir; daha harci alem kumaşlar zaten AB'de üretilmeyip ham veya işlenmiş olarak Asya-pasifik ülkelerinden ithal edildiği için bu kumaşların üretiminde kullanılacak iplik ithalatı kısıtlı kalmaktadır.

Türkiye sözkonusu ring ipliğinde net ithalatçı durumdadır. Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye'nin kumaş ve konfeksiyon üretim ve ticaretindeki artış ipliğin yurt içinde

⁹¹ YAŞAR, "Gümrük Birliği...", s.174.

⁹² "Tekstil ve konfeksiyon sanayiinde yeni politikalar", **Hedef Dergisi**, s.27.

tüketilmesini sağlamıştır. Diğer taraftan, anti-damping nedeni ile ihracatın kârlı olmaması iplik kapasitesinin 1994 sonuna kadar iç talebin üzerinde artmasını engellemiştir. Ayrıca Türkiye’de son dönemlerde yaşanan open-end çılgınlığı da Avrupa’ya ihracat konusunda bir avantaj sağlamamaktadır; çünkü Avrupa tekstil sektöründe bu iplik türlerine talep azdır.

Pamuk ipliğinde anti-damping’in kalkması üreticiler için ilk anda önemli bir değişikliğe sebep olmayacak. Anti-damping’in kaldırılması ancak uzun vadede ve katma değerli iplik üreticilerine yarayacaktır; ve özellikle iç talebin daraldığı durumlarda önem kazanacaktır.⁹³

Türkiye ile Romanya, Yugoslav Federal Cumhuriyeti (Sırbistan-Karadağ) ve Makedonya gibi diğer ülkelerin içinde yer aldığı ülkelere AB’ye yapılan polyester elyaf (CN Kodu 5503 20 00) ithalatında uygulanmakta olan anti-damping vergilerinin 23.10.1997 tarihinden itibaren kalkacağını bildiren Komisyon duyurusu 14.10.1997 tarihli c312 sayılı AB Resmi Gazetesi’nde yayımlanmıştır.

Söz konusu anti-damping vergisi uygulaması, Türkiye için genel olarak %11.9 oranında olmak üzere ilk olarak 1988’de uygulanmaya başlamış, daha sonra 1992 yılında yapılan gözden geçirme ile 23.10.1997 tarihine kadar, bir dönem, için tekrar uzatılmıştı.⁹⁴

1.5. Muaf İthalat Uygulamasının Sona Ermesi:

Türkiye’de, ihraç edilecek malların üretiminde kullanılmak üzere hammadde, Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan ihracat teşvik belgesi (dahilde işleme izin belgesi) almak koşuluyla, gümrük vergisi ödenmeksizin yurda girebilmektedir. Bu mallar yurt içine, ihraç edilmek koşuluyla girdiği için serbest dolaşımda sayılmamaktadır. Oysa, Türkiye-

⁹³ Yavuz UZAY, “Tekstil Sektörü”, *Global Bülten*, Mart-Nisan 1997, s.24.

⁹⁴ “AB’nin ‘Pazara Giriş Sempozyumu’ yoğun ilgi gördü”, *Hedef Dergisi*, İTKİB Yayını, S:47, Kasım 1997, s.49.

AB Gümrük Birliği yalnızca serbest dolaşımında olan malları kapsamaktadır. Dolayısıyla, Gümrük Birliği döneminde, gümrük vergisi ödemededen ithal edilen girdiler ile üretilen malların AB'ne satılması gümrük vergisi ödemededen ithal edilen girdiler ile getirilen malların AB'ne ihracatta kullanılamaması, Türk konfeksiyon sanayiini zorlayacaktır. Ancak, AB dışına yapılacak ihracatta geçici kabul ile gelen hammaddeler kullanılabilir.

Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sanayiinde en büyük pazarını AB ülkeleri oluşturmaktadır. AB ile Gümrük Birliği'ne geçilmesinin sanayii üzerindeki en büyük etkisi, AB tarafından Türkiye çıkışlı tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uygulanan kotaların kalkmasıdır. Türkiye AB pazarında, özellikle Asya ve Uzakdoğu ülkelerinin rekabeti ile karşı karşıyadır. Türkiye'nin AB'ye ihracatı, MFA kapsamı dışında, AB ile kendi arasındaki bir anlaşmaya göre yapılmaktadır. Dolayısıyla, rakip ülkeler gibi, kotaların MFA anlaşmasında belirlenen aşamalarda kalkmasını beklemek Türkiye için gereksizdir. Türk tekstil ve hazır giyim ürünleri Gümrük Birliği ile AB pazarına kısıtlama uygulanmaksızın, GATT Uruguay Roundu ve Dunkell Uzlaşması'nın hükümleri çerçevesinde, Asya ve Uzakdoğu ülkeleri mallarından yaklaşık on yıl önce girebilme şansını yakalamıştır. 1996 yılı öncesinde sanayii dışsatımının yüzde 50'sinden fazlasının kotalı ürünlerden oluştuğu gözönüne alındığında, AB pazarına kotasız girmenin Türkiye'ye sağladığı önemli üstünlük daha da belirginleşmektedir.

Türkiye çıkışlı ürünlerin AB pazarına girişlerinde getirilen miktar serbestisinin sanayii gelişimine önemli bir katkısı da, yatırım yapmak isteyen sermaye sahiplerini teşvik edici bir uygulama olması ve yatırımların önünün açılmasıdır. Yabancı girişimciler potansiyeli büyük AB pazarına girebilme olanağını en iyi kullanmak üzere Türkiye'de yatırım yapmayı cazip bulacak ve yatırımlarını artıracaklardır.

Gümrük Birliği öncesinde, en büyük pazar konumundaki Avrupa'da, Türk tekstil ve konfeksiyon sanayii, yeni ürün geliştirme ve kolleksiyon oluşturmada, Avrupa Birliği

sanayiinin oldukça gerisinde idi. Ancak, Türk hazır giyim sanayii, özellikle son yıllarda, Avrupalı tüketicinin tercihlerine yönelik, yüksek kaliteli, markalı ve çeşitli mal üretimine yönelerek AB pazarındaki payını artırmıştır. Ancak, burada belirtilmesi gereken husus, modada ve talepte oluşan değişimleri anında karşılayabilmesi için Türkiye'nin, kısa sürede hızlı üretim koşullarını geliştirmesi gerekliliğidir. Bu konuda, Avrupa Birliği'ne coğrafi yakınlık Türkiye'nin en önemli avantajlarından birisidir. Ayrıca, hızlı ve kaliteli bir üretim için yeni teknolojilere ve nitelikli işgücüne yapılan yatırımın önemi büyüktür. Tüm bu gelişmelerin sağlanması, sanayii için bir dönüm noktası oluşturan gümrük birliği sürecinde, Türk tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin Avrupa'daki payının giderek artmasına olanak sağlayacaktır.

1.6. Gümrük Birliğinin Olumlu ve Olumsuz Etkilerinin Genel Olarak Değerlendirilmesi

GB Tekstil sanayiinde kalite ve standardın yükselmesi, gümrük fonlarının düşmesi, miktar kısıtlamalarının son bulması, ihracat imkanlarının genişlemesi, ithalatın kolaylaşması şeklinde olumlu etkileri olmuştur.

GB olumsuz etkileri şöyledir;

GB sonucunda tekstil ürünleri ithalatı artmış, ihracatı ise azalmıştır.

İhracatta büyük artışlar olacağı düşünülerek girişilen büyük tekstil yatırımlarının atıl kapasiteye düşmesi tehlikesi belirmiştir.

AB dışı ülkelerle olan ticarete, AB ticaret rejiminin uygulanması, ithalatı sınırlandırmış, maliyetleri artırmıştır. Türkiye AB'nin serbest ticaret anlaşması yaptığı ülkelerle henüz benzeri anlaşmalar yapmadığından, hammaddeler AB'deki rakiplere oranla daha pahalı temin edilmektedir.

Anti-damping uygulamalarının devam etmesi, rekabet performansını olumsuz etkilemektedir.

Artan ithalat, yerli firmalardan olan ürün talebini azaltmıştır.

AB ülkelerindeki ihracat teşvikleri, Türkiye’de uygulanmamaktadır.

Enerji ve hammadde fiyatlarının, kredi maliyetlerinin AB ülkelerine göre çok pahalı olması rekabet gücünü zayıflatmaktadır.

Yüksek enflasyon ve düşük döviz kuru uygulaması ihracatı olumsuz etkilemektedir.

Eximbank kredi konusunda yeterli kaynağa sahip değildir.

Yüksek işgücü maliyetleri rekabet gücünü sınırlamaktadır.

Dünyada şiddetlenen rekabet karşısında , ülkemizde ihracata dayalı bir kalkınma modelinin benimsenmesi ve ekonomik sistemin bu modele göre yeniden düzenlenmesi önem kazanmıştır. Sanayinin rekabet gücünün artırılması, ihracata ivme kazandırılması için benimsenmesi gereken temel ilkeler şunlardır.

Hızlı ve istikrarlı: üretim, yatırım ve ihracata dayanan bir büyüme sağlanması,

Rant ekonomisinden üretim ekonomisine geçilmesi,

Serbest rekabeti engelleyen unsurların giderilmesi,

Yüksek kaliteyi, düşük maliyetleri, modern teknolojiyi, kaynakların verimli kullanılmasını hedefleyen yatırımlarda hızlı ve istikrarlı artış sağlanması,

Beşeri sermayesini geliştirilmesi, eğitimin teşviki,

Verimliliğin artırılması, yüksek katma değer yaratılması yoluyla yüksek kar ve yüksek ücret elde edilmesi,

Birim işgücü maliyetlerinin azaltılması (Bu husus hem istihdam artışı, hem de rekabet gücünün geliştirilmesi açısından çok önemlidir.)

Kalitenin artırılması, toplam kalite anlayışının tüm işkollarında geçerli kılınması ve kalite çemberleri vb. uygulamaların yaygınlaştırılması,

Çalışma mevzuatının işletmelerin ekonomik şartlara uyumunu güçleştirmeyecek yapıya kavuşturulması, işgücü ve ücret piyasalarının esnekleştirilmesi,

İleri teknolojilere uyum sağlanması, orta ve uzun vadede teknoloji üretimine geçilmesi,

Hammadde, finansman ve enerji maliyetlerinin azaltılarak dünya fiyatları üzerinden temin edilmesi, enerji darboğazının giderilmesi,

Yabancı sermayeden daha çok yararlanılması, ortak girişimlerin artırılması,
Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ihracata yönlendirilmesi, yan sanayide sektör içi uzmanlaşmaya ağırlık verilmesi,

Sektörel bazda daimi rekabet gücü ölçümleri yapılması.

GB'nin başarılı bir şekilde işlemesi ve dinamik etkilerinden olumlu yönde yararlanılabilmesi için gerekli tedbirler de aşağıdaki gibi özetlenebilir.

GB'ne uygun bir makro ekonomik ortam yaratılmalıdır.

İhracata dönük yatırımların devlet tarafından desteklenmesi; GB gözönüne alınarak yeni teşvik sistemleri geliştirilmelidir.

GB mevzuat uyum çalışmaları hızla tamamlanmalı; AB'nin anlaşması olduğu üçüncü ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları yapılmalıdır.

Gümrük bürokrasisi azaltılmalıdır.

Kalite ve standart yönünden ihtisas gümrükleri kurulmalıdır.

Sıcak para politikasından vazgeçilmeli, reel kur politikası uygulanmalıdır.

AB ülkelerine göre düşük olan verimlilik artırılmalıdır.

Eximbank orta ve uzun vadeli ihracatı finanse etmeli, kısa vadeli dış ticaret finansmanı için ticari bankalar devreye girmelidir.

Dış ticareti koordine etmek üzere Dış Ticaret Bakanlığı kurulmalıdır.⁹⁵

AB'nin genişleme sürecinde Türkiye'ye yer vermeme kararı yani tam üyeliğe kabul edilmemesidir. AB teknisyenlerine göre "Sonu tam üyelik olmayacak gümrük birliğinden Türkiye'nin çıkarı yok." 31 Aralık 1997'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girecek 1998 yılı ithalat rejimi kararnamesinin yeniden gözden geçirilebileceği ve bazı yükümlülüklerin askıya alınabileceği belirtiliyor.

Türkiye'nin 1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren gümrük birliğini bir amaç değil tam üyelik yolunda bir araç olarak gördüğünü, bu nedenle kerhen kabul edilen

⁹⁵ "Özel Rapor Tekstil-Konfeksiyon'97 ", *Ekonomi Forum Dergisi*, Ekim 1997, s.41-42.

zenginleştirilmiş gümrük birliğinin Türkiye'ye yükleri nedeniyle sürdürülebilir bir pozisyon olmadığını vurgulayan AB bürokratlarına göre, "Türkiye tam üye olmayacaksa gümrük birliği stratejisini bütünüyle gözden geçirmeli."

Türkiye'nin kısa zamanda tam üyeliğe rahat geçiş için gümrük birliğinin zenginleştirilmesini kabul ederek yeni yükümlülükler aldığını vurgulayan kaynaklar göre; " AB desteği olmadan Türkiye'nin gümrük birliğini sürdürmesi mümkün değil. AB yardımı ise ancak tam üyelik halinde kurumsal hale gelebilecektir." Gümrük birliğinin yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla sanayi ürünlerinde gümrük vergilerinin sıfırlandığını. aynı ürünlerde AB'ın ortak gümrük tarifesine uyulduğunu, bu nedenle de Türkiye'nin ekonomik yaptırım anlamına gelebilecek kozları olmadığını kaydeden AB bürokratlarına göre, "Artık Türkiye'nin yapabilecekleri sınırlı."

Buna göre AB'a karşı ilk tepkilerin 1998 yılı ithalat esaslarını ortaya koyacak ve sanayinin koruma düzeyini daha da düşürecek olan İthalat Rejimi Kararnamesi'nde ortaya çıkabilecek.

Türkiye'nin yapabilecekleri şöyle sıralanabilir:

Türkiye'nin açtığı uluslararası ihalelerde başta Alman firmaları olmak üzere AB ülkeleri firmaları devre dışı kalır

Gümrük birliği işletilir ama zenginleştirilmesi önlenir veya gümrük birliği askıya alınabilir.

Katma Protokol'un 60. maddesi çalıştırılarak, "zor durumdaki bazı sektörler" için AB ülkelere tekrar gümrük vergisi konabilir.

AB'ın üçüncü ülkelere uyguladığı ortak gümrük tarifesine uyumdan vazgeçilir.

AB'a karşı bazı ürünlerde dampinge karşı vergi ya da bazı mallarda kota getirilebilir.

Teşvikte gizli teşvik uyguladığı bilinen AB'ın mevzuatına uyum dondurulabilir.⁹⁶

⁹⁶ "Sıra AB'a ekonomik tepkide" **Dünya Gazetesi**, 16 aralık 1997, s.1.

AB'ye tam üye olmadık diye ekonomik ilişkileri bozmamalıyız. Gümrük birliğini yaşatıp, AB ile mevcut statüyü dondurup işimize bakmalıyız. Ayrıca geleceğimizi AB'ne tam üyeliğe endekslemekten kurtulmak, normal olarak yapılması gerekenleri AB'nin isteklerini yerine getirmek için yapılması mecburi işler halinde kabullenmekten kurtulmak Türkiye'yi rahatlatacak gereksiz çaba ve zaman kaybını önleyecektir. Türkiye para, mal ve hizmet alım satımında küreselleşen pazarların içinde kalmak için gerekli ikili anlaşmaları yapmalıdır. Kısaca ikili siyasi ilişkileri güçlendirmeye ve de ekonomik ilişkileri aksatmamaya bakmalıyız.

AT pazarının en önemli korumacılık özelliği olan tarife dışı engellerin gittikçe artırılması beklenmektedir. Yeni tür tarife dışı engellerin, kotaların kaldırılmasıyla hızla devreye sokulması söz konusu olacaktır. Patent ve fikri mülkiyet hakkı yasaları, çevreye duyarlı Eko-tekstil uygulamaları, ISO 9000 ve benzeri kalite standartları arayışları, çocuk işçi çalıştırmama ve sosyal damping uygulamaları, tarife dışı engeller kapsamında sürekli olarak gündemdedir.⁹⁷

Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanmaya başlanan "Ecolabel" etiketi ile üretim ve ihracaat yapacak kuruluşlardan ekolojik yeterlilik belgesi istenmektedir. Bu amaçla Almanya başta olmak üzere AB ülkeleri Ocak 1996 tarihinden itibaren kansorejen etkili amin gruplarını içeren azo boyarmaddeleri kullanarak üretilen tekstil maddelerinin ülkelere girişini yasaklamışlardır. Bu durum Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiini yakından ilgilendirmektedir.

Çevre ekolojisi başta olmak üzere üretim ve insan ekolojisi konularında standartlar çıkarmaya çalışan Almanya gibi ülkeler, ECO-TEX adı altında yeni ve geniş kapsamlı bir engelleme hazırlığı içindedir. Türk Tekstil Sanayiinin Avrupa'nın koyduğu kota, anti-damping, yeşil nokta, ECO-TEX, azo boyarmadde engellerini nasıl aşacağını sistematik ve bilimsel yaklaşımlarla çözmek zorundadır. Gümrük Birliğine girilmesi nedeniyle, rekabet gücü ve kapasitesi yüksek olan Türk Tekstil ve Konfeksiyon endüstrisinin,

⁹⁷ Lale DURUIZ-Nurhan YENTÜRK, *Nefes Nefese*, TGSD Yayını, Şubat 1994, s.44.

imalatçı ve ihracatçılarımızın, ECO-TEX konusunda yeterli bilgi sahibi olmaları ve gerekli alt yapı çalışmalarını buna göre yönlendirmeleri son derece önemli görülmektedir. Gerek sağladığı iş olanakları gerekse ihracat yoluyla kazandırdığı döviz nedeniyle ülke ekonomisinde önemli yeri olan tekstil sanayiiimiz, ekolojik ürünlere olan talebin gün geçtikçe arttığı günümüz pazarlarında, rekabet gücünü artırma ve ekolojik dengeyi koruma yönünde gereken çalışmaları yapmalıdır.

2000 yılına kadar Dünya Tekstil ve Konfeksiyon ticaretinde önemli gelişmeler olacaktır. Bu gelişmelerden Türkiye, Çin, Pakistan gibi ülkeler önemli yararlar sağlayabileceklerdir. Şu an Türkiye, AB'nin Çin'den sonra ikinci Tekstil ve Konfeksiyon tedarikçisi durumundadır.⁹⁸

2. HONG-KONG VE ÇİN BİRLEŞMESİNİN TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNE ETKİSİ

Ekonomisinin yüzde 90'ı ihracata dayalı olan Hong-Kong, aynı zamanda dünyanın en büyük tekstil ithalatçısı konumunda sahip ve Türkiye'nin bu anlamda en büyük rakibi. Örneğin AB hazır giyim tedarikçisi ülkeler arasında Çin 1994 yılında birinci sırada yer alırken Türkiye sıralamada ikinciydi. 1995'te ise Türkiye Çin'i geçerek birinciliğe yükseldi. Hong-Kong ise bu üç yıl boyunca sıralamada hep üçüncü ülke konumundaydı. Hong-Kong'un Çin'e devredilmesi ile Türkiye'nin birinci sıraya çıkması biraz zor görünüyor.

Her ne kadar bazı tekstilciler Çin'in AB'ye olan tekstil ihracatında azalma olduğunu belirtse de, Çin ucuza mal ettiği ve uyguladığı pek çok yeni marketing yöntemiyle ürünlerini Avrupa'ya pazarlamada üstünlük yaratmanın yollarını arıyor. Türk tekstilciler pazarda Çin'in fiyat seviyesi altında çalışma imkanına sahip değildirler. Ayrıca Çinliler Türkiye'nin Avrupa pazarlarında yer alma girişim ve yöntemlerini kolayca kendilerine

⁹⁸ KOÇ-SABİR, s.100.

adapte ediyorlar ve bu nedenle Türkiye'nin girişimleri giderek zorlaşıyor. Türkiye, Avrupa pazarlarında, yakın bir ülke olması, hızlı davranması, çok kısa sürede mal tedarik etmesi ve fiyat olarak Çin'in 1.5-2 katı fiyatlarla mal tedarik eden bir ülke olarak tanınıyor. Fakat Çin, Türkiye'nin özellikle Avrupa'ya yakınlık avantajını kendi lehine çevirme girişimleri ile dikkat çekiyor. Örneğin uzaklık konusunu uçakla, hatta bazen taşıma maliyeti olmaksızın Çin'de veya Avrupa'da aynı fiyatla teslim şeklinde, 2-3 günde Avrupa'ya mal indirmeye başladığı belirtiliyor. Çinlilerin bu hızla adaptasyon yetenekleri ne yazık ki, Türkiye'nin var olan avantajlarını bir bir ortadan kaldırıyor.

Bütün bu anlatılanlara rağmen, Hog-Kong'un Çin'e devri Türk tekstilciler arasında tartışma yarattı. Çünkü Hong-Kong ve Çin'de bulunan Çin dışı ülke üreticilerinin kendilerine yeni üretim merkezleri arama istek ve girişimlerinin Türkiye için değerlendirilmesi gereken bir avantaj olduğunu ifade eden tekstilciler olduğu gibi, böyle bir boşluğun oluşmaması için Çin'in gerekli entegrasyona gittiğini ve bu nedenle olaya başka pencereden bakmanın yerinde olacağını belirtenler de var.

Bazı tekstilcilere göre; Türkiye bu birleşmeden avantajlı çıkacaktır. Hong-Kong'la çalışan Avrupalıların birleşmeden sıkıntı doğacağı endişesiyle kısmen de olsa coğrafi açıdan kendilerine daha yakın olan Türkiye ile işbirliğine gireceklerini ve Türkiye'nin bu durumdan pay kapabileceğini ifade ediyorlar. Fakat Avrupalıların Türkiye yönelmelerinin altında yatan birleşmeden doğabilecek kaos ortamının giderilmesiyle Hong-Kong ile yeniden çalışma ortamının yaratılması durumunda ise Türk tekstilcilerinin göstermeleri gereken beceri özete; fiyat, hızlı teslimat ve kalitedir.

Mayıs ayı ihracat artışına bakıldığında, dış ticaret rakamları alınmasa da belli bir artış olduğuna dikkat çeken TGSD, bu artışı, Türkiye'nin Avrupa'daki pazarının büyümesinin yanı sıra Amerika pazarına ve Hog-Kong'un Çin'e devredilmesi nedeniyle telaşlanarak Türkiye'ye yönelen ithalatçı akışına bağlıyor. Bu durum Türkiye açısından bir avantajdır.

Tekstilciler Türkiye'nin AB'de hazır giyim tedarikçisi ülkeler arasında birinci olan Çin ile arasındaki açığı giderek kapattığını söylüyor. Türkiye'nin giyim ihracatının AB ülkelerine Çin'den daha fazla arttığını ifade ediyorlar. Kısaca Çin'in AB'ye olan ihracatı azalıyor. Çünkü büyük firmalar bu birleşmeden huzursuzlar ve üretimlerini Türkiye'ye yönelttiler.

Birleşmenin dışında Çin'in Türkiye'nin en büyük rakiplerinden birisi olmakla birlikte, 1 milyar 300 milyonluk nüfusuyla Türkiye için büyük bir pazardır. TGSD araştırmaları sonucunda Çin'de 180 milyon kadar dolar zengini olduğu tespit edildi. Bu nedenle Çin rakibimiz olmaktan ziyade pazarımız olma şansını da taşımaktadır. Onun için sanayimizin bu durumu göz önüne alması gerekir. Çin Türkiye açısından dinamik bir pazar olarak değerlendirilebilir. Çin'in doğu kıyı şeridinin çok hızlı bir şekilde zenginleştiği belirtiliyor. Tabii insanların giysi ihtiyacı da tüketime yönelik arzularıyla birlikte artıyor ve iç pazar büyük bir dinamik kazanıyor deniliyor. Tekstilciler tarafından bu gelişmeler Çin'in kendi iç pazarına yönelik üretime gireceğinin sinyalleri olarak değerlendiriliyor. Ayrıca Çin'deki üretim maliyetlerinin giderek arttığına dikkat çekiliyor. Fakat Endonezya ve Vietnam'ın daha ucuz olduğu belirtiliyor.

Bazı tekstilciler de, Türkiye'nin Çin ve Hong-Kong'un birleşmesiyle doğacak boşluğu dolduracaktır fikrine katılmıyor. Çünkü Çin'de zaten 10 yıldan bu yana liberalleşme çalışmaları vardır. Bütün bu çalışmalar sonuçta bu birleşmeye hazırlık içindi. Kısaca Hong-Kong ticari anlamda Çin'le bütünleşmesi şeklinde bir yapıyı oluşturmanın temelleri yaklaşık 10 yıl önce atılmıştı. Bu nedenle ticari bağlantılar Hong-Kong'da yapıp üretimleri Çin'de yapılırken, yavaş yavaş birkaç yıldan beri ticari bağlantıları da doğrudan doğruya Çin firmaları yapmaya başladı. O yüzden bazı Hong-Kong'lu firma sahipleri veya Hong-Kong zenginlerinin Kanada, Avustralya veya Pasifik'teki bazı ülkelere gitmesi dışında, asıl ekonomiyi sürdüren birimler Çin'le bütünleşmeye başlamıştı. O yüzden oradaki ticari imkanların dünyaya yayıldığını söylemek pek mümkün değil. Türkiye'nin bu durumdan alacağı ders, Hong-Kong gibi bir organizasyon oluşturabilmek olmalıdır.

Yani İstanbul'u ticari, finansal ve endüstriyel bir organizasyon merkezi haline getirip Anadolu'da üretimi yapmak ya da Türk Cumhuriyetlerinde üretim yapmak şeklinde. Bu büyük vizyonu takip edebilirsek Hong-Kong'u örnek olarak alabiliriz. Hong-Kong'daki birkaç tüccarın Türkiye'ye gelerek buradaki imkanlardan yararlanması önemli değil. Önemli olan, oradaki ticari organizasyon becerisini öğrenerek burada uygulamaktır. Hong-Kong'daki yapıyı üzerimize alabilirsek mesele yok. Fakat Hong-Kong böyle bir şeye imkan bırakmıyor.

Tekstilciler birleşme sonucunda Çin'in bölgede, Çin dışı ülke üretimlerine izin verip vermeyeceğinin henüz belli olmadığını belirtmekle birlikte, Çin'in bu faaliyetlere izin vereceğini düşünüyorlar. Ayrıca bu birleşmeyle Çin'in AB hazır giyim tedarikçisi ülkeler sıralamasında birinciliğini devam ettireceğini belirtiyorlar. Birleşmenin, Türkiye'nin ürettiği moda'ya yönelik ve özellik taşıyan mallardaki şansını pek etkilemeyeceğini, fakat klasik mallarda gözle görülür bir etkilenme olacağını ifade ediyorlar. Bunun yanı sıra orada kendilerini güvende hissetmeyen yabancı üretici firmaların da olduğunu ve bölgeden ayrılmak istedikleri gözleniyor. Çünkü İngiliz, Fransız, Amerikalı gitmiş, oraya yerleşmiş. Vietnam'a, Tayva'a, Çin'e ucuz işçilikten faydalanarak mal yapıyordu. Ve onları kendi firması Hong-Kong'da olduğu için Hong-Kong etiketi altında gönderiyordu. Şimdi Çin olduğu zaman, bu serbestliği, kendinden olmayan birisine Çin yönetimi ne derece tanıyacak? Cevaplandırılması gereken bu soruyu zaman gösterecektir.⁹⁹

3. TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN GELİŞİMİ VE GELECEĞİ

3.1. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Gelişimi

Geçmiş 1920'lere kadar uzanan Türk tekstil sanayii, 1950'lere kadar devlet öncülüğünde yapılanmıştır; 1938'de rejenere selüloz, 1960'lı yıllardan itibaren sentetik

⁹⁹ Cumhuriyet Ekonomi Dergisi, "Hong-Kong 'telaşı' Türkiye'yi sardı." S:38, 14 Temmuz 1997, s.4-5.

elyaf üretimine geçilmesi ve özel sektörün 1960'lı yıllarda pamuklu, 1970'li yıllarda sentetik iplik üretimine girişi ile gelişim sürecini sürdürmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında elyaf ihracatçısı; iplik, kumaş ve konfeksiyon ithalatçısı konumundaki Türkiye, 1950'lerden itibaren tekstil, 1970'lerden itibaren konfeksiyon ihracatçısı kimliğine kavuşmaya başlamıştır. 1950'lerde tekstil sanayii, 1970'li yılların başında ise iç piyasaya yönelik olarak gelişmeye başlayan konfeksiyon sanayii; ucuz hammadde (özellikle pamuk) ve ucuz iş gücü gibi iki önemli avantaj sayesinde, 1980'lere gelindiğinde ülke ekonomisinde kendisine yer edinmeye başlamıştır. Ticaretin serbestleştirilmesi ve benimsenen doğru ticaret politikaları ile bugün tekstil-konfeksiyon sanayii Türkiye'nin "Lokomotif Sanayii" konumuna gelmiştir.

3.2. Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinin Geleceği

Türkiye'nin dışa açılması 1980'lerde başlamıştır. Halbuki dünyada tekstil ve konfeksiyonda üretim bazının gelişmekte olan ülkelere kaymaya başlaması 1970'li yıllara rastlamaktadır. Bu anlamda, Türkiye'nin dışa açılmasının bir miktar geciktiği, gelişmekte olan ülkeler açısından çok olumlu bir ortam sunan süreci 10 yıl kadar gecikme ile yakaladığı bilinmektedir. Ancak Ankara Anlaşması ve Katma Protokol ile bu gecikme en azından AB pazarında bir ölçüde telafi edilmiştir. Çünkü MFA çeşitli gelişmekte olan ülkelerin tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin bu pazara girişini yavaşlatırken ve bu ülkelerin AB pazarına OGT düzeyinde de olsa vergi ödeyerek girmelerine karşılık, Türkiye bu pazara 1974'ten bu tarafa hiç bir Gümrük Vergisi ödemediği mal satma şansını elde etmiştir. Ancak 1986'dan sonra imzalanan otolimitasyon anlaşmaları ile sağlanan bu avantajlar bir ölçüde sınırlandırılmıştır.

Diğer ekonomik ve siyasi konjoktürlerin de uygun olması durumunda en azından 10 yıllık bir dönem içerisinde diğer gelişmekte olan tekstilci ülkelerle birlikte Türkiye'nin tekstil ve konfeksiyon ihracatından iyi bir gelir elde etmesi mümkün bulunmaktadır.

Türkiye'nin mevcut başlıca pazarları olan gelişmiş ülke pazarlarında kendi kendine yeterlilik indeksi düşmektedir. Örneğin, Türkiye için en önemli tekstil ve konfeksiyon pazarı olan AB'nde 1992 yılında %64 olan kendi kendine yeterlilik endeksinin 2004 yılında %49'a gerilemesi, diğer gelişmiş Avrupa ülkelerinin 1992 yılında %62 olan endeksinin 2004 yılında %50'ye gerilemesi, Japonya'nın aynı dönemde %73'ten %60'a gerilemesi önemli pazar boşluklarının doğmasına yol açacaktır. Dolayısıyla bu ülkeler gittikçe artan tüketim ihtiyaçlarını geliştirmekte olan ülke kaynaklarından karşılayacaklardır. Bu kaynak ülkeler arasında Türkiye de bulunmaktadır. Gelişmiş ülke pazarlarında önemli pazar boşluklarının gelecek 10 yıl da artarak devam edeceği tahmin edilmektedir.

Dünyanın en çok paylaşılmayan pazarları gelecekte de gelişmiş ülkeler olacaktır. Dolayısıyla bu pazarlarda rekabet de artacaktır.

Çok Elyaflılar Anlaşması (MFA, Multi Fibre Arrangement) 1970'li yıllardan günümüze dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretini regüle eden bir anlaşmadır. Bu anlaşma kapsamında geliştirmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere olan tekstil ve konfeksiyon ihracatı belirli bir düzen altına alınmıştır. Bu düzen genelde bu ülkelerin ihracatının kota ve gözetim önlemlerine tabi tutularak sınırlandırılması yoluyla sağlanmıştır.

Ülkemiz menşeli tekstil ve konfeksiyon ürünlerine AB tarafından uygulanan miktar kısıtlamaları (kotalar), 1996 yılı başında yürürlüğe giren AB-Türkiye Gümrük Birliği sonucunda; gerek 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 5. ve 6. maddelerinde yer alan "...ithalatta ve ihracatta uygulanan miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirlerin yürürlükten kaldırılacağı" hükmü, gerekse Avrupa Topluluğu tarafından 28 Şubat 1995 tarihinde Tekstil ve Giyim Anlaşması'nın (ATC-Agreement on Textiles and Clothing) 3.1 maddesi çerçevesinde Dünya Ticaret Örgütü (WTO-World Trade Organization)'ne yapılan "Türkiye'ye uygulanan müzakere seviyelerinin tamamlanması beklenen Gümrük Birliği çerçevesinde kaldırılacağı" bildirimini doğrultusunda, 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla kaldırılmış bulunmaktadır.

Halen ABD tarafından 21'i tekstil, 21 konfeksiyon olmak üzere toplam 42'i kategoride, Kanada tarafından ise 3'ü konfeksiyon olmak üzere toplam 5 kategoride ülkemize miktar kısıtlaması uygulanmaktadır.

1984 yılından beri ABD ile ve 1987 yılından beri Kanada ile olan kısıtlama anlaşmaları, 1995 yılı başında Uruguay Round müzakereleri sonucu oluşturulan Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması çerçevesinde Çok Elyaflılar Düzenlemesi (MFA-Multifiber Arrangement)'nin yerine yürürlüğe giren Tekstil ve Giyim Anlaşması'na uyarlanmış, bir başka deyişle iki taraflı anlaşma yerini ATC hükümlerine bırakmıştır. Söz konusu anlaşma hükümlerine göre, tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uygulanan kısıtlamalar 2005 yılına kadar tedricen kaldırılacaktır.

Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran Anlaşma'nın bir parçası olarak kabul edilen ve 25.02.1995 tarih 22213 (Mük) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Tekstil ve Giyim Eşyası Anlaşması'na göre dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretini önemli boyutta etkileyen Çok Elyaflılar Anlaşması aşamalı bir şekilde 10 yıl içerisinde yürürlükten kaldırılacaktır.

Çok Elyaflılar Anlaşması'nın bu eliminasyon süreci 01.01.1995 tarihinde başlamış 31.12.2005 tarihinde sona erecektir.

Çok Elyaflılar Anlaşması kapsamında tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatına kota uygulayan ülkeler, aşağıdaki takvime uygun bir şekilde kotaları elimine edeceklerdir. (Bu takvime uymadan, daha erken elimine etmek de mümkündür.)

1. Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması'nın yürürlüğe giriş tarihi olan 01.01.1995 tarihinde bütün ülkeler 1990 yılı ithalatlarının en az %16'sını teşkil eden tekstil ve konfeksiyon ürünlerindeki kotaları kaldırarak bu ürünleri GATT 1994'e entegre etmişlerdir.

günü 1990 yılı ithalatının en az %17'sini teşkil eden ürünler GATT 1994'e entegre edilecektir.

3. Benzer şekilde 85'inci ayın ilk gününde %18'lik bir bölüm

4. 121'inci ayın ilk gününde ise kalan bakiye (%49) GATT 1994'e entegre edilecektir.

MFA çerçevesinde yapılan anlaşmalarla belirlenen kısıtlama düzeylerinin yıllık artış oranları, DTÖ Anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk 3 yıl için %16, sonraki 4 yıl için %25 ve son 3 yıl için %27'den az olmamak üzere her yıl arttırılacaktır.

Çok Elyaflılar Anlaşması'nın ortadan kaldırılması ile dünya tekstil ve konfeksiyon ürünlerindeki kotaların kaldırılması Türkiye'nin geleneksel pazarlarında daha şiddetli bir rekabetle karşılaşması sonucunu doğuracaktır. Örneğin 1995 yılı başına kadar Türkiye'nin en önemli ihracat pazarları olan Batı Avrupa ülkelerine girişleri çeşitli mal grupları itibariyle sınırlandırılmış olan sayısı 30'un üzerinde ülke üzerinden bu sınırlandırmalar kaldırılacaktır. Çok Elyaflılar Anlaşması'nın aşamalı olarak kaldırılması, Batı Avrupa pazarları açısından Türkiye için bir avantaj getirmezken, çok sayıda ülke eski dezavantajlı durumlarından kurtulacaktır. Bu durum 10 yıllık bir süreç içinde pazarlarda rekabetin artacağını göstermektedir.

Türk tekstil ve konfeksiyon sanayisinin, 2005 yılı sonrasındaki zorlu rekabet koşullarında gücünü koruyabilmek için (ucuz maliyetli ve nispeten düşük kaliteli ürün üreten ülkelere farklılaşarak) katma değeri yüksek ürünlerde uzmanlaşması gerektiği de unutulmamalıdır.

Sahip olduğumuz hammadde, coğrafi konum, dinamizm ve üretimde esneklik gibi avantajlarımızı yüksek kalite ve moda yaratma gibi unsurlarla beslemeliyiz. Ayrıca

üretimini doğaya ve insana en az zarar verecek yöntemlerle yapılması, ürünlerin daha kolay pazarlanmasını temin edebileceği gibi daha yüksek katma değer getiren unsur da olacaktır.¹⁰⁰

Çin Halk Cumhuriyeti tekstil ve konfeksiyon üretim gücü bakımından dünyanın en önde gelen ülkesidir. Bu ülkenin kendi fabrika ve tesislerinde toplam tekstil üretimi 1980 yılında 4.763.000 ton elyaf eşdeğeri ile toplam dünya üretiminin %15.9'unu teşkil ediyordu. 1992 yılında üretim düzeyi 9.360.000 tona dünya üretiminden aldığı pay da %24.1'e yükselmiştir. Çin'in dünyaya sunduğu ürünler, birçok maliyet avantajı dolayısıyla birçok pazarda hem Türkiye'yi hem de diğer tekstil ülkelerini rekabette zorlayacak boyutlarda olacaktır. Dünyanın en önemli ticaret finans merkezi Hong-Kong'un İngiltere tarafından Çin'e devredilmesi son yüzyılın en önemli olayıdır. Bu durum Çin'in avantajını daha da artırmaktadır.

Doğu Avrupa ülkeleri ve Eski Sovyetler Birliği'nin dağılması ile ortaya çıkan ülkelerde kişi başına elyaf tüketim miktarı oldukça yüksektir. 1990'dan sonra sosyalist sistemin dağılmasıyla meydana gelen boşlukla birlikte, bu ülkelerde gelir seviyesi hızlı bir şekilde düşmüştür. Bu yüzden hem kişi başına elyaf tüketimleri hem de üretimleri düşmüştür.

Doğu Avrupa ülkeleri eskiden beri tekstil üretimi açısından kendi kendine yeterli ülkeler arasındadır. Eskiden beri üretimlerinin fazla olan kısmını ihraç etmektedirler. Ancak, gelecek yıllarda bunların üretim güçlerinde büyük bir patlama olması beklenmemektedir. Bu ülkelerin dünyada önemli bir arz kaynağı olacağını düşünmemek gereklidir. Aynı yorum Bağımsız Devletler Topluluğu ve Rusya Federasyonu için yapılabilmektedir.

¹⁰⁰ "Avrupa Birliği ile ticaret zamanla dengelenecek", **Hedef Dergisi**, İTKİB Yayını, S:42, Haziran 1997, s.7.

Hem Çin Halk Cumhuriyeti, hem Doğu Avrupa ülkeleri hem de Sovyetler Birliği'nin dağılması ile ortaya çıkan devletler, ekonomik kalkınma ve gelişme ihtiyacı içindedirler. Ekonomik kalkınma ve gelişmeler için gerekli yatırım mallarını ise gelişmiş ülkelerden alacaklardır. Yatırım mallarının alımı için bu ülkelerin serbest döviz ihtiyaçları vardır. Bu ülkeler ihtiyaç duydukları dövizlerin bir bölümünü tekstil ve konfeksiyon ürünleri satarak karşılayacaklardır.

Gelişmiş ülkeler de bu şekilde bir ticari ilişkiyi destekleyeceklerdir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin elinde makina ve teçhizat alacak kaynak olmalı ki, gelişmiş ülkeler mallarını satabilsinler. Bunların kaynak sahibi olmasının en önemli koşulu, kuşkusuz, gelişmiş ülkelerin bunlardan mal ithal etmesidir. İthal edilebilecek en uygun mallar arasında ise tekstil ve konfeksiyon ürünleri bulunmaktadır.

GATT uzmanlarına göre MFA'in devre dışı kalacağı 2005 yılında pazarların tümüyle serbestleşmesi sonucu global gelirden 500 milyar dolarlık bir artış olması bekleniyor. Bu artıştan, ABD'nin 122 milyar, AB'nin 164 milyar, Japonya'nın 27 milyar, gelişmekte olan ülkelerin ise 116 milyar dolar pay alacağı tahmin ediliyor. Global gelirin ortalama %10'unun giyim harcamalarına ayrıldığını kabul edersek bu mevcut pazarlarda 50 milyar dolarlık bir talep artışı anlamına gelir.

Bu pazar büyümesinden yararlanacak olan ülkelerin başında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Doğu Avrupa ülkeleri gelmektedir.

Çünkü Türkiye'den örnek verilirse

Coğrafi ve kültürel olarak pazarlara yakınlık,

Moda trendleri konusunda kısa zamanda bilgi sahibi olmak ve bunları uygulamak,

Kurulu üretim tesislerinin quick response ve esnekliklere uygun olması,

Hammadde kaynaklarına sahip olmak

çok ciddi avantajlardır.

21. yüzyıla doğru pazar ilişkilerini ve üretimi etkileyecek değişim dinamikleri şöyle sıralanabilir:

Tüketicinin öneminin ve belirleyiciliğinin artması

Teknolojik gelişmede yeni boyutlar

Pazarın küreselleşmesi

21. yüzyılda olgunlaşmış pazarlarda mal satmak daha güç olacak, rekabet standartları daha da yükselecektir. Bu pazarlarda iletişim teknolojisinin bütün olanakları kullanılarak tüketici ile daha dolaylımsız bir ilişki içine girilecek, tüketici tasarım sürecinden başlayarak üretimi ve dağıtımını kontrol altına alacaktır. Dolayısıyla bu pazarlarda varolabilmek için büyük boyutlarda teknolojik yatırım gerekecek ve yeni bir üretim kompleksi ve dağıtım mekanizması kurulması zorunluluğu doğacaktır.

Bu pazarlara Türkiye iyi bir örnektir. Türkiye nüfusunun %46'sı 20 yaşın, %64'ü 30 yaşın altındadır. Bu nüfusun kentleşme oranı hızla artmaktadır. (1965'te %34, 1990'da %59 ve 1994'te %65). Türkiye, 2010 yılında 80 milyonluk bir pazar olacaktır. Türk tüketicisinin marka ve kalite bilinci de hızla gelişmektedir.¹⁰¹

Türk tekstil ve konfeksiyon sanayiisinin, 2005 yılı sonrasındaki zorlu rekabet koşullarında gücünü koruyabilmek için ucuz maliyetli ve nispeten düşük kaliteli ürün üreten ülkelerden farklılaşarak katma değeri yüksek ürünlerde uzmanlaşması gerekmektedir.

Sahip olduğumuz hammadde, coğrafi konum ve üretimde esneklik gibi avantajlarımızı yüksek kalite ve moda yaratma gibi unsurlarla birleştirmeliyiz. Ayrıca üretimin doğaya ve insana en az zarar verecek yöntemlerle yapılması, ürünlerin daha kolay pazarlanmasını temin edebileceği gibi daha yüksek katma değer getiren unsur da olacaktır.

Kısaca ülkelerarası ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bütünleşmelerin giderek yoğunlaştığı globalleşme çağında, Türkiye fırsatları iyi değerlendirmelidir.

¹⁰¹ Avrupa-Türk Hazır Giyim Sanayileri ve Gümrük Birliği, TGSD Yayını, Kasım 1995, s.16-17.

SONUÇ

Türk tekstili, sanayii olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında Feshane fabrikasının kuruluşu ve daha sonra da Cumhuriyet döneminde Sümerbank ve Nazilli Fabrikası ile kendisini göstermiştir. Türk tekstil sanayii, 1950'lere kadar devlet öncülüğünde yapılmıştır. 1950'li yıllardaki sanayileşme girişimleri ile birlikte özel sektör de devreye girmiştir. Türkiye, 1960'lı yıllara kadar tekstil ihtiyacının bir bölümünü ithal ederken, 1970'li yıllarda da net ihracatçı konumuna ulaşmış ve 1980'li yıllarda gerçek atağını yapmıştır.

Tekstil Türkiye'de geleneği olan bir sanayiidir. Pamuğu, yünü ile hammadde avantajı, bol ve ucuz işgücü ile tekstil sanayii, Türkiye'nin her dönem uluslararası arenadaki en avantajlı sanayii oldu. Türkiye ucuz işgücü kaynaklı maliyet avantajını Uzakdoğu ülkeleri karşısında yavaş yavaş yitirmektedir. İşçilik maliyetlerini düşürmek için verimliliğin artırılması gerekmektedir. Verimliliği artırmanın başlıca koşulları teknolojik gelişmelerin takip edilerek uygulamaya konması, sanayiide katma değeri daha yüksek ürünlere kayılması ve eğitim düzeyinin yükseltilmesidir.

Dünyada tekstil sanayii, toplumların refah ve kültür seviyelerine uygun şekilde sosyal ve ekonomik koşullardaki değişim çerçevesinde hızlı bir yeniden yapılanma içerisinde. Sanayileşme sürecinde tekstil sanayiinin başlangıçtaki emek-yoğun üretim yapısı, gelişmiş ülkelerin rekabet güçlerini artırma çabalarıyla teknoloji-yoğun hale dönüşmüştür. Günümüzde ucuz işgücü potansiyeline sahip ülkelerin üretim tekniği konusunda teknoloji üreten ülkelere bağımlılığı devam etmektedir.

Türk tekstil ve konfeksiyon sanayii toplam sanayii üretimindeki %9, istihdamdaki, %20 ve ihracattaki yaklaşık %40'lık payı ile ülkemizin önemli bir sanayiidir.

İTKİB verilerine göre 1996 yılında toplam ihracatımızın %36,5'i olan tekstil ve konfeksiyon ihracatımız bir önceki yıla göre %53.2 oranında artarak 8.43 milyar dolar düzeyine yükselmiştir. 1997 yılı ilk dokuz aylık ihracat kayıt rakamlarına göre söz konusu ürünler ihracatımız, 1996 yılı aynı dönemine göre %18 artarak 7.6 milyar dolar olmuştur. 1997 yılında %15 artış hızına ulaşan genel ihracatın %39'unu tekstil ve konfeksiyon ürünleri oluşturmaktadır. Sanayiinin 1996 yılında gerçekleştirdiği 8.43 milyar dolar tutarındaki toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatının %65.3'ü AB ülkelerine yöneliktir. 1980 yılından itibaren istatistikler, AB ülkelerinin toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatımız içindeki payının %60 ile %75 arasında değiştiğini göstermektedir. AB yönelik genel ihracatımızın yaklaşık %55'ini tekstil ve konfeksiyon ürünleri oluşturmaktadır. Bu veriler ışığında mevcut pazarlardaki payımızı artırırken, yeni pazarlara da girmemiz gerekmektedir. Çünkü tekstil ihracatımızın yöneldiği pazarlar açısından büyük bir payın Avrupa'da ve özellikle Almanya'da yoğunlaşmış olması sanayiinin ve ihracatımızın istikrarı açısından olumsuz bir gelişmedir. Ayrıca ülkemiz ekenomisinin önemli bir sorunuda ihracatın yarıya yakın bir bölümünü tek bir sanayie bağlamış olmasıdır. Bu durum ülke ekonomisi için bir dezavantajdır. Gelecek için yeni pazarlar ve yeni sanayiiler bulmak zorundayız. Çünkü ülkemiz kalkınmasındaki ve gelişmesindeki en önemli unsurun döviz girdileri toplamı olduğu ve en büyük döviz kaynağını da ihracatın oluşturduğu unutulmamalıdır.

Türkiye'nin toplam ihracatı içinde tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin önemli yer tutmasına rağmen tekstil ve konfeksiyon yan sanayiinin belli bir kaliteye ve kapasiteye ulaşmadığı görülüyor. Bir ülkede sanayinin gelişmesi, devamlılığın sağlanması ve diğer ülkelerle rekabete girebilmesi için yan sanayinin gelişmiş olması gerekmektedir. Tekstil ve konfeksiyon yan sanayinin gelişmemesinin temel nedeni eğitimsizliktir. Ayrıca Türkiye'de tekstile yönelik kimyasal madde üretimi yoktur. Kullandığımız boya ve kimyevi maddelerin %75'i ithal malıdır. Kısaca boyadan, düğmeye, fermuardan dokuma

makinalarına kadar herşeyin ithalatçısıyız. Ana ve ara hammadde stratejileri konusunda hedef ve plan konusunda yetersiz kalıyoruz.

Dünya pazarlarında rekabet edebilmek için modern ve teknolojik yenilikler içeren, yatırımlarımıza ve pazar şartlarına uygun tekstil makinaları ithal etmeliyiz. Dünyada söz sahibi olabilmek için kaliteli üretimi en verimli şekilde yapacak makinalara sahip olmalıyız. Bu nedenle makina tüketicisi olmaktan kurtulmalıyız. Ayrıca teknoloji alan değil üreten konuma gelmeliyiz. Makina satın alarak rekabet ortamının canlı tutulması giderek zorlaşmaktadır. Türkiye kendi tekstil makineleri alt yapısını oluşturana kadar geçen sürede, ihtiyaç duyulan makinelerin seçiminde ve kullanımında, hızlı ve verimli teknik danışmanlık hizmeti sunabilecek bir kuruluşla işbirliği içinde çalışmalıdır.

Tekstil imalatında kullanılan elyaf, boyarmadde ve kimyasal maddelerin insan ve çevre sağlığı açısından zararları araştırılmalı ve ekolojik tekstil üretimine yönelik projeler üretilmelidir. ECO-TEX standartlarına uygun bölgesel kalite kontrol ve ölçüm laboratuvarları kurulmalı ve ihracatımızın hizmetine sunulmalıdır. Bu çalışmalarda üniversite ve sanayii işbirliği gerçekleştirilmelidir.

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinde rekabet avantajı sağlayabilmek için uzmanlaşmış insana yani nitelikli insana ihtiyaç vardır. İnsangücünü nitelikli kıldıktan sonra rekabet avantajını yakalayabiliriz. Eğitim verilen insan kaynağı ile sanayiinin istihdam etmek istediği insangücü arasında birlik olmalıdır. Verilen eğitimde teorik bilgisi kuvvetli insangücü değil, konusunda uygulayıcı yönü güçlü uzman elemanlar yetiştirerek sanayiye kazandırmak ön planda olmalıdır. Serbest pazar ekonomisinin rekabet ortamı içinde başarının temel şartı olan yüksek nitelikli insangücü kaynaklarına sahip olmak için sürekli ve yoğun eğitim etkinliklerinin sanayi-eğitim kurumları işbirliğinde planlanması, geliştirilmesi, uygulamalı bir biçimde sürdürülmesi gerekmektedir. İnsangücü kaynaklarının yaratıcı yetki sahibi, sorunlara çözüm önerileri bulabilen, üretken, ülkenin gerçeklerini görebilen ve dünyadaki gelişmeleri izleyebilen nitelikte yetiştirilmesi iş

dünyasının ihtiyacı, eğitim kurumlarının da görevidir. Çünkü tekstil ve konfeksiyon sanayiinde her kademe insana ihtiyaç vardır. Bu nedenle nitelik ve nicelik açısından donanımlı insan yetiştirme etkinliklerine hız kazandırılmalıdır.

Ülkemiz ihracatının en büyük kalemini oluşturan tekstil ve konfeksiyon sanayiinin ana girdisini oluşturan pamuğun, sanayiciye yeterli miktarda ve ucuz olarak ulaştırılması, maliyet yapısına yapacağı olumlu katkıdan dolayı ihracatımızın dünya piyasalarındaki rekabet gücünü artırıcı bir etki yapacaktır. Bu itibarla, ülkemiz sanayi açısından yetersiz olan kaliteli uzun elyaf pamuk üretiminin artırılmasına yönelik politikaların etkin hale getirilmesi çok önemlidir. Çünkü elyafta incelik en önemli özelliktir. Elyaf ne kadar ince olursa, o denli düzgün, sağlam ve ince iplik elde edilir. İnce lifler daha kolay bükülebilir ve az büküm yeterlidir. Genel olarak bitkisel liflerde uzunluk artıka incelik artar, hayvansal liflerde uzunluk artıka kalınlık artar. Bu amaçla, özellikle GAP Bölgesi'ndeki alanlardan bu konuda yararlanmalıdır. GAP'ın ikinci yılına karşın ürettiğimiz pamuk miktarının yarısı kadar bir bölümünü ithal ediyoruz. Ülkemiz dünya pamuk üretimi sıralamasında 6. sırada ve dünyada özellikle Ege pamuğu iyi pamuklar sınıfına girmektedir. Fakat bilgisizlik ve denetimsizlik nedeniyle pamuğun kalitesi düşüyor. Ayrıca elyaf uzunluğunu dikkate alarak yeni pamuk türleri geliştirmeliyiz. Pamukta üretimin yanısıra üretilen pamuğu minimum fire ile işleyebilecek işletmelerin ülke çapında yaygınlaştırılması da en az pamuk üretiminin artırılması kadar önemli bir konudur.

Tekstil ve konfeksiyon ihracatındaki fason ve no name ürünler belli bir süre sonra ihracatı tıkamakta ve önemli ölçüde ihracat artışını engellemektedir. İhracatımız açısından Türk markası oluşturulmamış olması önemli bir sorundur. Dünyada bir yer edinebilmek için kendi markamızı yaratmalıyız. Tekstil ve konfeksiyon sanayiinde marka ve moda yönelik üretim ve ihracat yapmak önemlidir. Moda olgusu, telekominikasyon alanında sağlanan baş döndürücü gelişmeler sonucunda gittikçe hızlanan küreselleşme eğilimiyle daha da önem kazanmıştır. Dünya piyasalarındaki gelişmeler, özellikle gelişmiş ülke pazarlarının fason ihtiyaçlarına cevap veren yeni ihracatçıların piyasaya girmeleriyle

birlikte, katma değeri yüksek ürünlerin ve markalaşma sürecinin orta ve uzun vadede ihracatçılarımız için ne denli önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Ülkemiz açısından kilit sanayii olan tekstil ve konfeksiyon sanayiinin, uluslararası fuarlara katılması, dış ülkelerde show-roomlar açması lazımdır. Bu devlet desteği ile veya ferdi olabilir. Uluslararası piyasalarda tanıtım, pazar eğilimlerinin ve teknik gelişmelerin yakından izlenmesi için fuar ve show-roomlar çok önemlidir.

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinde ihracat olanaklarının artırılması için AR-GE faaliyetlerinin gelişimi çok önemlidir. Teknoloji geliştirmek ve oluşturulan teknolojiyi kullanmak için ülkenin 'araştırma geliştirme faaliyetlerine' önem verilmeli ve bu tür faaliyetler için daha fazla kaynak ayrılmalıdır. Gelişmiş ülkelerde AR-GE harcamalarının GSMH'ya oranı %3 düzeylerinde iken bu oran Türkiye'de %0.33 düzeyindedir. Bu nedenle AR-GE harcamalarını finanse edecek kaynaklara ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca tekstil ve konfeksiyon sanayiini daha ileri düzeye çıkarmak için sanayii tek çatı altında örgütlemeliyiz.

Türkiye'nin 10 yılı aşkın bir süredir giderek gelişen ihracatı içinde sanayii ürünlerinin payı yüzde 87 artmıştır. İhracatımızın yüzde 40 civarındaki bölümünü de tekstil ve konfeksiyon ürünleri oluşturmaktadır. Türkiye'de sanayiinin değişim dinamiklerine tam uyum sağlaması bir dizi önlem ve idari düzenlemenin devreye sokulması gereklidir. Başta enerji ve hammadde olmak üzere girdi maliyetlerinin düşürülerek, çevreye duyarlı yatırımların güçlü kaynaklar ve ihracat finansman mekanizmalarının desteklenmesi sanayiinin rekabet gücü gelişimini hızlandıracaktır. Hızlı ve esnek üretim sistemine geçişin tamamlanması için teknolojiye ve bilgiye yapılan yatırım artırılmalıdır. Bunun ön koşulu olan eğitim yükseltilmelidir. Maliyetlerde tasarruf sağlamak için verimliliği artırmaya yönelik tedbirler alınmalıdır. Moda tasarımları ve marka yaratma konularında sağlanacak gelişmelerle kalite kontrol sistemi üretim sürecinde bir bütün olarak uygulamaya konmalıdır. Türkiye çıkışlı ürünlerin potansiyel pazarlara

girme bu pazarlardaki paylarını artırmaları için sanayii ve devletin işbirliği ile çeşitli organizasyonlar yapılmalıdır. Böylece, sanayiinin mevcut pazarlardaki rekabet gücünün artmasının yanısıra yeni pazarlardaki payı da yükselmiş olacaktır.

Dünyanın gelişme sürecinde tarım toplumundan sanayi toplumuna yönelmiş tüm ülkelerin sanayileşme sürecinde tekstil önemli olmuştur. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin sanayileşme atılımlarının başlangıç noktasını yine tekstil ve konfeksiyon sanayiileri oluşturmuştur. Bu süreç giderek yerini design, marka gibi daha yüksek katma değerli faaliyetlere bırakırken tekstil de giderek bir sonraki aşamada gelen ülkelere kaymaktadır. 21. yüzyılda Türkiye ve diğer ülkeler eğitim teknikleri ve uygulamaları ile insan kalitelerini geliştirebildikleri oranda yüksek teknolojiye ulaşacaklar ve bu da katma değeri yüksek sanayi ürünleri üretimi demektir. Bu sayede de dünya pazarlarındaki paylarını geliştirebilecek ve artıracaklardır. Türkiye'nin sanayileşme süreci de kendi teknolojisini kendi yaratabildiği an başlamış olacaktır. Bundan sonra ön plana çıkacak toplumlar, insana, eğitime, AR-GE ve teknolojiye, çevreye daha fazla kaynak ayıran toplumlar olacaktır. Bu anlamda mevcut ürünlerin uluslararası normlara uygun yapısal değişimler, yeni teknolojiler içeren projelerin geliştirilmesi, toplam kalite yönetiminin yaygınlaştırılması, nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılamaya yönelik bir eğitim sistemi ve nihayet dünyadaki gelişmelere cevap verebilecek yeni sanayiilerin meydana getirilmesi sağlanmalıdır. Bunlar sağlanırsa dünya pazarlarında rekabet gücümüzü koruyabilir ve artırabiliriz.

Dünyada ticaret engellerinin giderek ortadan kaldırıldığı, yoğun rekabet ve yeni kalite anlayış ilkeleri çerçevesinde 21. yüzyılın tasarımının yapıldığı bir değişim sürecinden geçmekteyiz. Bu süreçte başarılı olanlar, dünya ticaretinde paylarını artıracaklardır. Çünkü globalleşen dünyada sanayii devriminin yerini bilgi ve iletişim devrimi almaktadır.

KAYNAKÇA

ALPAY Halil Rifat -OLCAY Yusuf, **Türkiye’de Tekstil Sektörünün Durumu ve Tekstil Makinalarının İmalat İmkanları**, Müsiad Araştırma Raporları-7, Ekim 1994.

ATEŞ Adnan, **Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü**, TEKSİF Yayını, Eylül 1995, Ankara.

BAŞER Güngör, “Tekstil Endüstrisine Bütünsel Bir Bakış”, **Tekstil ve Makina Dergisi**, S:12, Aralık 1988.

DURUİZ Lale-YENTÜRK Nurhan, **Nefes Nefese**, TGSD Yayını, Şubat ,1994.

DÜLGEROĞLU Ercan, “Türk Tekstil Sanayiinin Dışa Açılması” **Uludağ Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Dergisi**, C:VII Sayı: 2, Kasım 1986.

ERCAN Fuat, “Tekstil Sektöründe Alt Sözleşme İlişkileri; Avrupa Topluluğu’nda Alt Sözleşme İlişkilerini Destekleme Eğilimleri ve Türkiye”, Marmara Üniversitesi Uluslararası Ekonomik İlişkiler Araştırma ve Uygulama Merkezi, **İktisat Araştırmaları Dergisi**, C:1, S:2, İstanbul Ocak 1996.

KIRTAY Erhan, "Tekstil Endüstrisinde Kalite ve Standardizasyon", **Tekstil ve Makina Dergisi**, C:1, S:4, Temmuz 1987.

KOÇ Erdem-SABİR Emel Ceyhun, **Dünyada ve Türkiye'de Tekstil-Konfeksiyon Sektörü ve Genel Durum Değerlendirmesi**, Ağustos 1996 Adana.

KOÇ Erdem-OĞULATA R.Tuğrul, "Türk Tekstil Endüstrisine Genel Bir Bakış", **Anahtar Dergisi MPM Yayını**, Temmuz 1997, S:103.

TARAKÇIOĞLU Işık, "Türkiye'de Tekstil Teknolojisi Seçiminde Strateji Ne Olmalıdır?", **Tekstil ve Makina Dergisi**, S:18, Aralık 1989.

TARAKÇIOĞLU Işık, "Türk Tekstil Sanayii İçin Teknoloji Seçimi", **3.İzmir İktisat Kongresi 4-7 Haziran 1992 Sektörel Gelişme Stratejileri**, DPT.

TARAKÇIOĞLU Işık, "Uluslararası Tekstil Dış Ticareti, İhracat Politikaları ve Türk Tekstil Sanayiinin Modernizasyonu", **Tekstil ve İşveren Dergisi**, S:173, Mayıs-Haziran 1993.

TAŞÇI Ömer, "Trikotaj ve Tekstil Sanayine Genel Bir Bakış", **Tekstil İşveren Dergisi**, S:193, Kasım 1995.

UZAY Yavuz, "Tekstil Sektörü", **Global Bülten**, Mart-Nisan 1997.

YAŞAR Ertuğ, **1995 Türkiye-AT Gümrük Birliği'nin Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Üzerine Etkileri**, İTKİB Yayını, 1995.

YAŞAR Ertuğ, "Gümrük Birliği ve Türk Tekstil-Konfeksiyon Sektörü" **Gümrük Birliği Türkiye, Gümrük Birliği Dergisi**, Süreç Özel Sayı,S:17-18,May./Haz./Tem /Ağ..

Tekstil ve Konfeksiyon Semineri, İstanbul Ticaret Odası (İTO) Yayın No:1987-9, İstanbul.

“Tekstil Mühendisliği Ana Komisyonu Çalışma Programı”, **Tekstil ve Mühendis Dergisi**, TMMOB Yayını, S:28, Ağustos 1991.

“Tekstil Sektör Raporu Sunuş/Tartışma”, **Tekstil ve Mühendis Dergisi**, S:31, Şubat 1992.

“ Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde Yeni Politikalar”, **Hedef Dergisi**, İTKİB Yayını, S.42, Haziran 1997.

Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü 1996, İTKİB AR&GE ve Mevzuat Şubesi Yayını.

Türk Hazır Giyim Sanayiinin 1996 Yılı ve 1997 Yılı Beklentileri, TGSD Yayını, 1996.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 1997 Yılı Programı Destek Çalışmaları, DPT.